

1. CELE I ZADANIA O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM	4
1.1.Integracja aspektów ekologicznych z rozwojem społeczno-gospodarczym.....	4
1.1.1. System transportowy	4
1.1.1.1. Transport drogowy.....	4
1.1.1.2. Transport kolejowy.....	5
1.1.1.2. Transport rowerowy.....	5
1.1.1.3. Turystyka konna.....	7
1.1.1.4. Cele w zakresie transportu i dróg.....	7
Tab. 1.1. Zamierzone działania Gmin Łużyckiego Związku w zakresie rozbudowy i modernizacji dróg gminnych w latach 2004-2007	7
Tab. 1.1. a. Zamierzone działania Gmin Związku w zakresie rozbudowy i modernizacji dróg gminnych w latach 2008-2011.	8
200.000	8
1.1.1.4.2. Główne zagrożenia środowiska powodowane przez transport.	9
1.1.1.4.3. Kierunki działań minimalizujących zagrożenia powodowane przez transport.....	9
1.1.2. Turystyka i rekreacja.....	9
1.1.2.1 Cele w zakresie turystyki.....	9
1.1.2.1.1. Turystyka przyjazna środowisku	9
1.1.2.1.2. Rozwój turystyki	9
1.1.2.1.3. Rozwój infrastruktury turystycznej.....	10
1.1.2.1.4. Przystosowanie szlaków turystycznych do funkcji edukacyjnych.....	10
1.1.2.1.5. Działania Gmin na rzecz rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku.....	10
Tab. 1.2. Przedsięwzięcia inwestycyjne w Gminach na rzecz turystyki przewidziane do realizacji w latach 2004-2007	11
3 000	11
Budowa zbiornika retencyjnego „ Stara Woda – Białków”	11
Tab. 1.2.a. Przedsięwzięcia inwestycyjne w Gminach rzecz turystyki przewidziane do realizacji w latach 2007-2011	11
1.1.2.1.6. Główne zagrożenia środowiska, jakie niesie rozwój turystyki.	12
1.1.2.1.7. Kierunki działań minimalizujących zagrożenia jakie niesie rozwój turystyki.	12
1.1.3. Rolnictwo.....	12
Tab.1.1. Liczba i wielkość gospodarstw w Gminach ŁZG (2003)	12
9.....	12
1.1.3.1. Cele w zakresie rolnictwa.....	13
1.1.3.1.1. Kierunki działań.....	13
Selektywne powiększanie gospodarstw i koncentracja ziemi	14
1.1.3.2. Główne zagrożenia środowiska działalnością rolniczą	15
1.1.3.3. Kierunki działań minimalizujących zagrożenia działalnością rolniczą.....	15
1.1.4. Energetyka i przemysł.....	16
1.1.4.1. Cele w zakresie energetyki i przemysłu.....	16
1.1.4.1.1. Restrukturyzacja istniejących zakładów.....	17
1.1.4.1.2. Dalszy rozwój przemysłu rolno-spożywczego i drzewnego.	17
1.1.4.1.3. Modernizowanie systemów grzewczych i energetycznych.	17
1.1.4.1.4. Energia odzyskiwana i odnawialna.	17
1.1.4.2. Główne zagrożenia środowiska związane z energetyką i przemysłem.....	18
1.2.4.3. Kierunki działań minimalizujących zagrożenia.	18
1.1.5. Osadnictwo.....	18
1.1.5.1. Cele w zakresie podniesienia atrakcyjności osiedleńczej.....	18
1.1.5.1.1. Wyposażenie obszarów wiejskich i miejskich w pełną infrastrukturę techniczną.....	18
1.1.5.1.2. Udział społeczeństwa.....	19
1.1.5.1.3. Główne zagrożenia środowiska związane z osadnictwem.....	19
1.1.5.1.4. Kierunki działań ograniczających zagrożenia związane z osadnictwem.....	19
1.2. Edukacja ekologiczna	19
1.2.1. Cele w zakresie edukacji ekologicznej.....	19
1.2.1.1. Edukacja ekologiczna w systemie kształcenia.....	20
1.2.1.1.1. Kierunki działań.....	20
1.2.1.2. Pozaszkolna edukacja ekologiczna.	20
1.2.1.3. Kierunki działań.....	21

Program Ochrony Środowiska dla Łużyckiego Związku Gmin – cz.II

Tab. 1.7. Planowane przedsięwzięcia edukacyjne na terenie ŁZG.....	21
1.3. Współpraca w ramach wdrażania Programu	22
Współpraca z sąsiadami	22
Współpraca Gmin w ramach ŁZG.....	22
Współpraca z instytucjami finansującymi działania z zakresu ochrony środowiska.....	23
Współpraca z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa	24
Współpraca z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi.....	24
2. OCHRONA I RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW PRZYRODY	25
2.1. Ochrona przyrody i krajobrazu, ...	25
2.1. Cele w zakresie ochrony dziedzictwa i racjonalnego korzystania z zasobów przyrody	25
2.1.1. Obszary i obiekty prawnie chronione	26
2.1.1.1. Planowane formy ochrony przyrody w Gminach.....	26
Kierunki działań.....	27
2.1.1.2. System zieleni terenów zabudowanych	27
Kierunki działań.....	27
2.1.1.3. Krajobraz rolniczy i tereny turystyczne.....	27
Kierunki działań.....	28
2.1.1.4 Edukacja ekologiczna	28
Kierunki działań.....	28
2.2. Ochrona lasów	28
2.2.1. Cele w zakresie ochrony lasów	29
Kierunki działań.....	29
2.3. Ochrona gleb	29
2.3.1. Cele w zakresie ochrony gleb	29
Tereny wojskowe (poradzieckie).....	30
Kierunki działań.....	30
2.4. Ochrona zasobów kopalin.....	31
2.4.1. Cele w zakresie ochrony zasobów kopalin	31
Kierunki działań.....	32
3. JAKOŚĆ ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE.....	32
3.1. Jakość wód	32
3.1.1.1. Wody podziemne	33
Kierunki działań.....	33
3.1.1.2. Wody powierzchniowe	34
Kierunki działań.....	34
3.1.1.3 Wody ujmowane do celów pitnych.....	34
Kierunki działań.....	34
Tab. 3.1. Gospodarka ściekowa - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 - 207	34
Budowa kanalizacji we wsi Tomaszowo- 2005r.....	35
4. Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków (termiczna obróbka osadów).....	35
Budowa kanalizacji na terenie całej gminy.....	36
3.3. Jakość powietrza atmosferycznego	37
3.3.1. Cel w zakresie ochrony powietrza.....	37
3.3.1.1. Zarządzanie ochroną powietrza	37
Emisja niska	38
Emisja komunikacyjna	39
Emisja przemysłowa	39
3.4. Hałas.....	40
3.4.1. Programy ochrony przed hałasem	40
3.4.1.1. Ochrona przed hałasem komunikacyjnym	40
3.4.2. Cel w zakresie ochrony przed hałasem	40
Kierunki działań.....	40
3.5. Promieniowanie elektromagnetyczne	40
3.5.1. Cel	41
Kierunki działań.....	41
3.6. Awaryjne przemysłowe	41
3.6.1. Cel	41
Kierunki działań.....	41

4. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE SUROWCÓW, MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII.....	42
4.1.Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią.....	42
4.1.1. Cele.....	42
Kierunki działań.....	43
4.2. Wykorzystanie energii odnawialnej.....	43
4.2.1 Cel.....	43
Kierunki działań.....	43
5. OCENA REALIZACJI PROGRAMU.....	44
5.1.Instrumenty zarządzania środowiskiem.....	44
5.1.1. Instrumenty prawne.....	44
5.1.2. Instrumenty finansowe.....	44
5.1.3. Instrumenty społeczne.....	45
5.1.4. Instrumenty strukturalne.....	47
5.4.1.1. Strategie i programy wdrożeniowe.....	47
5.4.1.2. Systemy zarządzania środowiskowego.....	48
5.1.5. Upowszechnianie informacji o środowisku.....	48
5.2. Organizacja zarządzania środowiskiem.....	48
5.3. Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska.....	50
5.3.1. Uczestnicy realizacji Programu.....	50
5.3.2. Monitoring wdrażania Programu.....	50
Zakres monitoringu.....	50
Wskaźniki monitorowania efektywności Programu.....	51
Tabela 5.1.Wskaźniki monitorowania Programu.....	51
5.3.3. Harmonogram wdrażania Programu.....	52
5.4.Główne działania w ramach zarządzania Programem.....	53
Tabela 5.3.Najważniejsze działania w ramach zarządzania środowiskiem.....	53
6. FINANSOWE ASPEKTY WDRAŻANIA PROGRAMU.....	53
6.1. Wprowadzenie.....	53
6.2. Ramy finansowe wdrażania "Programu ochrony środowiska".....	54
6.2.1. Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć Programu.....	54
6.2.1.1. Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej.....	54
6.2.1.1.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	55
6.2.1.1.2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze.....	56
Kryteria wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków WFOŚiGW w Zielonej Górze.....	57
6.2.1.1.3. Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	57
6.2.1.1.4. Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.....	58
6.2.1.2. Banki.....	58
6.2.1.3. Ekofundusz.....	58
6.2.1.4. Programy pomocowe Unii Europejskiej.....	59
Fundusze Strukturalne i Fundusz Spójności.....	59
Część środowiskowa Funduszu Spójności.....	60
Tab. 6.1. Priorytety strategii wykorzystania Funduszu Spójności.....	60
Tab 6.2 Priorytety SPO Ochrona Środowiska i Gospodarka Wodna.....	61
Pomoc techniczna.....	61
6.2.2. Podsumowanie.....	61
6.3. Koszty realizacji przedsięwzięć w latach 2004 – 2007.....	62

1. CELE I ZADANIA O CHARAKTERZE SYSTEMOWYM.

1.1.Integracja aspektów ekologicznych z rozwojem społeczno-gospodarczym.

Najważniejszym czynnikiem wpływającym na stan środowiska naturalnego gmin ŁZG jest rozwój społeczny i gospodarczy.. Przedstawiając ten proces perspektywicznie, w relacji do środowiska, wzięto pod uwagę następujące dziedziny rozwoju:

- System transportowy
- Turystyka i rekreacja
- Rolnictwo
- Energetyka i przemysł
- Osadnictwo

Dla każdego kierunku rozwojowego przedstawiono stan wyjściowy (w części I) i tendencje zmian. Kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju sformułowano średnioterminowy cel zintegrowany z ochroną środowiska, strategię realizacji celu, w tym działania minimalizujące zagrożenia wynikające z danego kierunku rozwojowego.

Opracowując poniższy rozdział wykorzystano propozycje zawarte w strategiach rozwoju i studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego poszczególnych gmin, zebrane w Programach powiatowych, uzupełnione przez zespół .

1.1.1. System transportowy

1.1.1.1. Transport drogowy.

Łużycki Związek Gmin znajduje się w korzystnym strategicznym i przygranicznym układzie komunikacyjnym, o czym stanowi jego położenie na skrzyżowaniu dróg łączących Polskę centralną z przejściami granicznymi w Olszynie, Łęknicy i Przewozie. Dogodne jest również położenie względem takich miast jak Wrocław, Poznań, Szczecin oraz Berlin. Przez teren ŁZG przebiegają drogi krajowe nr 12, 18 i 27. Generalnie większość dróg gminnych posiada nawierzchnię gruntową. Drogi powiatowe są wprawdzie utwardzone, ale wąskie a nawierzchnia bitumiczna wymaga ustawicznych napraw. Drogi wojewódzkie też mogą budzić zastrzeżenia. Na terenie powiatu za mało jest chodników albo też są one w złym stanie technicznym.

Zagrożeniem jest transport materiałów niebezpiecznych. Ważnym problemem komunikacyjnym jest koordynacja połączeń komunikacji publicznej, głównie autobusowej, z lokalnymi potrzebami mieszkańców (trudny dojazd do miejsc nauki i pracy, które są zlokalizowane wewnątrz oraz poza miejscem zamieszkania. Aby poprawić warunki życia mieszkańców, należy zmniejszyć uciążliwość wywołaną ruchem drogowym, poprzez budowę obejść miejscowości, segregację ruchu pieszego i kołowego, izolację zabudowy oraz budowę obwodnic. Konieczna jest też automatyczna kontrola ruchu na drogach przelotowych w obrębie miejscowości. Ponadto w celu zmniejszenia emisji trzeba poprawić standard sieci drogowych i zapewnić przejezdność dróg gminnych w każdych warunkach atmosferycznych.

1.1.1.2. Transport kolejowy.

W „Studium uwarunkowań ...” gminy Przewóz wskazuje się na możliwość ponownego uruchomienia stacji kolejowej w Przewozie jako miejsca przeładunku towarów, z racji skrzyżowania drogi kolejowej z wojewódzką oraz jako miejsce odpraw celnych. W „Studium uwarunkowań ...” gminy Lipinki Łużyckie przedstawia się możliwość powtórnej reaktywacji połączenia Żary-Lubsko-Gubinek, ze względów ekologicznych oraz ekonomicznych.

Szanse na przywrócenie zlikwidowanych linii kolejowych są dość wątpliwe, przynajmniej do czasu wzrostu konkurencyjności kolei pod względem ekonomicznym i podniesienia standardów jakości obsługi i terminowości dojazdów i dostaw.

Żagań – gmina –krzyżują się ważne linie kolejowe Łódź Kaliska-Tuplice, Wrocław-Gubinek /czyli Śląsk-Berlin/.

1.1.1.2. Transport rowerowy.

Przez teren ŁZG przebiegają liczne szlaki rowerowe, fragmentami unowocześnione w ramach projektu Euroregionu Sprewa-Nysa-Bóbr, realizowanego od roku 1996. W planach rozwojowych Gmin aspekt rozbudowy i modernizacji szlaków rowerowych jest mocno podkreślany:

Gmina Przewóz - w „Studium uwarunkowań ...” proponuje się budowę tras rowerowych o znaczeniu regionalnym:

- 1) Łęknica - rezerwat „Nad Młyńską Strugą” - Przewóz - rezerwat „Żurawie Bagno” - Lipna - Sobolice - Pińsk,
- 2) Nowe Czaple- Włochów - Straszów -Wymiarki, oraz o znaczeniu lokalnym:
- 3) Przewóz - Straszów - Mielno - Piotrów - Dobrochów - Przewóz,
- 4) Przewóz - Lipna - rezerwat „Żurawie Bagno” - Gozdnicza,
- 5) Przewóz - Sobolice - Lipna - Wymiarki - Straszów - Przewóz.

Ponadto „uruchomienie wypożyczalni rowerów i punktów napraw, budowy miejsc obsługi podróżnych wraz z programem usługowym w atrakcyjnych krajobrazowo miejscach”

Gmina Jasień - w „Studium uwarunkowań...” proponuje się budowę ścieżek o znaczeniu regionalnym: w kierunkach Nowogród Bobrzański, Lubsko oraz lokalnym w kierunkach Tuplice, Żary i Lubsko oraz wykorzystanie nieczynnej trasy kolejowej Sieniawa-Jasień.

Gmina Tuplice - w „Studium uwarunkowań ...” również wskazuje się na możliwość wykorzystania nieczynnej trasy kolejowej (Tuplice-Lubsko) oraz budowa ścieżek Cielmów-Tuplice.

Gmina Trzebiel - w „Studium uwarunkowań ...” proponuje się budowę następujących tras: o przebiegu regionalnym:

- 1) Łęknica - Nowe Czaple - Czaple - Włostowice - Mieszków - Jędrzychowice - Cisawa - Lipinki Łużyckie,
- 2) Jędrzychowice - Strzeszowice -Chudzowice - Królów - Trzebiel - Bukowina - Olszyna, oraz o znaczeniu lokalnym
- 3) Łęknica - Bronowice- Stare Czaple - Żarki Wielkie - Siedlec - Bukowina,
- 4) Zajątek - Dębinka - Chudzowice - Królów - Bogaczów - Gniewoszyce - Chwaliszowice - Czaple

Gmina Żary - w „Studium uwarunkowań ...” przedstawiono propozycje przebiegu ścieżek: o znaczeniu regionalnym:

- 1) Lipinki Łużyckie - Grabik - Żary - Siodło - Żagań i lokalnym:
- 2) Lipinki Łużyckie - Miłowice - Olbrachtów - „Zielony Las” - Żary,
- 3) Żary - Sidło -Kunice - „Zielony Las” - Żary,
- 4) Żary - Olbrachtów - Miłowice - Rościce -Bogumilów - Straszów,
- 5) Żary - Marszów - Olszynie - Złotnik - Cieniów -Biedrzychowice - Łukawy - Lubanice - Grabik – Żary.

Gmina Brody - w „Strategii...” zaproponowano następujący układ tras:

- 1) Gubin - Stargard Gąbiński -Gębice - Starosiedle - Koło - Brody - Lubsko,
- 2) Łęknica - Trzebiel - Tuplice -Gręzawa - Proszków - Brody - Węgliny - Gubin,
- 3) Lubsko - Biecz - Brody –Marianka - Zasieki,
- 4) Forst - Zasieki – Brody

Gmina Gozdnicza – w „Studium uwarunkowań.....” przedstawiono propozycję zbudowania tras rowerowych o znaczeniu regionalnym:

- a. Gozdnicza – Wymiarki
- b. Przewóz – Gozdnicza - Iłowa.

Gmina miejska Żagań -

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Żagania określa, że ofertę turystyczną wzbogaci układ tras rowerowych, obejmujących zarówno przebieg ścieżki euroregionalnej „Szprewa-Nysa-Bóbr” jak i połączenia wewnątrzmiejskie, dla dojazdów do miejsc pracy, nauki, handlu i rekreacji. Sieć tras rowerowych powinna być wzbogacona o dodatkowe urządzenia dla rowerów (parkingi, uchwyty, wypożyczalnie)

Gmina Iłowa – trasa: Iłowa-Kowalice-Nowosłów

Gmina Żagań - w „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Żagań” przedstawiono propozycje przebiegu ścieżek: o znaczeniu lokalnym i ponadlokalnym :

1. Żagań-Trzebów-Rudawica-Łozy
2. Żagań-Bożnów-Bukowina Bobrzańska
3. Żagań-Tomaszowo
4. Bukowina Bobrzańska –Stara Kopernia –Nieradza-Jelenin-Chotków
5. Jelenin-Brzeźnica
6. Żagań –Dzietrychowice-Brzeźnica
7. Żagań-Gryżyce –Gorzupia

Gmina Wymiarki w „ Studium uwarunkowań „ zaproponowano układy tras :

- 1) Jankowa Żagańska – Żary
- 2) Konin Żagański –Żagań
- 3) Iłowa
- 4) Lipa Lużycka – Gozdnicza
- 5) Przewóz –Łęknica

Ułatwienia dla ruchu drogowego zwiększą udział roweru w lokalnych podróżach przede wszystkim mieszkańców. W okresie letnim szlaki rowerowe będą stanowić formę aktywnego wypoczynku oraz sposób przemieszczania się turystów i wypoczywających na terenie powiatu. Transport rowerowy jest ekologiczną alternatywą codziennych dojazdów do pracy/szkoły samochodem lub autobusem.

1.1.1.3. Turystyka konna.

Gmina Trzebiel - „Studium uwarunkowań ...” gminy zakłada wytyczenie szlaków do jazdy konnej w rejonie wsi: Buczyny, Gniewoszyce, Niwica, Mieszków, Czaple.

Gmina Tuplice - rozwijanie turystyki konnej na bazie ośrodków jeździeckich (Cielmów, Grabówek, Łazy)

1.1.1.4. Cele w zakresie transportu i dróg.

1. **Osiągnięcie dobrego stanu technicznego dróg i pozostałej infrastruktury drogowej.**
2. **Poprawa dostępności komunikacyjnej oraz tworzenie warunków dla sprawnego i bezpiecznego przemieszczania się ludzi i towarów przy jednoczesnym minimalizowaniu wpływu na środowisko naturalne.**

Wszystkie drogi gminne o nawierzchni gruntowej powinny zostać zmodernizowane. Ponadto modernizacji wymagają nawierzchnie dróg powiatowych i wojewódzkich. Zamierzone działania Gmin w tym zakresie przedstawia tabela 7.3.

Tab. 1.1. Zamierzone działania Gmin Łużyckiego Związku w zakresie rozbudowy i modernizacji dróg gminnych w latach 2004-2007

Gmina	Opis zamierzonych inwestycji drogowych	Lata realizacji 2004-2007	Przybliżony koszt (tys. zł)
Trzebiel	droga gminna Żarki Wielkie - Żarki Małe - Chwaliszowice	2004-2005	1451
Miasto Żary	<ul style="list-style-type: none"> • III etap budowy obwodnicy, • rozwiązanie problemów komunikacyjnych w rejonie alei Warszawskiej, ul. Bohaterów Getta, Żagańskiej, alei Wojska Polskiego, ul. Podwale, Traugutta, • budowa dróg osiedlowych i chodników na osiedlach „Lotnisko”, „Sportowa”, „Lubelska”, „Kunice”, • budowa ronda kompaktowego „Tunelowa-Okrzei-Górnośląska”, • odbudowa nawierzchni ulic w Centrum. 	2004-	
Lipinki Łużyckie	<ul style="list-style-type: none"> • modernizacja dróg gminnych Pietrzyków, Grotów, osiedle Łużyckie, ul. Łączna 		
Lubsko	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja dróg w obrębie osiedla Kielecka – Witosza, • Modernizacja dróg Osiedle Ogrodowa • Modernizacja drogi gminnej w Górzynie • Budowa obwodnicy Lubska • Budowa mostu Reja – Strażacka • Przebudowa ul. Popławskiego 		1133 1000 500 345 320
Gozdnica	<ul style="list-style-type: none"> • modernizacja ulicy Iłwiańskiej i Armii Czerwonej 	2007	600
Iłowa	<ul style="list-style-type: none"> • Modernizacja drogi gminnej w Jankowej Żagańskiej • Budowa drogi gminnej do terenów inwestycyjnych Czerna – Konin Żag. 	2004 2005	1600 1500
Przewóz	Drogi gminne w Przewoźie		250 000

Program Ochrony Środowiska dla Łużyckiego Związku Gmin – cz.II

Żagań gm.	• Budowa drogi gminnej we wsi Bukowina Bobrz. Dolna	2004	486
	• Budowa drogi gminnej we wsi Bukowina Bobrz. Górna	2004	658
	• Modernizacja drogi we wsi Tomaszowo	2005	340
	• Budowa drogi gminnej we wsi Chrobrów /Górka/	2006	700
	• Budowa Drogi gminnej we wsi Gorzupia Dolna	2006	400

Tab. 1.1. a. Zamierzone działania Gmin Związku w zakresie rozbudowy i modernizacji dróg gminnych w latach 2008-2011.

Gmina	Opis zamierzonych inwestycji drogowych	Lata realizacji 2008-2011	Przybliżony koszt (tys. zł)
Lubsko	<ul style="list-style-type: none"> modernizacja dróg ; Łąkowa, Przechodnia, Piaskowa modernizacja ul. Geodetów 		2000 200.000
Żagań	<ul style="list-style-type: none"> Budowa rond przy skrzyżowaniu ulic Przyj. Żołnierza, Dworcowej, Placu Kilińskiego, oraz Świerczewskiego – Armii Krajowej – Keplera 	2004-2005	1300
	<ul style="list-style-type: none"> Budowa nawierzchni ulic: Łukasiewicza, Bocznej, Dolnej, Zacisze, Cichej, Poprzecznej, Drzewnej, Kretej, Chopina, Leśnej, Zielonej, Szlachetnej, Augustynów, Górnej, Wałowej, Joselewicza, Królowej Jadwigi, Moniuszki, Nadbobrze, Okrzei, B. Prusa, Rzeźnickiej, Stromej, Starowiejskiej, Szpitalnej, Porzeczkowej, Szpitalnej, Środkowej, Wiśniowej, oraz nawierzchni nowopowstałych ulic gminnych. Budowa obwodnicy 2 (droga czolgową – 3,9 km.) 	2004-20012	2000
		2006-2010	20000
Przewóz	Drogi gminne w Przewozie		200
Żagań gmina	• Budowa Drogi gminnej we wsi Kocin	2007	200
	• Budowa Drogi gminnej we wsi Marysin	2007	300

We wszystkich gminach Związku (przy drogach krajowych i wojewódzkich) konieczne jest budowanie urządzeń do obsługi podróżnych. Ponadto na głównych drogach (krajowych) powinny pojawić się ułatwienia na trasach migracji zwierząt. We wszystkich miejscowościach przy przejściu dróg przez tereny zabudowane należy dążyć do separacji ruchu kołowego i pieszego.

Według przewidywań do roku 2020 transport drogowy będzie podstawowym rodzajem transportu. Wiązać się z tym będzie wzrost liczby użytkowanych samochodów i natężenia ruchu. Wzrośnie również międzynarodowy ruch tranzytowy. Stąd istotne dla rozwoju ruchu drogowego w obszarze ŁZG, będzie:

- opracowanie planów w zakresie modernizacji i rozbudowy dróg powiatowych i gminnych budowa i modernizacja infrastruktury drogowej (oznakowanie, mosty, sygnalizacja)
- opracowanie i wdrożenie 10-letniego programu rozwoju systemu dróg
- budowa parkingów i miejsc obsługi podróżnych,
- zmiana nawierzchni wszystkich powiatowych dróg gruntowych na asfaltowe oraz budowa i poprawa nawierzchni chodników.

Modernizacja i rozwój ponadgminnej infrastruktury drogowej nie jest i nie będzie bezpośrednio zadaniem, ani Związku, ani Gmin. Niezbędne jest współdziałanie Związku i Gmin z zarządzającymi drogami powiatowymi, wojewódzkimi i krajowymi. Efektem powinien być spójny system drogowy w obrębie Związku (dwóch bliskich powiatów), zapewniający dogodne przemieszczanie się osób i ładunków.

1.1.1.4.2. Główne zagrożenia środowiska powodowane przez transport.

- emisja spalin
- emisja hałasu
- degradacja terenów cennych przyrodniczo w tym zagrożenie dla korytarzy ekologicznych
- poważne awarie transportowe (wypadki, awarie autocystem itp.)
- powódzie

1.1.1.4.3. Kierunki działań minimalizujących zagrożenia powodowane przez transport.

- zwiększenie płynności i przepustowości sieci drogowej
- poprawa standardów technicznych sieci drogowej (w tym budowa i modernizacja istniejących dróg)
- tworzenie warunków rozwoju form transportu przyjaznych środowisku (transport rowerowy i wodny)
- zabezpieczenie mieszkańców przed nadmierną emisją hałasu do środowiska (ekrany akustyczne)
- podniesienie świadomości ekologicznej mieszkańców.

1.1.2. Turystyka i rekreacja.

Turystyka i rekreacja z uwagi na dogodne uwarunkowania środowiskowe i klimatyczne tej części regionu, są szczególnie istotną, choć nie do końca rozwiniętą gałęzią gospodarki. Do podstawowych zalet obszaru ŁZG dla rozwoju turystyki i rekreacji należą:

- Duży udział obszarów o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chronionych, na który składają się: rezerваты przyrody, Park Krajobrazowy, pomniki przyrody, użytki ekologiczne, urozmaicony krajobraz.
- Duży udział lasów, stawów i jezior, a także terenów nie narażonych na uciążliwości wywołwane przez przemysł i komunikację samochodową.
- Wykopaliska archeologiczne

Generalnie jednak walory turystyczne są słabo wypromowane przez województwo (koncentruje się na atrakcjach środkowej i północnej części) powiaty i gminy. Znacznego rozwoju wymaga też infrastruktura turystyczna. Brakuje taniej bazy noclegowej jak np. schroniska młodzieżowe, motele, kwatery agroturystyczne, mało jest również kąpielisk strzeżonych, campingów itp.

1.1.2.1 Cele w zakresie turystyki.

1. ***Rozwój turystyki i agroturystyki - bezpiecznej dla środowiska gałęzi gospodarki, poprzez optymalne wykorzystanie walorów przyrodniczych powiatu, przy pełnej ochronie przyrody i krajobrazu.***

Położenie Gmin na terenach o wysokich walorach przyrodniczych (lasy, rezerваты, parki krajobrazowe) jest szansą dla rozwoju turystyki przyjaznej środowisku tj. turystyki harmonijnej - ekoturystyki. W związku z tym, większy nacisk kładziony będzie na rozwój lokalny i marketing wakacyjny. Powstawanie gospodarstw agroturystycznych będzie dla indywidualnych rolników źródłem dodatkowych dochodów. Przemysłany rozwój ekoturystyki przyczyni się do ochrony środowiska naturalnego i kulturowego.

1.1.2.1.2. Rozwój turystyki.

W ostatnich latach obserwuje się modę na uprawianie turystyki aktywnej. Dlatego niezbędne stanie się wyznaczanie kolejnych szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych, konnych oraz właściwe ich

zagospodarowanie: wyznaczenie miejsc odpoczynku i biwakowania, uzupełnienie oznakowania. Tam gdzie są liczne zbiorniki wodne, nad brzegami rzek, jezior i dużych stawów mogą być urządzone stacje, służące mieszkańcom do uprawiania sportu i rekreacji na wodzie.

Ostępy leśne Borów Dolnośląskich i wielkich obszarów leśnych między Bobrem a Nysą Łużycką to perspektywa dalszego rozwoju łowiectwa i turystyki łowieckiej. Słynne są lasy wokół Przewozu, Wymiarek, Brodów – cele wycieczek licznych rzesz amatorów jagód i grzybów. Coraz bardziej rozwija się specyficzne hobby mieszkańców miast – obserwacje ptaków w ich naturalnym środowisku.

1.1.2.1.3. Rozwój infrastruktury turystycznej.

Należy przystosować istniejące obiekty do intensywnego wykorzystania okresowego. W tym celu konieczna będzie rozbudowa infrastruktury technicznej (kanalizacji, oczyszczalni ścieków, zagospodarowanie odpadów stałych). Powstawać będą również nowe obiekty sportowe i rekreacyjne.

Do powstawania nowych obiektów będą wyznaczone obszary selektywnie wybrane, odpowiednio przygotowane, o wysokim standardzie uzbrojenia. Akceptacja ich budowy będzie zależna od spełnienia wymogów ochrony środowiska i krajobrazu. Ważne będzie dostosowanie przyszłego budownictwa do wymagań architektonicznych, wynikających z planu zagospodarowania przestrzennego, istniejącej zabudowy i warunków krajobrazowych.

Istotnym zagadnieniem jest modernizacja dróg dojazdowych do obiektów turystycznych, budowa parkingów i miejsc postojowych. Konieczne jest również wyposażenie szlaków turystycznych w ławki, kosze na śmieci, toalety. Lepszy stan dróg przyczyni się do dalszego inwestowania w rozwój działalności agroturystycznej).

1.1.2.1.4. Przystosowanie szlaków turystycznych do funkcji edukacyjnych.

Na terenie Łużyckiego Związku Gmin znajduje się niewiele szlaków turystycznych pieszych i rowerowych. Ze strategii rozwoju gmin i innych opracowań specjalistycznych wynika, że będzie wzrastała liczba szlaków turystycznych i odwiedzających je turystów. Stąd ważne staje się ich oznakowanie zgodnie z przyjętymi normami unijnymi (plany sytuacyjne, informacje porządkowe, informacje o walorach przyrodniczych, występujących gatunkach zwierząt i roślin). Również szlaki i stacje wodne powinny zostać zaopatrzone w elementy edukacji przyrodniczej (informacje o roślinności przybrzeżnej, występujących gatunkach fauny i flory wodnej). Wszystkie te działania przyczynią się do poprawy stanu środowiska oraz wzrostu świadomości ekologicznej turystów.

1.1.2.1.5. Działania Gmin na rzecz rozwoju turystyki, rekreacji i wypoczynku.

Poniżej przedstawiono działania (na podstawie dokumentów gmin: Strategii rozwoju oraz Studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania), jakie zamierzają podjąć Gminy w celu rozwoju turystyki w regionie (ścieżki rowerowe i konne omówiono w rozdziale wcześniejszym).

W gminie Łęknica zakłada się realizację obiektów usługowych : noclegowych, bazy gastronomicznej, ośrodków lecznictwa zdrowego, odnowy biologicznej i szkoleniowej dla sportowców, ośrodka sportowo-rekreacyjnego z basenem kąpielowym.

W gminie Żary wydzielono obszar intensywnej agroturystyki, szczególnie w rejonie wsi Bogumiłów, Rościce, Miłowice i Łukawy.

W gminie Brody określono następujące priorytety:

- Obsługa turystyki świątecznej,
- organizacja i obsługa młodzieżowych wycieczek krajoznawczych,

- organizacja i obsługa wypoczynku urlopowego i wakacyjnego,
- obsługa turystyki tranzytowej,
- wyremontowanie i turystyczne zagospodarowanie pałaców wraz z przyległymi parkami, utworzenie centrum rehabilitacyjno-zdrowotnego.

Gmina Tuplice ma doskonałe warunki do rozwijania turystyki weekendowej i codziennej, wędrowniej, rowerowej, konnej, wędkarskiej i agroturystyki, ponadto proponuje się wprowadzenie zabudowy letniskowej (w tym tzw. wsie emeryckie, np. Matuszowice i Swibinki).

W **gminie Jasień** położono duży nacisk na promocję Gminy, modernizację i rozbudowę ośrodka sportowo-rekreacyjnego w Jasieniu, urządzenia parku rekreacyjno-sportowego w Jasieniu, rozwój usług noclegowych, gastronomicznych, agroturystyki

W **gminie Przewóz** proponuje się powołanie Gminnego Zespołu Agroturystycznego, tworzenie wsi turystycznych, np.. Jamno, wykorzystanie obiektów z przeznaczeniem na punkty widokowe (wieża w Przewozie, kościół w Straszowie), budowa infrastruktury aktywnego wypoczynku (pola golfowe, tenisowe).

W gminie Wymiarki prowadzone są działania w celu przejęcia gruntów wraz z dostępem do stawów z Nadleśnictwa Wymiarki i utworzenie bazy rekreacyjnej.

Tab. 1.2. Przedsięwzięcia inwestycyjne w Gminach na rzecz turystyki przewidziane do realizacji w latach 2004-2007

Gmina	Opis zamierzonych inwestycji ważnych dla rozwoju turystyki	Rok realizacji	Przybliżony koszt (tys.zł)
Gozdnica	Remont hotelu przy stadionie sportowym z dostosowaniem do obowiązujących standardów.	2006-2007	250
Żagań m.	Modernizacja kąpieliska miejskiego	2005-2006	138
	Adaptacja pomieszczeń poddasza Żagańskiego Pałacu Kultury na zaplecze hotelowe	2005-2008	6 000
	Remont zespołu poaugustiańskiego wraz z biblioteką	2005-2006	3 000
	Rewitalizacja zdegradowanych obsz. Miej.- Starówka	2004-2013	25 000
Lubsko	Budowa zbiornika retencyjnego „ Stara Woda – Białków”	2004-2005	
Przewóz	Oznaczenie szlaków pieszych i rowerowych	2005-2007	4

Tab. 1.2.a. Przedsięwzięcia inwestycyjne w Gminach rzecz turystyki przewidziane do realizacji w latach 2007-2011

Gmina	Opis zamierzonych inwestycji ważnych dla rozwoju turystyki	Rok realizacji	Przybliżony koszt (tys.zł)
Gozdnica	Budowa ścieżek rowerowych <ul style="list-style-type: none"> • Gozdnica – Wymiarki • Gozdnica – Iłowa • Gozdnica – Przewóz 	2008-2009	300
		2009-2010	300
		2010 – 2011	400
Żagań m.	Modernizacja kąpieliska miejskiego	2005-2006	300
Lubsko	<ul style="list-style-type: none"> • Budowa ścieżki przyrodniczo – edukacyjnej wzdłuż zbiornika retencyjnego • Budowa ścieżek konnych • Budowa ścieżki rowerowej 	2007-2011	
		2007 –2011	
		2007-2011	

1.1.2.1.6. Główne zagrożenia środowiska, jakie niesie rozwój turystyki.

- Infrastruktura techniczna nie spełniająca wymogów ochrony środowiska
- wzrastająca liczba turystów szczególnie zmotoryzowanych
- zaśmiecanie i niszczenie miejsc o dużych walorach przyrodniczych
- „dzikie zagospodarowywanie” obszarów cennych przyrodniczo
- kłusownictwo

1.1.2.1.7. Kierunki działań minimalizujących zagrożenia jakie niesie rozwój turystyki.

- wsparcie rozwoju gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych
- utworzenie ponadpowiatowego centrum rozwoju turystyki np. przy ŁZG
- współdziałanie z nadleśnictwami odnośnie rozwoju turystyki
  - przestrzeganie wymagań ochrony środowiska w odniesieniu do nowo powstających obiektów turystycznych i rekreacyjnych
- rozwój ścieżek rowerowych, szlaków pieszych i konnych oraz właściwe ich wykorzystanie
- rozbudowa infrastruktury informacyjnej przy szlakach turystycznych(tablice)
- powiększenie i zagospodarowanie terenów wypoczynku nad wodą,
  - rozwój produkcji sadowniczo-ogrodniczej, produkcja zdrowej żywności dla potrzeb rynku turystycznego
- rozwój turystyki rehabilitacyjno-uzdrowiskowej (Łęknica, Brody)
  - przeprowadzenie rewaloryzacji parków przypałacowych przy przyszłych miejscowościach agroturystycznych i turystycznych
- edukacja ekologiczna mieszkańców
- promowanie Gmin i Związku (udział w targach turystycznych)

1.1.3. Rolnictwo.

W Gminach ŁZG obserwujemy upadek drobnego rolnictwa nie wytrzymującego konkurencji z dotowanym i lepiej zorganizowanym rolnictwem państw zachodnich. Polityka Agencji Własności Rolnej Skarbu Państwa nie sprzyja powstawaniu dużych i silnych gospodarstw. Upadło większość małych zakładów przetwórczych, które nie potrafiły zgromadzić środków na inwestycje w nowoczesność. Teraz rolnictwo na terenie Gmin Związku to nieliczne duże fermy specjalistyczne (np. w Lutolu, gm. Lubsko), kilka dużych gospodarstw indywidualnych rolników i dzierżawców majątku AWRSP oraz duża liczba podupadłych małych i średnich gospodarstw produkujących na własne potrzeby i nie rokujących na przyszłość. Tabela 1.1. przedstawia stan rolnictwa w poszczególnych Gminach Związku:

Tab.1.1. Liczba i wielkość gospodarstw w Gminach ŁZG (2003)

Gmina	Liczba gospodarstw		
	Dużych (pow.100 ha)	Średnich(od10do100 ha)	Małych(poniżej. 10ha)
Brody	10	123	223
Gozdnicza	0	2	78
Iłowa	0	13	1212
Jasień	b.d.	b.d.	b.d.
Lipinki Łużyckie	b.d.	b.d.	b.d.
Lubsko	10	18	781
Przewóz	b.d.	31	566
Trzebiel	5	131	705
Tuplice	b.d.	b.d.	b.d.
Wymiarki	b.d.	b.d.	b.d.
Żagań gmina	9	188	634

Żagań m.	b.d.	b.d.	b.d.
Żary m.	b.d.	b.d.	b.d.

1.1.3.1. Cele w zakresie rolnictwa.

- 1. Racjonalne kształtowanie przestrzeni rolniczej z uwzględnieniem uwarunkowań środowiska.**
- 2. Rozwój rolnictwa ekologicznego**

W procesie integracji z UE, za kluczowe należy uznać skuteczne zrestrukturyzowanie lokalnego rolnictwa. Szczególnie dotyczy to gmin, gdzie rolnictwo może być wiodącą dziedziną rozwoju. Strategia rozwoju województwa lubuskiego zakłada następujące cele odnośnie rozwoju rolnictwa:

- a. aktywizację obszarów wiejskich, szczególnie obszarów popegeerowskich,
- b. modernizację obszarów wiejskich poprzez pomoc w zarządzaniu, tworzeniu nowych gospodarstw, przebranżawianiu istniejących,
- c. restrukturyzację towarowych gospodarstw rolnych i przetwórstwa żywności,
- d. poprawę jakości produktów rolnych i przetworzonej żywności.

Podobnie, jak w całym kraju obserwowane będzie odchodzenie rolników do zajęć pozarolniczych i zmniejszanie udziału zatrudnienia w rolnictwie. Kształtowanie ośrodków wiejskich i modernizacja sektora rolno-spożywczego, podwyższenie poziomu wykształcenia na obszarach wiejskich, równocześnie z podnoszeniem świadomości ekologicznej jest jednym z głównych kierunków stwarzających możliwości rozwojowe gospodarstw rolnych.

Z punktu widzenia ochrony środowiska ważne będą działania prowadzące do minimalizacji wpływu gospodarki rolnej na środowisko i rozwoju infrastruktury ochrony środowiska obszarów wiejskich, jak również działania edukacyjne rolników z zakresu stosowania zasad Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej. Jednostki odpowiedzialne za wspieranie i tworzenie warunków dla rozwoju przedsiębiorczości i pomocy w restrukturyzacji obszarów wiejskich na szczeblu powiatów to Rejonowe Zespoły Doradztwa Rolniczego zajmujące się:

- prognozowaniem rozwoju rolnictwa na terenie powiatu,
- podnoszeniem wiedzy rolników z zakresu prowadzenia gospodarki rolnej,
- wspieraniem rozwoju rolnictwa na terenie powiatu,
- wspieranie różnorodności kulturowej regionu, szczególnie wspieranie działań służących umocnieniu tożsamości regionalnej oraz wspierania instytucji kulturalnych i ludowych form kultury na obszarach wiejskich.

1.1.3.1.1. Kierunki działań.

Metody gospodarowania - tradycyjne i nowoczesne.

Niekorzystna struktura gospodarstw rolnych, a także ich rozdrobnienie będzie wymagało przekształceń prowadzących do powiększenia indywidualnych gospodarstw produkcyjnych i tworzenia gospodarstw nowoczesnych, zmechanizowanych, o wyspecjalizowanym kierunku produkcji. Współpracujący między sobą rolnicy tworzyć będą związki gmin w celu regulacji rynku rolnego, tworzenia wspólnych programów pomocowych.

Zachowanie wartości przyrodniczych uzależnione jest od tradycyjnych metod gospodarowania, opartego o gospodarstwa małe, prowadzone indywidualnie, bądź współpracujące między sobą. Jednocześnie promowany będzie rozwój rolnictwa ekologicznego i agroturystyki. Taki system związany jest ze stosowaniem małych ilości nawozów sztucznych i środków ochrony roślin, bądź w przypadku

rolnictwa ekologicznego - stosowaniem tylko i wyłącznie naturalnych nawozów i biologicznych środków ochrony.

Rozwój rolnictwa ekologicznego.

Rolnictwo ekologiczne, zwłaszcza połączone z turystyką stanie się szansą dla rolników powiatu. Ważna stanie się wzajemna współpraca rolników, między sobą i konsumentami w produkcji i dystrybucji produktów rolnych. Rolnicy zajmujący się rolnictwem ekologicznym powinni tworzyć grupy producenckie, produkujące żywność o jednakowych parametrach. Aby wspomóc rozwój tej nowej formy rolnictwa, musi być zorganizowana sieć dystrybucji zdrowej żywności. Zharmonizowanie rolnictwa ekologicznego z przyjaznym dla środowiska przetwórstwem będzie ważnym czynnikiem podnoszenia efektywności samego rolnictwa, poprzez pełniejsze wykorzystanie walorów ziemi, tworzenie miejsc pracy i aktywizację zawodową osób zamieszkałych na terenach wiejskich.

Selektywne powiększanie gospodarstw i koncentracja ziemi

Zmiany związane z wejściem Polski do Unii Europejskiej spowodują konieczność powiększania areалу gospodarstw rolnych i nawiązania współpracy między nimi. W gminach przewiduje się, w perspektywie długoterminowej, zmniejszenie liczby gospodarstw rolnych, których głównym źródłem utrzymania jest rolnictwo. Jednocześnie dla tych „drobnych” rolników, którzy zrezygnują z aktywności rolniczej trzeba będzie tworzyć warunki do podejmowania innej, pozarolniczej działalności gospodarczej. Zoptymalizowane zostanie stosowanie nawozów sztucznych i pestycydów. Integrowana produkcja i obowiązek atestacji sprzętu ochrony roślin oraz kontrola stosowania środków ochrony (przestrzeganie okresu karencji i prewencji) przyczynią się do zapewnienia zrównoważonego rozwoju rolnictwa.

Aby gospodarstwa małe mogły wytrzymać konkurencję silnych ekonomicznie gospodarstw dużych, muszą być prowadzone w sposób nowoczesny, przy uwzględnieniu dobrej współpracy między nimi. W strukturze współpracy, właściciele tych gospodarstw muszą określić system wspólnego używania maszyn, urządzeń oraz organizacji rynku zbytu.

Rozwój infrastruktury technicznej

W związku z rozwojem infrastruktury nastąpi podniesienie poziomu życia mieszkańców gmin, a także teren powiatu stanie się bardziej atrakcyjny dla potencjalnych inwestorów i zwiększy możliwość wykorzystania obszarów wiejskich dla rozwoju turystyki, w tym agroturystyki. Budowa kanalizacji, oczyszczalni ścieków, sieci wodociągowej, obiektów gospodarki odpadami będzie niezbędną dla prawidłowego funkcjonowania gospodarstw rolnych i poprawy życia mieszkańców obszarów wiejskich. Największe braki dotyczą gospodarki ściekowej i występują na całym obszarze powiatu żarskiego. Dla zrealizowania niezbędnych inwestycji konieczne będzie wsparcie z funduszy unijnych i budżetowych. Ważną potrzebą jest systematyczna modernizacja i budowa systemów melioracji podstawowej, która została zaniedbana na terenie każdej z gmin.

Poprawa struktury jakościowej, wartości przyrodniczej i gospodarczej użytków rolnych.

Rewaloryzacja użytków rolnych będzie prowadzić do podwyższenia ich wartości przyrodniczej i gospodarczej, jak również przyczyni się do poprawy struktury jakościowej gruntów. Systematycznie wyłączane będą z użytkowania rolniczego grunty marginalne - V i VI klasy. Z drugiej strony, ochronie podlegać będą grunty klasy II-III oraz grunty na glebach pochodzenia organicznego. Systematycznie prowadzone będą zalesienia gruntów klasy V i VI co wpłynie korzystnie na środowisko ze względu na poprawę bilansu wodnego i przeciwdziałanie erozji.

Produkcja roślin energetycznych.

Szansę dla rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw stwarza produkcja specjalnych roślin na cele energetyczne. Dają one możliwość pozyskania biopaliw, wykorzystania mniej urodzajnych gleb oraz szerokiego wykorzystania produktów na cele przemysłowe. Ponadto proponuje się tu wprowadzanie upraw wierzby energetycznej, którą będzie się wykorzystywać w energetyce lokalnej (obecnie taka uprawa prowadzona jest jedynie w gminie Lubsko).

Właściwe prowadzenie gospodarki rybackiej.

Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybnactwie śródlądowym określa zasady chowu, hodowli i połowu ryb w powierzchniowych wodach śródlądowych oraz zasady ich ochrony. W myśl tej ustawy - za chów ryb uważa się działania zmierzające do utrzymania i zwiększenia produkcji - za hodowlę uważa się chów połączony z doбором i selekcją w celu zachowania i poprawienia wartości użytkowej ryb. W Gminach ŁZG prowadzona jest gospodarka rybacka na jeziorach będących własnością prywatną, PZL okręg gorzowski lub nadleśnictw.

Stawy hodowlane, będące zbiornikami przepływowymi wpływają na stan i jakość rzek przez nie przepływających. Ponadto duży pobór wody na wiosnę w celu napełnienia stawu (w przypadku stawów napełnianych) jak i jesienny zrzut wody, mogą prowadzić do zakłóceń ekosystemów. Dodatkowo woda spuszczana na jesień zanieczyszczona jest mułami i odchodami, co prowadzi do wzrostu fosforanów i ma negatywny wpływ na jakość wody. W przypadku stawów przepływowych czynnikiem mogącym ujemnie wpływać na jakość wód jest pokarm dla ryb. Używanie niewłaściwego z punktu widzenia ochrony środowiska pokarmu typu odpadki mięsne, preparaty może prowadzić do wzrostu ilości azotanów w wodzie. Obecność w wodzie nadmiernych ilości odchodów i moczu ryb oraz resztek pokarmu może spowodować eutrofizację rzek i jezior. Stąd koniecznym działaniem jest kontrola przez właściwe służby ochrony środowiska przestrzegania przez właścicieli tuczarni ryb, wydanych pozwoleń wodno-prawnych oraz prowadzenie racjonalnej gospodarki rybackiej przez właścicieli stawów. Poza tym ważne jest wyznaczenie miejsc do budowy przepławek w miejscach gdzie migrację ryb utrudniają objekty infrastruktury wodnej.

Jest to istotne ze względu na obserwowany w wielu rejonach kraju zanik ryb drapieżnych, co powoduje, że w jeziorach biomasę ryb stanowią licznie występujące gatunki, takie jak płoć, leszcz i karp, których około połowa ginie śmiercią naturalną dając dużą dawkę substancji organicznych sprzyjających procesom eutrofizacji.

1.1.3.2. Główne zagrożenia środowiska działalnością rolniczą.

- zły stan techniczny oraz brak systemu melioracji pól
- zanieczyszczenia obszarowe
- niewłaściwe użytkowanie gruntów podatnych na erozję wodną i wietrzną
- chemizacja i intensyfikacja rolnictwa

1.1.3.3. Kierunki działań minimalizujących zagrożenia działalnością rolniczą.

- modernizacja i budowa systemów melioracyjnych pól
- edukacji rolników, w tym wdrażanie „Kodeksu dobrych praktyk rolniczych”
- rozwój rolnictwa ekologicznego
- poprawa struktury jakościowej i wartości przyrodniczej użytków rolnych
  - produkcja roślin energetycznych
  - właściwe prowadzenie gospodarki rybackiej,

Ponadto istotne z punktu widzenia ochrony środowiska są:

- umiarkowana intensyfikacja produkcji,
- zrównoważone nawożenie,
- zrównoważony pobór wody.

1.1.4. Energetyka i przemysł.

Potrzeby energetyczne i grzewcze w powiecie zaspokajane są przez kotłownie domowe, komunalne, przemysłowe i inne. Zakłady produkcyjne znajdujące się na terenie Gmin ŁZG, głównie w ośrodkach miejskich, nie mają znaczącego wpływu na pogorszenie warunków aerosanitarnych obszaru.

Głównym źródłem zanieczyszczeń są przede wszystkim stosowane przestarzałe systemy grzewcze. W obrębie zabudowy jednorodzinnej przeważają indywidualne systemy ogrzewania. Zbiornicze kotłownie i systemy ogrzewania na nich oparte odgrywają mniejszą rolę. Do ogrzewania zabudowy mieszkaniowej i obiektów prowadzących działalność gospodarczą stosuje się najczęściej paliwa stałe: węgiel i koks, które - zwłaszcza przy mniej sprawnych urządzeniach spalania - powodują emisje zanieczyszczeń do powietrza: SO₂, NO_x, CO₂, pyłów. Sporadycznie do ogrzewania obiektów stosowany jest gaz propan-butan lub olej opałowy -paliwa bardziej korzystne z ekologicznego punktu widzenia niż paliwa stałe. Coraz częściej do ogrzewania zakładów pracy i obiektów użyteczności publicznej używa się gazu ziemnego – daje to odczuwalne zmniejszenie zanieczyszczenia powietrza.

Zakłady przemysłowe w coraz większym stopniu ponoszą odpowiedzialność za ochronę środowiska. Zadania z tym związane nie ograniczają się do naprawy zaistniałych szkód i spełnienia wymogów zdefiniowanych w pozwoleniach na korzystanie ze środowiska, ale zmierzają do zapobiegania powstawaniu negatywnych oddziaływań i szkód w środowisku. Respektowanie zasady zrównoważonego rozwoju w przemyśle jest jednym z warunków skutecznej realizacji polityki ekologicznej państwa. Osiągnięcie celów polityki ekologicznej nie jest możliwe bez aktywnego włączenia się przedsiębiorstw przy jednoczesnym zewnętrznym wsparciu finansowym i merytorycznym w spełnianiu obligatoryjnych wymagań. Jednym z koniecznych działań będzie dostosowanie się zakładów do tzw. zintegrowanych pozwoleń, obejmujących wszystkie elementy środowiska (zgodnie z Dyrektywą IPPC).

Istotne również jest podejmowanie przez przedsiębiorstwa dobrowolnych działań na rzecz środowiska jak również upowszechnienie systemów zarządzania środowiskowego. W systemach zarządzania środowiskowego zwracana jest uwaga na:

- oszczędne korzystanie z surowców,
- stosowanie surowców ekologicznych,
- energochłonność i wodochłonność,
- prewencję w zakresie powstawania odpadów,
- systemy rejestracji emisji i zużywanych surowców,
- efektywne procesy produkcyjne.

Cechą zarządzania środowiskowego jest włączenie środowiska i jego ochrony do celów strategicznych firmy i przypisanie tych zagadnień do kompetencji zarządu firmy.

1.1.4.1. Cele w zakresie energetyki i przemysłu.

- 1. Restrukturyzacja istniejących zakładów oraz rozwój nowoczesnych innowacyjnych sektorów przemysłowych o zminimalizowanym wpływie na zdrowie ludzi i środowisko.**
- 2. Modernizowanie systemów grzewczych i energetycznych na rzecz technologii przyjaznych środowisku oraz energii odzyskiwanej i odnawialnej.**

1.1.4.1.1. Restrukturyzacja istniejących zakładów.

Zaostrzenie wymogów ekologicznych i wzrost konkurencyjności rynku stawia zakłady przed koniecznością restrukturyzacji. Z punktu widzenia ochrony środowiska ważne będą wszystkie działania zmierzające do zminimalizowania wpływu przedsiębiorstwa na środowisko. Generalnie obserwuje się nie przekraczanie odporności lokalnego środowiska na zanieczyszczenie oraz małą środowiskową uciążliwość przemysłu i rolnictwa, ale trzeba się liczyć z oczekiwanym wzrostem gospodarczym i próbami przenoszenia uciążliwych zakładów do „nowych” krajów Unii.

W Gminach ŁZG w ciągu następnych lat oczekiwany jest rozwój handlu i usług (w tym usług turystyczno-rekreacyjnych). Rozwój alternatywnych form działalności gospodarczej dotyczył będzie przemysłu spożywczego i drzewnego oraz usług o charakterze rekreacyjnym. Zadaniem Gmin będzie wspieranie przedsięwzięć „czystych” lub minimalnie uciążliwych w restrukturyzowanych zakładach.

1.1.4.1.2. Dalszy rozwój przemysłu rolno-spożywczego i drzewnego.

W miarę rozwoju wyspecjalizowanego rolnictwa, w tym rolnictwa ekologicznego, istotny będzie rozwój przemysłu związanego z rolnictwem: przetwórstwo mięsa, mleka, zbóż, wytwarzanie pasz, a przede wszystkim przetwórstwo owoców i warzyw. Rynkiem zbytu dla tej branży przemysłu będą większe okoliczne miasta (m.in. Zielona Góra, Wrocław, Berlin) oraz przygraniczne tereny Niemiec.

Innym, ważnym źródłem rozwoju przemysłu w powiecie jest lokalna baza surowcowa w postaci lasów. Różne profile działalności zakładów przemysłu drzewnego zaspokajają zapotrzebowanie na szeroki asortyment produktów drewnopochodnych, a jednocześnie stwarzają możliwości współpracy pomiędzy poszczególnymi placówkami na kolejnych etapach obróbki drewna. Daje to pełną możliwość dalszego rozwoju przemysłu drzewnego w powiecie przy systematycznym zwiększaniu wydajności produkcji.

1.1.4.1.3. Modernizowanie systemów grzewczych i energetycznych.

Całkowite odejście od ogrzewania węglem i koksem nie wydaje się możliwe ze względów ekonomicznych i konieczności dywersyfikacji źródeł energii. Dlatego większą wagę Gminy będą przykładać do stosowania w większych kotłowniach odpowiedniej jakości paliwa i filtrów wychwytyjących zanieczyszczenia. Wszędzie tam, gdzie rachunek ekonomiczny pozwoli należy zmieniać technologię grzewczą na „czystą”.

1.1.4.1.4. Energia odzyskiwana i odnawialna.

Średni wskaźnik produkcji energii ze źródeł odnawialnych w Unii Europejskiej wynosi 5,8% w ogólnej produkcji energii. Dla Polski wskaźnik ten wynosi 2,8%. W strukturze źródeł energii odnawialnej dominuje energia z biomasy, następnie energia wodna i pozostałe źródła.

Czynnikiem decydującym w pozyskiwaniu energii ze źródeł odnawialnych jest polityka państwa. Niestety monopolistyczne praktyki państwowego koncernu energetycznego nie skłaniają do budowy siłowni wykorzystujących źródła odnawialne. Stan ten z czasem ulegnie zmianie jeśli, zgodnie z warunkami akcesji, przyjęte zostaną obowiązujące w UE regulacje prawne. Do popularnych w krajach Europy Zachodniej źródeł energii odnawialnej należą siłownie wiatrowe, kotłownie spalające słomę, zrębki. Preferowane jest odzyskiwanie energii z odpadów (metanizacji biofrakcji i osadów ściekowych). Łużycki Związek Gmin planuje budowę instalacji fermentacji suchej dla odpadów i osadów ściekowych, będzie to jedyna w województwie lubuskim instalacja tego typu.

1.1.4.2. Główne zagrożenia środowiska związane z energetyką i przemysłem.

- emisja zanieczyszczeń do powietrza
- emisja hałasu
- awarie przemysłowe
- ścieki
- odpady przemysłowe

1.2.4.3. Kierunki działań minimalizujących zagrożenia.

- większa aktywność zakładów na rzecz ochrony środowiska
- rozwój przemysłu przyjaznego środowisku
- restrukturyzacja przemysłu
- właściwe gospodarowanie terenami przemysłowymi

1.1.5. Osadnictwo.

Jednym z problemów współczesnej Polski jest niski przyrost naturalny. Przyczyny tego zjawiska są bardzo złożone i niezwykle trudno je jednoznacznie określić. Jest on również zauważalny w Gminach ŁZG, ale na trudną sytuację demograficzną naszych Gmin, największy wpływ ma emigracja młodzieży i ludzi w sile wieku. Emigracja ta ma charakter jednoznacznie ekonomiczny - ludzie wyjeżdżają w poszukiwaniu pracy i lepszych warunków życia. Zjawisko to nasili się jeszcze bardziej po ustaniu ograniczeń rynku pracy u naszych najbliższych sąsiadów. Gminom grozi degradacja ekonomiczna i społeczna jeśli nie podejmą skutecznych działań na rzecz tworzenia miejsc pracy i podniesienia poziomu cywilizacyjnego na swoim terenie.

Jednym z czynników wpływających na ocenę atrakcyjności osiedleńczej jest stan środowiska. W warunkach globalizacji gospodarki powstają miejsca pracy poza siedzibami firmy, w miejscu zamieszkania, niekiedy w domu pracownika. To zjawisko należy wziąć pod uwagę w planowaniu strategicznym.

1.1.5.1. Cele w zakresie podniesienia atrakcyjności osiedleńczej.

- 1. Podniesienie jakości życia mieszkańców przez promocję i wykorzystanie istniejących walorów kulturowo-krajobrazowych.**
- 2. Aktywizacja społeczna i zawodowa młodzieży – tworzenie warunków do osiedlania się i pracy.**

1.1.5.1.1. Wyposażenie obszarów wiejskich i miejskich w pełną infrastrukturę techniczną.

Wyrównywanie wieloletnich zapóźnień w rozwoju infrastruktury, szczególnie obszarów wiejskich oraz uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej jest jednym z zadań sformułowanych w Strategii rozwoju powiatu żarskiego – można je odnieść także do całego obszaru ŁZG. Na terenie gmin szczególnie istotne będzie dalsze porządkowanie gospodarki wodno-ściekowej (rozbudowę sieci kanalizacyjnej wraz z budową nowych oczyszczalni ścieków, likwidację starych nieekonomicznych oczyszczalni, modernizację i rozbudowę sieci wodociągowej). Postępująca gazyfikacja obszarów wsi i miasteczek pozwoli na dalsze ograniczanie emisji niskiej dzięki stopniowemu przechodzeniu gospodarstw indywidualnych na ekologiczne nośniki energii cieplnej.

Konieczna jest rozbudowa infrastruktury telekomunikacyjnej umożliwiającej funkcjonowanie mieszkańców w warunkach „społeczeństwa informatycznego XXI wieku”, pozwalającej na dobre kształcenie młodzieży i przyszłe, atrakcyjne miejsca pracy bez emigracji z rodzinnej miejscowości. Rozwój infrastruktury technicznej podniesie poziom życia mieszkańców, zwiększy atrakcyjność inwestycyjną i osiedleńczą, wzrośnie też popyt na usługi turystyczne i agroturystyczne..

1.1.5.1.2. Udział społeczeństwa.

Główną rolę w podejmowaniu działań zmierzających do poprawy warunków życia odgrywają sami mieszkańcy, ich zaangażowanie w problemy środowiska naturalnego, świadomość ekologiczna i chęć wprowadzania zmian służących poprawie jakości życia. Zagadnienie to nabrało większego znaczenia po wejściu w życie ustawy „Prawo ochrony środowiska” określającej zasady udostępniania informacji o środowisku oraz udziału społeczeństwa w postępowaniu w sprawie ochrony środowiska i postępowaniu w sprawie oceny oddziaływania na środowisko. Udział mieszkańców w działaniach na rzecz ochrony środowiska zależy od stanu ich świadomości ekologicznej. Stąd ważne jest inicjowanie i wspieranie przez władze gmin i powiatów działań zmierzających do podniesienia świadomości ekologicznej mieszkańców w celu rozbudzenia współodpowiedzialności w procesie rozwiązywania procesów ekologicznych. Działania edukacyjne powinny być skierowane nie tylko do dzieci i młodzieży, ale również do osób dorosłych, a formy i metody edukacji odpowiednio przystosowane do odbiorców.

1.1.5.1.3. Główne zagrożenia środowiska związane z osadnictwem.

- emisja niska
- ścieki
- odpady komunalne
- rozproszenie zabudowy
- zabudowa terenów wolnych często kosztem terenów zielonych

1.1.5.1.4. Kierunki działań ograniczających zagrożenia związane z osadnictwem.

- stworzenie odpowiednich warunków socjalno-bytowych mieszkańcom powiatu
- zmiana systemu ogrzewania: wprowadzanie ekologicznych nośników energii, podłączenie do sieci c.o., wprowadzanie niekonwencjonalnych źródeł energii
- uporządkowanie gospodarki ściekowej i odpadowej
- właściwa polityka zagospodarowania przestrzennego
- ochrona istniejących i tworzenie nowych enklaw zieleni wśród zabudowy
- edukacja ekologiczna mieszkańców
- ustalenie wspólnych zasad utrzymania czystości i porządku w gminach ŁZG

1.2. Edukacja ekologiczna.

Skuteczna realizacja polityki ochrony środowiska wymaga włączenia do tego zadania całego społeczeństwa. Związane to jest ze zmianą podejścia do spraw rozwoju gospodarczego, przewartościowaniem hierarchii potrzeb i zrozumienia czym jest dla człowieka przyroda i środowisko, w którym przebywa. Dlatego edukacja ekologiczna jest wdrażana na wszystkich szczeblach kształcenia dzieci i młodzieży i obejmuje również osoby dorosłe.

Działalność edukacyjna obejmuje następujące formy działania:

- Teoretyczno-praktyczne - szkolna edukacja ekologiczna,
- Poznawcze - czynny udział w kształtowaniu środowiska, wycieczki krajoznawcze,
- Popularyzacyjne - imprezy, festyny, konkursy.

1.2.1. Cele w zakresie edukacji ekologicznej.

Warunkiem zapewniającym Polsce miejsce w zjednoczonej Europie powinno być podnoszenie stanu świadomości ekologicznej mieszkańców. Konieczne będzie rozwiązywanie problemów wywołanych urbanizacją, motoryzacją, nadmierną eksploatacją ekosystemów.

- 1. Wykształcenie w społeczności lokalnej postaw przyjaznych środowisku.**
- 2. Zapewnienie maksymalnej ochrony środowiska, oszczędnego gospodarowania i korzystania z jego zasobów poprzez stosowanie skutecznego prawa lokalnego, akceptowanego przez mieszkańców**

1.2.1.1. Edukacja ekologiczna w systemie kształcenia.

Formalny system kształcenia obejmuje wychowanie przedszkolne, szkolnictwo podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne oraz szkolnictwo wyższe. Rozporządzenie MEN z dn. 15.02.1999 dotyczące podstawy programowej kształcenia ogólnego określa podstawowe zadania szkoły w zakresie nauczania, umiejętności i pracy wychowawczej uwzględniając w nich działania mające na celu wzrost świadomości ekologicznej uczniów. Rozporządzenie to wprowadza również obok przedmiotów i bloków przedmiotowych realizację ścieżki między przedmiotowej. Wymóg ten do 2003 roku obejmował tylko szkoły podstawowe i gimnazja, od 2003 roku obejmuje również szkoły średnie. Jedną ze ścieżek interdyscyplinarnych jest edukacja ekologiczna. Tematyka ekologiczna stanowi element wielu przedmiotów a jej właściwa realizacja zależy przede wszystkim od zaangażowania nauczycieli, od ich znajomości najważniejszych problemów gminy i powiatu.

Do najważniejszych problemów w Gminach należą: emisja niska, gospodarka odpadami oraz gospodarka wodno-ściekowa, ochrona zasobów przyrody ożywionej i nieożywionej, ochrona krajobrazu. Konieczne jest zaangażowanie Gmin i Związku w kształcenie i dokształcanie nauczycieli w zakresie lokalnych problemów ochrony środowiska.

1.2.1.1.1. Kierunki działań.

Edukacja dzieci i młodzieży w formalnym systemie kształcenia (przedmioty, bloki przedmiotowe, ścieżka między przedmiotowa), wzmocniona wsparciem Gmin i Związku, w tym:

- Kształcenie i dokształcanie nauczycieli w kierunku realizacji międzyprzedmiotowej ścieżki nauczania i kształcenia zachowań ekologicznych.
- Organizacja imprez międzyszkolnych porównujących postawy ekologiczne dzieci i młodzieży (sejmiki, konkursy itp.)

1.2.1.2. Pozaszkolna edukacja ekologiczna.

W systemie zarządzania zasobami środowiska poszczególnych gmin coraz większą rolę powinno się przypisywać instrumentom społecznym zmierzającym do kształtowania pro-środowiskowych postaw mieszkańców oraz ich aktywizacji w rozwiązywaniu ważnych problemów ekologicznych.

Władze powiatowe i gminne powinny aktywnie wspierać działania edukacyjne skierowane do dzieci i dorosłych. Warto, wzmocnić aktywną edukację ekologiczną dorosłych mieszkańców Gmin: konkursy ekologiczne, na najładniejszą zagrodę, wieś, ogród, balkon itd. Szczególnie na terenach wiejskich konieczna jest większa aktywność sołtysów i Rad Sołeckich w promocji czystości i porządku w obejściach oraz piętnowaniu przypadków zaśmiecania i zanieczyszczania środowiska. Równie istotna jest kwestia edukacji w miejscu pracy, ponieważ większość czynnych zawodowo osób ma mniej lub bardziej bezpośredni wpływ na stan środowiska.

Nowym i ważnym wezwaniem dla edukacji jest zmieniająca się pozycja polskiego rolnictwa i wsi w procesie integracji z UE. Przemianom tym musi towarzyszyć zwiększenie świadomości ekologicznej rolników i zachowanie tradycji przyjaznego dla środowiska rolnictwa. Wskazana byłaby edukacja tej grupy zawodowej w kierunku prawidłowego stosowania środków ochrony roślin i stosowanie nawożenia mineralnego, dzięki niej zmniejszy się potencjalne skażenie środowiska.

Gminy ŁZG są obszarem o walorach dających możliwości rozwoju turystyki i wypoczynku (ekoturystyki, agroturystyki). Niewłaściwie organizowana masowa turystyka i rekreacja negatywnie oddziałuje na środowisko, zatem konieczne jest objęcie edukacją ekologiczną zarówno organizatorów

turystyki i wypoczynku, osób korzystających z oferowanych usług, jak i ludność mieszkająca na terenach cennych przyrodniczo.

Trzeba zinwentaryzować istniejące obiekty i poszerzyć liczbę miejsc do prowadzenia edukacji przyrodniczej o istniejące na terenie powiatu liczne założenia parkowo-pałacowe, rozbudować system ścieżek ekologicznych. Jednostką najaktywniejszą w edukacji ekologicznej mieszkańców powiatu żarskiego, zarówno dorosłych jak i dzieci jest Ośrodek Edukacyjny w Jeziorach Wysokich, w ramach Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Bory Lubuskie” w powiecie żagańskim podobną rolę spełnia ścieżka „Dolina Szyszyny”, która biegnie na długości 1,9 km wzdłuż rzeki Szyszyny. Umiejscowionych jest na niej 5 punktów tematycznych z tablicami dydaktycznymi.

Zdecydowanie największy wpływ na poziom wiedzy o stanie środowiska naturalnego mają media. Najczęściej wskazywanym źródłem informacji o problemach ochrony środowiska jest telewizja, radio i prasa. W kolejnych latach rosnąca będzie rola mediów lokalnych w procesie informowania i edukowania społeczeństwa. Dlatego istotne znaczenie ma sposób przekazywanych informacji: tematyczne programy publicystyczne, cykle artykułów, reklama społeczna promująca działania przyjazne środowisku, książki, foldery.

1.2.1.3. Kierunki działań.

Współpraca i aktywne wspieranie działalności edukacyjnej Łużyckiego Związku Gmin przez Gminy i Powiaty, w tym:

- „Zero tolerancji” dla przypadków celowego zanieczyszczenia i niszczenia środowiska.
- Aktywna edukacja ekologiczna na terenach obszarów chronionych i innych cennych przyrodniczo.
- Podnoszenie świadomości ekologicznej rolników, organizatorów turystyki i agroturystyki.
- Edukacja ekologiczna w miejscu pracy.
- Promowanie przez środki masowego przekazu stylu życia i zachowań przyjaznych środowisku.
- Zapewnienie społeczeństwu niezbędnych informacji o stanie środowiska naturalnego
- Wybór liderów propagujących różnorodne formy ochrony środowiska.

Tab. 1.7. Planowane przedsięwzięcia edukacyjne na terenie ŁZG

Podmiot	Rodzaj przedsięwzięcia	Częstotliwość	Koszt ok. (tys.zł)
Gmina Żary	Sejmik ekologiczny w Lubanicach	1 x w roku	5
ŁZG (propozycje)	1. Selektywna zbiórka odpadów na terenie Łużyckiego Zw. Gm . - segregacja odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych (konkursy dla szkół)	Cały rok	5
Powiat Żary	Powiatowy Sejmik Ekologiczny	1x w roku	10
Żagań m.	Sejmik nadbodrzański „Ochrona wód”	1 x w roku	10
	Akcje: 1.Sprzątanie Świata 2.Dzień bez samochodu 3.Dni Ziemi	1 x w roku 4 x w roku	10

Gmina Lubsko	<ul style="list-style-type: none"> • Światowy Dzień Ziemi • Akcja Sprzątanie Świata • Współdziałanie w organizowaniu sejmików ekologicznych 	<p>1 x w roku</p> <p>1 x w roku</p> <p>1 x w roku</p>	
Gozdnicza	Gminny Sejmik Ekologiczny Akcja Sprzątanie Świata	<p>1 x w roku</p> <p>1 x w roku</p>	2

1.3. Współpraca w ramach wdrażania Programu.

Od współpracy ŁZG z gminami i powiatami, oraz z władzami województwa zależy skuteczność działań w zakresie promocji i ochrony środowiska. Głównym kierunkiem działania w tym zakresie powinno być zabieganie o uzyskanie wsparcia inwestycji ekologicznych ze środków Unii Europejskiej i Funduszy Ochrony Środowiska wszystkich szczebli. Uzyskanie takiej pomocy jest warunkowane przygotowaniem odpowiednich koncepcji udokumentowanych opracowaniami takimi jak: Programy Inwestycyjne, Koncepcje Programowo-Przestrzenne, Raporty o Oddziaływaniu na Środowisko oraz Studia Wykonalności. Dobrym przykładem w tym zakresie jest dotychczasowa współpraca przy przygotowaniu projektu „**Gospodarka Odpadami w obrębie powiatów żarskiego i żagańskiego**” – dzięki wsparciu finansowemu starostów i burmistrzów Żagania i Żar projekt został przygotowany dokumentacyjnie i uzyskał rekomendację Ministra Środowiska do Funduszu Spójności.

Również fakt opracowania wspólnego Programu Ochrony Środowiska (z załącznikiem PGO), dowodzi postępów we wspólnym rozwiązywaniu gminnych i powiatowych problemów na płaszczyźnie Łużyckiego Związku Gmin.

Współpraca z sąsiadami.

Aby w sposób skuteczny rozwiązać problemy związane z zanieczyszczeniem środowiska na terenie Związku, konieczna jest współpraca z gminami niestowarzyszonymi i współpraca transgraniczna, którą uznano m.in. za jeden z priorytetów w „Strategii Rozwoju Województwa Lubuskiego”.

ŁZG realizuje projekt pt. **Ochrona wód Bobru i Nysy na obszarze powiatów żagańskiego i żarskiego** w którym partnerami są związki gminne w Rietschen (Saksonia) i Doebern (Brandenburgia) oraz gminy powiatu żagańskiego spoza Związku. Projekt prowadzi do przygotowania koncepcji działań, które mają poprawić stan czystości rzek w powiatach i poniżej na granicy polsko-niemieckiej. Oprócz tego współpraca powinna dotyczyć:

- Systemu powiązań komunikacyjnych: budowa i modernizacja głównych korytarzy transportowych
- (drogi krajowe),
- Tworzenia obszarów chronionych oraz wdrażanie systemu Natura 2000
- Rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa: restrukturyzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
- Modernizacji infrastruktury i urządzeń melioracyjnych
- Edukacji ekologicznej

W ramach omówionego wyżej projektu nastąpi podpisanie porozumienia o stałej współpracy pomiędzy Związkami.

Współpraca Gmin w ramach ŁZG.

Realizacja przedsięwzięć na rzecz ochrony środowiska w znacznym stopniu zależy od efektywnej współpracy z Gminami, która jest konieczna na każdym etapie „cyklu życia” polityki ochrony środowiska. Wiele działań należy wdrażać na poziomie lokalnym, bądź co najmniej przy udziale Gmin. Do głównych kompetencji samorządu gminnego w zakresie ochrony środowiska należy:

- gospodarka odpadami komunalnymi,
- zaopatrzenie w wodę dla celów komunalnych,
- oczyszczanie ścieków komunalnych,
- tworzenie prawa miejscowego w zakresie gospodarki przestrzennej,
- tworzenie prawa lokalnego w zakresie porządku i czystości
- tworzenie niektórych obszarów chronionych,
- ochrona i tworzenie terenów zieleni miejskiej i parkowej,
- wydawanie decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu,
- prowadzenie kampanii i programów edukacyjnych.

W ramach zagadnienia edukacji ekologicznej podano wiele działań, których wdrożenie wymaga uczestnictwa Gmin. Należą do nich przede wszystkim zadania z zakresu: gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami komunalnymi, zbiórki odpadów niebezpiecznych. Bardzo ważnym tematem będzie edukacja ekologiczna, gdzie udział gmin będzie ściśle sprecyzowany poprzez zdefiniowanie form współpracy zarówno z władzami powiatu, województwa, jak i pozarządowymi organizacjami ekologicznymi.

Tworząc Związek Gminy przekazały na jego rzecz część swoich kompetencji w zakresie ochrony środowiska, lecz nie zostały zwolnione z aktywności w tym zakresie. Dotychczasowe doświadczenia są pozytywne, Gminy dążą do rozwiązywania swoich problemów z uwzględnieniem potrzeb i interesów pozostałych członków Związku. Dobrym przykładem jest tu wspólne rozwiązywanie problemu oczyszczania ścieków przez Gminy: Iłowa, Gozdnicza Wymiarki i Przewóz.

Współpraca z instytucjami finansującymi działania z zakresu ochrony środowiska.

Posiadanie odpowiednich środków finansowych jest bardzo ważnym warunkiem wdrożenia programu ochrony środowiska. Pochodzenie tych środków może być różnorodne. W Polsce od początku lat dziewięćdziesiątych funkcjonuje zintegrowany system finansowania przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska. Podstawę tego systemu stanowią przede wszystkim fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, funkcjonujące obecnie na czterech poziomach administracji państwowej. Fundusze te gromadzą wpływy z opłat płaconych przez podmioty gospodarcze za korzystanie ze środowiska (emisję zanieczyszczeń do powietrza, zrzut ścieków, pobór wody, składowanie odpadów) oraz z kar nakładanych za przekraczanie wymogów ochrony środowiska. Środki przeznaczają na dofinansowywanie, głównie w formie dotacji i preferencyjnych pożyczek, proekologicznych przedsięwzięć, podejmowanych przede wszystkim przez samorządy lokalne i podmioty gospodarcze.

System uzupełniają banki komercyjne, z Bankiem Ochrony Środowiska na czele, fundacja Ekofundusz, wydająca środki pochodzące z tzw. ekokonwersji, czyli zamiany zagranicznego długu polskiego na krajowe wydatki proekologiczne, realizowana także w innych formach pomoc zagraniczna, fundusze inwestycyjne, towarzystwa leasingowe, a wreszcie budżet centralny i budżety lokalne. System ten podlega ciągłym przemianom, pojawiają się nowe źródła finansowania, zmieniają się ich udziały w łącznych wydatkach na ochronę środowiska w Polsce, rozszerzają się formy finansowania ochrony środowiska.

Po wejściu do Unii Europejskiej uzyskaliśmy dostęp do znacznie większych środków, w postaci funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach których miasta (obszary zurbanizowane) otrzymują duże środki na rozwiązanie swych problemów środowiskowych, być może przekraczające zdolności absorpcyjne samorządów, a procedury ich wykorzystania są bardzo skomplikowane. W trakcie programowania Funduszu Spójności i Sektorowego Programu Operacyjnego, większy udział przypisano tym rodzajom działań, które są realizowane w ramach programu ISPA (poprzednika Funduszu Spójności).

W praktyce jednak istnieją zewnętrzne uwarunkowania, które znacznie ograniczają możliwość absorpcji tych środków. Taką trudnością jest wielkość projektów (10 mln Euro). W sferze oczyszczania

ścieków i budowy kanalizacji tak duże projekty są możliwe (co pokazała ISPA), ale w przypadku uzdatniania wody, gospodarki odpadami czy ochrony powietrza takie projekty są trudne do zorganizowania siłami jednej gminy. Dlatego należy szukać rozwiązań polegających na tworzeniu projektów o charakterze zintegrowanym, tzn. łączącym w jednym projekcie kilka zagadnień (np.

ponadgminne inwestycje w zakresie gospodarki odpadami, ochrona wód w układzie zlewniowym, itp.) – taki sposób rozwiązywania problemów inwestycyjnych powstał w ŁZG.

Współpraca z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa

- Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) w rozwoju przedsiębiorczości na wsi spełnia rolę znaczącą. ARiMR bierze udział we wspieraniu rozwoju przedsiębiorczości wiejskiej poprzez:
  - dopłaty do oprocentowania kredytu w ramach linii na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa
  - realizację przedsięwzięć objętych branżowym programem restrukturyzacji i modernizacji mleczarstwa
  - realizację przedsięwzięć objętych branżowym programem restrukturyzacji i modernizacji produkcji mięsa
  - wspieranie realizacji przedsięwzięć inwestycyjnych tworzących nowe, stałe miejsca pracy poza rolnictwem w gminach wiejskich oraz gminach miejsko-wiejskich gwarantujących zatrudnienie ludności wiejskiej
  - wspieranie rozwoju usług mechanizacyjnych w ramach realizacji branżowego programu wspólnego użytkowania maszyn rolniczych
  - udzielanie rolnikom zainteresowanym prowadzeniem działalności agroturystycznej w gospodarstwie rolnym pomocy finansowej w formie dopłat do oprocentowania kredytu w ramach linii na realizację przedsięwzięć inwestycyjnych w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i usługach dla rolnictwa
  - pożyczki na tworzenie nowych miejsc pracy poza rolnictwem
  - dofinansowanie działalności związanej z podnoszeniem kwalifikacji zawodowych.

Współpraca z pozarządowymi organizacjami ekologicznymi.

Organizacje pozarządowe coraz częściej biorą udział w pracach nad programami ochrony środowiska, a przede wszystkim w działaniach związanych z edukacją i informacją ekologiczną. Z punktu widzenia władz powiatowych, pozarządowe organizacje ekologiczne mogą spełniać następujące zadania:

- wyjaśniać znaczenie działań, mających na celu ochronę przyrody i środowiska,
- reprezentować opinie społeczeństwa szczególnie w przypadku, gdy cieszą się szerokim poparciem społecznym
- brać udział w komunikacji środowiskowej, edukacji ekologicznej i promowaniu zrównoważonego rozwoju, zabiegać o coraz to większe poparcie opinii publicznej dla polityki władz powiatowych i wojewódzkich w zakresie ochrony środowiska,
- stanowić przeciwwagę dla interesów, które brane są pod uwagę w procesie podejmowania decyzji dotyczących środowiska naturalnego,
- brać udział w opracowywaniu i wdrażaniu programu ochrony środowiska,
- wносить wiedzę oraz dostarczać alternatywne ekspertyzy przydatne w procesie opracowywania polityki ochrony środowiska i podejmowania decyzji

Oczekuje się, że organizacje, w oparciu o własne siły, wykażą inicjatywę ukierunkowaną na mieszkańców oraz szkoły podstawowe, gimnazjalne i ponadgimnazjalne, aby rozszerzyć edukację ekologiczną nastawioną na podniesienie świadomości ekologicznej oraz wdrożyć projekty

pilotażowe i specjalne programy realizowane w ścisłej współpracy z samorządem wojewódzkim i samorządami gminnymi.

Pozarządowe organizacje ekologiczne mają określoną pozycję - tworzą oddzielną siłę wzmocnioną ustawowymi regulacjami w zakresie opiniowania niektórych przedsięwzięć mogących mieć wpływ na stan środowiska. Niejednokrotnie niektórzy działacze przeceniają swoje możliwości wpływania na politykę ochrony środowiska i możliwości zmian np. decyzji dot. inwestycji ważnych w skali regionu. Organizowane przez nich protesty mają niekiedy podtekst korupcyjny i w takim przypadku stanowią zagrożenie dla efektywnego działania organizacji.

2. OCHRONA I RACJONALNE UŻYTKOWANIE ZASOBÓW PRZYRODY.

Poprawa środowiska i jakości życia mieszkańców wynika z założeń VI Programu działań Wspólnoty Europejskiej w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 - 2010. W Polsce, podstawowymi działaniami ukierunkowanymi na osiągnięcie tego celu będzie:

- zwiększenie lesistości z 28,5% (2001rok) do 30% (2020 rok), w perspektywie do 32 - 33%,
- włączenie wyznaczonych obszarów do europejskiej sieci NATURA 2000,
- ochrona terenów wodno-błotnych,
- poprawa stanu czystości wód powierzchniowych.

2.1. Ochrona przyrody i krajobrazu,

Głównymi atutami środowiskowymi obszaru Gmin ŁZG są wysokie walory krajobrazowe wiążące się z obecnością lasów, wód powierzchniowych stojących i płynących oraz urozmaiconą rzeźbą. Teren ten wyróżnia się zróżnicowaniem siedliskowym i ogromną bio-różnorodnością. Występują tu obszary i obiekty przyrodnicze cenne nie tylko w skali regionalnej i krajowej, ale i międzynarodowej. Wśród licznych gatunków zwierząt rzadkich i chronionych ogromne bogactwo cechuje ornitofaunę. Ponadto są tu liczne pomniki przyrody i wiele gatunków roślin chronionych.

W zakresie ochrony przyrody podstawowymi aktami prawnymi w UE są Dyrektywa Siedliskowa (dyrektywa Rady 92/43/EWG w sprawie ochrony siedlisk naturalnych oraz dzikiej fauny i flory) i Dyrektywa Ptasia (dyrektywa Rady 79/409/EWG o ochronie dziko żyjących ptaków). Mają one na celu utrzymanie różnorodności biologicznej państw członkowskich poprzez ochronę najcenniejszych siedlisk oraz gatunków fauny i flory na ich terytorium.

Cel ten realizowany będzie m.in. poprzez utworzenie spójnej Europejskiej sieci ekologicznej pod nazwą Natura 2000, złożonej z tzw. Specjalnych Obszarów Ochrony (SOO), wytypowanych na podstawie Dyrektywy Siedliskowej i Obszarów Specjalnej Ochrony (OSO) wytypowanych na podstawie Dyrektywy Ptasiej.

2.1. Cele w zakresie ochrony dziedzictwa i racjonalnego korzystania z zasobów przyrody.

- 1. *Rozwój i bieżąca ochrona obszarów i obiektów cennych przyrodniczo, w tym wdrożenie systemu NATURA 2000.***
- 2. *Ochrona walorów krajobrazu.***
- 3. *Wzrost świadomości społeczeństwa w zakresie ochrony przyrody.***

2.1.1. Obszary i obiekty prawnie chronione.

Na terenie ŁZG obszarami przewidzianymi do włączenia do sieci NATURA 2000 jest Dolina Nysy o całkowitej powierzchni 3 380 ha oraz Bory Dolnośląskie sięgające północno - wschodnich gmin Związku. Obszary te otrzymają status międzynarodowy, a na państwo zostanie nałożony obowiązek skutecznej ochrony przyrody w ich obrębie oraz konieczność stałego monitoringu stanu przyrody. Wdrożenie sieci obszarów NATURA 2000 wg PEP planowane jest do 2005 roku. Poznanie zasobów przyrodniczych regionu jest niezbędnym warunkiem do określenia kierunków i form jego ochrony. Dotychczasowy stan poznania środowiska przyrodniczego gmin powiatu żarskiego uznajemy za niewystarczający.

Potrzeba inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej Gmin wynika z zapisów Programu Wykonawczego do II Polityki Ekologicznej Państwa, który wskazuje na konieczność wsparcia prac badawczych dotyczących stanu polskiej przyrody i bioróżnorodności oraz rozpoznania zagrożeń różnorodności biologicznej. Celem prac inwentaryzacyjnych jest dostarczenie informacji o środowisku przyrodniczym dla prac planistycznych (plany zagospodarowania przestrzennego) a jednocześnie rozpoznanie walorów środowiska. Uzyskane w ten sposób dane będą stanowić podstawę objęcia ochroną obszarów i obiektów o wysokich walorach przyrodniczych. Opracowania inwentaryzacyjne stanowić będą również cenną pomoc w kształtowaniu podstaw świadomości ekologicznej społeczności lokalnej.

2.1.1.1. Planowane formy ochrony przyrody w Gminach.

Zgodnie z Programem wojewódzkim planowane jest utworzenie nowych rezerwatów na terenie gmin: Lubsko, Brody, Jasień Przewóz:

Na podstawie :

- Programu Ochrony Środowiska dla Województwa Lubuskiego
- Programu Ochrony Przyrody w Nadleśnictwie Lubsko Leśny Kompleks Promocyjny „Bory Lubuskie”

Gmina Lubsko :

- rezerwat przyrody „Żurawno „
- rezerwat przyrody „Mierkowskie Wydmy „

Na podstawie:

- „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Brody”:

Gmina Brody:

- utworzenie kolejnych użytków ekologicznych, które obejmą m.in. dolinę Potoku Pstrąg, koło Proszowa (ok. 150 ha), kompleks jeziorno-torfowiskowy Proszków (ok. 5 ha), kompleks 6 torfowisk wysokich położonych koło m.. Biecz (ok. 10 ha) oraz stawy rybne „Nabloto” (ok. 100 ha)
- utworzenie dwu zespołów przyrodniczo-kraj obrazowych na terenie zabytkowego parku krajobrazowego w Brodach wraz z zespołem pałacowym i jeziorem Grodzkim (ok. 200 ha) oraz na terenie pagórka kemowego koło m. Biecz (ok. 70 ha)
- wprowadzenie na listę pomników przyrody nowych obiektów, m.in. grupy 65 drzew (dęby szypułkowe koło m. Laski i wzdłuż drogi Koło-Biecz)

Na podstawie:

„Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Brody”: „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Jasień”:

- utworzenie rezerwatu przyrody „Guzów”

Na podstawie:

" Strategia Rozwoju gminy Przewóz"

- utworzenie Parku Krajobrazowego w pradolinie Nisy Łużyckiej

Jak już wcześniej wspomniano, znaczny udział obszarów Gmin Związku objętych jest ochroną prawną. Stąd konieczne jest obecnie skoncentrowanie wysiłku na zapewnieniu właściwej ochrony istniejących obszarów i obiektów. Wskazane jest również obejmowanie ochroną kolejnych ww. obszarów w celu zachowania ich szczególnych walorów przyrodniczych.

Kierunki działań

- Przeprowadzenie inwentaryzacji i waloryzacji przyrodniczej
- Bieżąca ochrona obszarów i obiektów prawnie chronionych
- Wdrożenie systemu NATURA 2000
- Tworzenie nowych obszarów i obiektów chronionych
- Ekspozowanie zabytków i ciekawych miejsc pod względem architektonicznym i krajobrazowym.

2.1.1.2. System zieleni terenów zabudowanych.

- Zagadnienie zieleni miejskiej dotyczy miast Łęknica, Żary, Jasień i Lubsko.
- Wskazane jest wykorzystywanie funkcji krajobrazowych zadrzewień zapewniających przesłanianie obiektów dysharmonijnych w „otwartym krajobrazie” np.: budynków, których przekształcenie nie jest zasadne ze względów funkcjonalnych i ekonomicznych.

Kierunki działań

- Modernizacja układu zieleni parkowej i osiedlowej
- Powiększenie powierzchni zieleni miejskiej i wiejskiej
- Restauracja parków wiejskich

2.1.1.3. Krajobraz rolniczy i tereny turystyczne.

Polityka ekologiczna państwa zakłada wsparcie tradycyjnych praktyk gospodarczych na obszarach wiejskich oraz rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego (wspieranie form rolnictwa stosującego metody produkcji nie naruszające równowagi przyrodniczej) oraz działań na rzecz utrzymania tradycyjnego urozmaiconego krajobrazu rolniczego.

W nadchodzących latach rolnictwo będzie się charakteryzowało:

- wzrostem intensywności produkcji,
- zwiększaniem się liczby dużych, towarowych, wyspecjalizowanych gospodarstw rolnych,
- rozwojem małych gospodarstw jako gospodarstw ekologicznych,
- rozwojem gospodarstw agroturystycznych
- rozwojem bazy turystycznej i agroturystycznej,
- rozwojem infrastruktury turystyczno-rekreacyjnej.

Taki kierunek rozwoju może mieć istotny wpływ na walory przyrodnicze Gmin, ich degradację i przekształcanie.

Dla powiatów żarskiego i żagańskiego zakłada się w dalszych latach wsparcie rozwoju agroturystyki i ekoturystyki. W gminach mających duży potencjał dla rozwoju turystyki, ważnym zadaniem będzie zapewnienie warunków do ochrony zasobów przyrodniczych, walorów kulturowych i krajobrazowych, przy jednoczesnym zapewnieniu możliwości wypoczynku i rekreacji dla mieszkańców i turystów. Na terenach tych rekreacja i turystyka będą przebiegały w sposób zorganizowany, a obiekty będą spełniały wymogi ochrony środowiska.

Kierunki działań

- Rozwój tradycyjnych form gospodarowania (rolnictwo ekologiczne, ekoturystyka, agroturystyka), które będą sprzyjały zachowaniu trwałości zasobów przyrodniczych poszczególnych gmin
- W stosunku do nowo powstających obiektów turystycznych i rekreacyjnych przestrzeganie wymagań ochrony środowiska
- Ochrona obiektów cennych przyrodniczo oraz zapewnienie do nich selektywnego dostępu; ochrona tych terenów przed zainwestowaniem i tzw. dzikim zagospodarowaniem
- Budowa i rozwój ścieżek rowerowych

2.1.1.4 Edukacja ekologiczna.

Rozwijanie edukacji i wymiany informacji w celu podnoszenia społecznej świadomości celów i potrzeb w dziedzinie ochrony przyrody i bioróżnorodności jest jednym z zadań określonych w programie wykonawczym do II PEP.

Tereny Gmin charakteryzują się dużymi (choć nie zawsze dobrze promowanymi) walorami turystycznymi. Sprzyjające warunki do rozwoju turystyki i rekreacji stanowią jednocześnie największe zagrożenie dla tych obszarów. Kolejnym zagrożeniem jest gospodarka rolna i związane z nią sploty powierzchniowe substancji biogenych.

Zanieczyszczenie środowiska bytowymi odpadami stałymi i płynnymi jest znaczne i w tej dziedzinie konieczna jest radykalna zmiana postaw społecznych. Ważnym zadaniem będzie więc zapewnienie możliwości mieszkania, pracy oraz wypoczynku i rekreacji przy jednoczesnym zapewnieniu warunków ochrony środowiska przed skutkami bytowania ludzi.

Ponieważ najłatwiej kształtuje się człowieka w dzieciństwie i młodości konieczne jest położenie szczególnego nacisku na poznanie skarbów lokalnej przyrody przez dzieci i młodzież. Do najskuteczniejszych należą zajęcia pogładowe na ścieżkach przyrodniczo-edukacyjnych. W każdej Gminie powinna powstać taka ścieżka.

Kierunki działań

- Edukacja ekologiczna dzieci i młodzieży szkolnej
- Promowanie istniejących form ochrony przyrody i miejsc cennych przyrodniczo
- Rozwój systemu ścieżek przyrodniczo-edukacyjnych.

2.2.Ochrona lasów.

Zasoby leśne na obszarze Związku stanowią podstawowy element ekosystemów. Powierzchnia pokryta lasami i gruntami leśnymi stanowi ok. 54 % powierzchni powiatu żarskiego i 55 % powiatu żagańskiego. Lasy te prawie w całości stanowią własność Skarbu Państwa. W naszych lasach głównym gatunkiem lasotwórczym jest sosna, z typów siedliskowych przeważają siedliska borowe, głównie bór świeży i bór mieszany, a nad rzekami wytworzyły się olsy.

2.2.1. Cele w zakresie ochrony lasów.

- 1. Zachowanie i zwiększanie istniejących zasobów leśnych.**
- 2. Wzrost różnorodności biologicznej systemów leśnych.**
- 3. Poprawa stanu zdrowotnego lasów.**

Na obszarach rolnych o najniższej wartości rolniczej, należy wprowadzać dolesienia i zwiększać lesistości istniejących kompleksów leśnych. Zasadne są zalesienia ze względów ekologicznych: poprawa struktury gatunkowej, funkcje ochronne, powiązania kompleksów, ograniczające uciążliwe oddziaływania. Zalesienia w obszarach łąk śródpolnych i nieużytków stanowiących bazę dla różnorodności biologicznej nie są wskazane. Celowe jest stopniowe nadawanie statusów ochronnych lasom w korytarzach ekologicznych wszystkich gmin Związku.

Kierunki działań

- Lokalizacja zalesień i zadrzewień w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego
- Systematyczne zalesianie gruntów nieprzydatnych rolniczo
- Stały monitoring środowiska leśnego w celu przeciwdziałania stanom niepożądanym (pożary, choroby, szkody przemysłowe, degradacja)
- Zwiększenie różnorodności gatunkowej lasów i bieżąca ochrona istniejących kompleksów leśnych
- Edukacja ekologiczna w zakresie wzbogacania i racjonalnego użytkowania zasobów leśnych (zwiększenie różnorodności gatunkowej szczególnie w nasadzeniach porolnych)

2.3. Ochrona gleb.

Wśród potencjalnych zagrożeń gleb należy wymienić:

- Bardzo zły stan utrzymania systemu melioracji podstawowej i szczegółowej.
- Zanieczyszczenie gleb wywołane obecnością "dzikich wysypisk", .
- Zanieczyszczenie wzdłuż dróg o dużym natężeniu ruchu pojazdów.
- Zanieczyszczenia gleb związane z gospodarką rolną.
- Zagrożenie erozją wietrzną i wodną.
- Zagrożenia ropopochodne na byłych terenach wojskowych (dawne bazy wojsk radzieckich).

2.3.1. Cele w zakresie ochrony gleb.

- 1. Właściwe użytkowanie gleb i ich ochrona przed zanieczyszczeniami.**
- 2. Rekultywacja gleb zdegradowanych.**

Racjonalne wykorzystanie zasobów gleb, zwłaszcza w ujęciu długookresowym, powinno polegać na:

- zagospodarowaniu gleb w sposób, który odpowiada ich przyrodniczym walorom i klasie bonitacyjnej,
- lepszym dostosowaniu do naturalnego, biologicznego potencjału gleb, formy ich zagospodarowania oraz kierunków i intensywności produkcji.

Wg art. 109 ust. 2 Prawa Ochrony Środowiska, okresowe badania jakości gleby i ziemi leżą w zakresie kompetencji Starosty. Natomiast zakres i sposób prowadzenia tych badań określa Minister właściwy ds. środowiska w drodze rozporządzenia.

Starosta prowadzi także corocznie aktualizowany rejestr zawierający informacje o terenach, na których stwierdzono przekroczenia standardów jakości gleby lub ziemi, z wyszczególnieniem obszarów, na których obowiązek rekultywacji obciąża starostę (Art. 110 POŚ). Kolejność realizowania przez starostę zadań w zakresie rekultywacji powierzchni ziemi określają powiatowe programy ochrony środowiska (art. 112 POŚ).

Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa spowoduje, że coraz silniej popierane będzie rolnictwo ekologiczne. Szczególnie na obszarach o cennych walorach przyrodniczych i w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Duże znaczenie dla jakości gleb ma oczekiwane odchodzenie od bezściółkowej hodowli bydła i trzody. Hodowla ściółkowa dostarcza bowiem obornika, ważnego składnika strukturotwórczego gleby. Preferowane także będą:

- racjonalne nawożenie, uwzględniające konieczność przeciwdziałania stratom materii organicznej gleb przez możliwe szerokie zastosowanie obornika i humusotwórczych upraw, w poplonów i międzyplonów
- wprowadzanie urozmaiconych płodozmianów - stosowanie maszyn nie powodujących nadmiernego ugniatania i wytwarzania tzw. „podeszwy glebowej”, która zmienia niekorzystnie właściwości gleb i przyspiesza odpływ wody oraz substancji biogennych z pól uprawnych.

Dla utrzymania optymalnego stanu wilgotności gleby i prawidłowego systemu odwadniania konieczne będzie utrzymanie urządzeń melioracyjnych, rowów i drenażu w dobrym stanie. Eksploatacja tych systemów powinna polegać na regulacji odpływu wód i możliwie długim utrzymaniu zasobów wody w profilu glebowym.

Polityka ochrony gleb będzie również uwzględniać działania zapobiegające procesom erozji. Erozja wietrzna jest typowa dla otwartych przestrzeni rolnych, dlatego niezbędne będzie stosowanie zadrzewień i zakrzaczeń śródpolnych oraz podobnie, jak przy zapobieganiu erozji wodnej stałe utrzymanie gleby pod pokrywą roślinną. Również koncepcja rolnictwa ekologicznego obejmuje szereg działań w zakresie kształtowania struktury krajobrazu rolniczego, w tym zwłaszcza tworzenie barier biogeochemicznych przeciwdziałających procesom erozji wietrznej i wodnej, wzmagających retencję i stymulujących małe obiegi wody w agrosystemach, jak również eliminujących zanieczyszczenia chemiczne z wód gruntowych oraz wzbogacających zasoby biologiczne obszarów rolniczych.

Zakładając ciągły rozwój przedsiębiorczości, a równocześnie sieci komunikacyjnej na terenie powiatu, wzrośnie negatywny wpływ oddziaływania przemysłu i ruchu samochodowego na gleby. Budowa ciągów komunikacyjnych i zakładów przemysłowe na obszarach gleb najwyższej jakości musi być ograniczana. Grunty wyłączone z użytkowania rolniczego i gleby zdegradowane na obszarach rolniczych będą zalesiane lub zagospodarowywane poprzez przeznaczenie ich na plantacje choinek, szkółki roślin ozdobnych, itp.

Tereny wojskowe (poradzieckie)

Obecnie rekultywacja prowadzona jest na terenach zanieczyszczonych substancjami ropopochodnymi - w Mirostowicach Dolnych gm. Żary (6,16 ha). Wskazana jest inwentaryzacja obszarów zanieczyszczonych substancjami ropopochodnymi i metalami ciężkimi w wyniku działalności wojsk radzieckich (np. były bazy magazynowe).

Kierunki działań

- Wsparcie rozwoju rolnictwa ekologicznego

- Wdrażanie zasad Kodeksu Dobrych Praktyk Rolniczych
- Ochrona gleb przed degradacją i rekultywacja gleb zdegradowanych
- Racjonalne zużycie środków ochrony roślin i nawozów
- Ochrona gleb przed negatywnym wpływem transportu i infrastruktury transportowej.

2.4. Ochrona zasobów kopalin

Ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. - Prawo geologiczne i górnicze reguluje zasady poszukiwania, dokumentowania oraz korzystania z kopalin. W ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. „Prawo ochrony środowiska” regulacje dotyczące ochrony kopalin zapewniają ochronę złóż kopalin polegającą na racjonalnym gospodarowaniu ich zasobami oraz kompleksowym wykorzystaniem, w tym kopalin towarzyszących. Dla prawidłowego gospodarowania zasobami kopalin ustala się w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego szczególne warunki zagospodarowania terenów, w tym zakaz zabudowy.

Za najważniejsze problemy z zakresu ochrony kopalin uznano:

- Przekształcanie litosfery na skutek powierzchniowej eksploatacji kopalin
- Obecność nielegalnych wyrobisk.

2.4.1. Cele w zakresie ochrony zasobów kopalin.

Minimalizacja presji wywieranej na środowisko w procesie eksploatacji złóż i rekultywacja terenów poeksploatacyjnych

Ochronę złóż kopalin poprzez racjonalne gospodarowanie ich zasobami i kompleksowe wykorzystanie, w tym kopalin towarzyszących oraz regulacje dotyczące ochrony kopalin, zawarte są w ustawie Prawo ochrony środowiska (z dnia 27 kwietnia 2001 r.).

Minister Środowiska, wojewodowie i starostowie odpowiedzialni są za kształtowanie polityki ochrony złóż kopalin i gospodarowanie zasobami surowców. W przypadku złóż eksploatowanych istotne jest maksymalne wykorzystanie zasobów w granicach udokumentowania, a następnie skuteczna i właściwa, z punktu widzenia gospodarki przestrzennej i ochrony środowiska, rekultywacja wyrobiska. Obowiązki te głównie ciążyą na użytkowniku złoża, natomiast rolą administracji publicznej jest określenie warunków prowadzenia eksploatacji, jej zakończenia i rozliczenia. W przypadku złóż nieeksploatowanych, jedynym sposobem zabezpieczenia zasobów udokumentowanych złóż przed ich utratą jest ochrona obszarów, na których występują przed zainwestowaniem uniemożliwiającym późniejszą eksploatację.

Wydobywanie kopalin wiąże się z powstawaniem szkód w środowisku. Począwszy od prac poszukiwawczych złóż ropy i gazu, w trakcie których możliwe są erupcje solanki, gazu ziemnego czy też ropy naftowej powodujące zanieczyszczenie powietrza, gleby, wód podziemnych, stosowane są zabezpieczenia minimalizujące negatywny wpływ na środowisko efektów nieprzewidzianych nagłych zdarzeń. Całkowita likwidacja ich wpływu jest niemożliwa. Duże zagrożenie dla środowiska może powodować eksploatacja złóż węgla brunatnego, wymagająca prowadzenia stałych odwodnień, zaburzających stosunki wodne na znacznym obszarze zwłaszcza, że odwadniane warstwy wodonośne mają kontakt hydrauliczny z wodami znaczących rzek i z tych względów wydobywanie węgla brunatnego na terenie województwa lubuskiego, nie powinno być podejmowane. Wydobywanie kopalin systemem odkrywkowym powoduje degradację powierzchni terenu i praktycznie prace rekultywacyjne po zakończonej eksploatacji w niewielkim stopniu łagodzą przeobrażenia spowodowane wydobywaniem kopalin.

Kierunki działań

- Likwidacja i rekultywacja wyrobisk oraz zapobieganie powstawaniu dzikich wyrobisk.
- Rekultywacja terenów poeksploatacyjnych.

3. JAKOŚĆ ŚRODOWISKA I BEZPIECZEŃSTWO EKOLOGICZNE.

Jakość środowiska jest jednym z istotnych czynników decydujących o zdrowiu człowieka. Zasady pro zdrowotnej polityki ekologicznej uwzględniającej związku środowiska ze zdrowiem wyraża:

- „Europejska karta środowiska i zdrowia”, przyjęta podczas Pierwszej Europejskiej Konferencji nt. „Środowisko i Zdrowie” we Frankfurcie n. Menem w 1989 roku,
- Deklaracja Drugiej Europejskiej Konferencji Ministrów Środowiska i Zdrowia w Helsinkach w 1994 roku, w której Polska wyraziła potrzebę i gotowość ustanowienia i realizacji narodowego projektu zdrowia środowiskowego,
- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej, która w art. 68 ust.4 zobowiązuje władze publiczne do zapobiegania negatywnym dla zdrowia skutkom degradacji środowiska.

Również w Programie Działań UE w dziedzinie ochrony środowiska na lata 2001 - 2010, wśród czterech priorytetowych obszarów działań wymienione jest „Środowisko i zdrowie”. Cel strategiczny to: „osiągnięcie takiej jakości środowiska, w którym poziomy zanieczyszczeń spowodowanych przez człowieka nie prowadzą do znaczącego wpływu na zdrowie człowieka lub jego zagrożenia”.

Do najważniejszych elementów środowiska mających wpływ na zdrowie należą: wody, powietrze atmosferyczne i gleby a wśród uciążliwości środowiskowych należy wymienić: hałas, odpady komunalne i przemysłowe. Większość unijnych standardów, którym Polska musiała sprostać ubiegając się o członkostwo w Unii Europejskiej dotyczyła jakości środowiska. Zadania z tego zakresu należą do najistotniejszych i najbardziej kosztownych, ponieważ obejmują tak ważne dziedziny jak ochrona zasobów wodnych, ochrona powietrza atmosferycznego, gospodarowanie odpadami.

3.1. Jakość wód

3.1.1. Cele w zakresie jakości wód.

- 1. Zapewnienie II klasy czystości wód powierzchniowych.**
- 2. Ograniczenie spływu zanieczyszczeń w zlewniach jezior.**
- 3. Ochrona jakości wód podziemnych.**
- 4. Zapewnienie mieszkańcom odpowiedniej jakości wody do picia.**
- 5. Uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej w gminach.**

Ustawa Prawo wodne z dnia 10 lipca 2001 jest najważniejsza z punktu widzenia ochrony wód. Ustawa ta ostatecznie wprowadza i reguluje zasady zlewniowego zarządzania gospodarką wodną. Wprowadzenie regionów zlewniowych jest zgodne z duchem i literą prawa przepisów Unii Europejskiej, a w szczególności Ramową Dyrektywą Wodną (2000/60/WE) oraz dyrektywami:

- 96/61/EEC dotyczącą zintegrowanej ochrony przed zanieczyszczeniem
- 91/271/EEC w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych
  - 91/676/EEC w sprawie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami, pochodzącymi ze źródeł rolniczych

- 76/464/EEC w sprawie zanieczyszczenia spowodowanego przez niektóre substancje niebezpieczne odprowadzane do środowiska wodnego

Zgodnie z zapisami Prawa Wodnego, mówiąc o jakości użytkowej wód należy rozumieć:

- wody powierzchniowe i podziemne, które są lub mogą być wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia
- wody powierzchniowe wykorzystywane do celów rekreacyjnych, a w szczególności do kąpieli
- wody powierzchniowe przeznaczone do bytowania ryb, skorupiaków i mięczaków lub innych organizmów w warunkach naturalnych oraz umożliwiających migracje ryb

Z punktu widzenia niniejszego programu ochrony środowiska obejmującego okres do 2011 roku istotne są zapisy prawa wodnego nakładające na aglomeracje, o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) powyżej 15 000, obowiązek wyposażenia się w sieci kanalizacyjne dla ścieków komunalnych zakończone oczyszczalniami ścieków, zgodnie z ustaleniami krajowego programu oczyszczania ścieków komunalnych w terminie do 31 grudnia 2010 roku, natomiast w przypadku aglomeracji o równoważnej liczbie mieszkańców od 2000 do 15000 - do 31 grudnia 2015 r.

3.1.1.1. Wody podziemne.

Zwiększenie skuteczności *ochrony jakości wód podziemnych* ma na celu zmniejszenie przenikania zanieczyszczeń z powierzchni ziemi do warstw wodonośnych. Duże znaczenie będzie mieć zapewnienie właściwej ochrony wód w strefach szczególnie wrażliwych (do końca 2003 roku Dyrektorzy RZGW zobowiązani są do opracowania wykazu takich wód), a więc tam gdzie podatność na ich zanieczyszczenie jest największa. Do osiągnięcia tego celu konieczne jest uwzględnienie w planach zagospodarowania przestrzennego wszelkich informacji bieżących oraz prognoz dotyczących oddziaływania na środowisko wodne projektowanej zabudowy i wszelkich obiektów, a także obszarów funkcjonalnych na terenie powiatu. Sporządzenie na ich podstawie projektów stref ochronnych, a następnie odpowiednie ich wdrożenie da możliwość sprawowania dostatecznej kontroli nad procesami migracji zanieczyszczeń i tym samym ograniczy degradację wód. Głównymi czynnikami, które powinny być brane pod uwagę są parametry hydrogeologiczne, takie jak, głębokość występowania zwierciadła wód podziemnych, litologia i zdolności filtracyjne warstwy wodonośnej, rodzaj i miąższość warstwy glebowej, topografia, a także dane na temat istniejących już obiektów mogących zagrażać jakości wód (magazyny substancji niebezpiecznych i trasy ich przewozu, składowiska odpadów, stacje paliw) oraz urządzeń lub miejsc związanych z pozyskiwaniem wody (ujęcia), a także zbiorników i cieków powierzchniowych. Istotnym źródłem zanieczyszczenia zwłaszcza wód podziemnych są sploty obszarowe oraz przedostawanie się zanieczyszczeń z nieszczelnych szamb, ścieki przedostające się z nieszczelnej kanalizacji, bądź zanieczyszczenia migrujące ze składowisk odpadów komunalnych i przemysłowych oraz jako skutki zdarzeń awaryjnych.

Ograniczanie zanieczyszczeń z tytułu splotów powierzchniowych będzie realizowane poprzez systematyczne wdrażanie zasad prowadzenia gospodarki rolnej zgodnych z założeniami ochrony środowiska. Silnym oparciem dla tego typu działań jest odpowiednia edukacja i promocja w zakresie ekologicznych praktyk rolniczych.

Kierunki działań

- Wprowadzanie odpowiednich zapisów do planów zagospodarowania przestrzennego chroniących obszary szczególnie wrażliwe przed zainwestowaniem
- Wdrażanie projektów stref ochronnych.
- Monitoring studni głębinowych (wykorzystywanych jako szamba) i ich prawidłowa likwidacja

- Zintensyfikowanie kontroli stanu technicznego szamb i ujęć wodnych
- Promowanie prośrodowiskowych zasad uprawy, chowu i produkcji
  - Racjonalne dawkowanie i przestrzeganie agrometeorologicznych terminów stosowania nawozów sztucznych i środków ochrony roślin

3.1.1.2. Wody powierzchniowe.

Źródła lokalne i zewnętrzne (spoza granic powiatu) oddziałują na jakość wód powierzchniowych. Szczególną rolę odgrywają tu punktowe zrzuty zanieczyszczeń. Wśród nich największe znaczenie mają zrzuty ścieków (bytowych, gospodarczych i przemysłowych) nieczyszczonych lub oczyszczonych niedostatecznie.

Mówiąc o jakości użytkowej wód powierzchniowych należy mieć na uwadze wykorzystywanie ich do celów rekreacyjnych i bytowania ryb. W obecnym stanie, dla zapewnienia odpowiedniej jakości użytkowej wód konieczne jest uporządkowanie gospodarki ściekowej w Gminach, co pociąga za sobą szereg niezbędnych inwestycji..

Kierunki działań

- Budowa, rozbudowa i systematyczna modernizacja sieci kanalizacyjnej.
- Zintensyfikowanie kontroli miejsc nielegalnych odprowadzeń do wód powierzchniowych
- Modernizacja oczyszczalni ścieków w kierunku spełnienia wymagań obowiązującego prawa i optymalizacja wykorzystania istniejących oczyszczalni
- Budowa oczyszczalni przydomowych w miejscach nie objętych zasięgiem sieci kanalizacyjnej w okresie perspektywicznym do 2010 roku
- Wspieranie i egzekwowanie programów racjonalnej gospodarki wodno-ściekowej w zakładach przemysłowych.

3.1.1.3 Wody ujmowane do celów pitnych.

Działania podejmowane w ramach kierunków wskazanych powyżej, zwłaszcza w części dotyczącej ochrony jakości wód podziemnych, będą skutkowały poprawą jakości wody ujmowanej dla celów pitnych. Udostępnienie wody dobrej jakości zależy będzie także od poprawy wskaźnika zwodociągowania w niektórych gminach (patrz stan wyjściowy) i stanu technicznego istniejącej sieci wodociągowej oraz wydajności i sprawności stacji uzdatniania wody.

Kierunki działań

- Dążenie do zapewnienia mieszkańcom dostępu do sieci wodociągowej
- Intensyfikacja działań związanych z budową, rozbudową i modernizacją wodociągów
- Modernizacja i rozbudowa stacji uzdatniania wody w celu dostosowania jakości wody do picia do standardów UE

Tab. 3.1. Gospodarka ściekowa - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2004 - 207

Gmina	Rodzaj przedsięwzięcia	Orientacyjny koszt (tys. Zł)
Lubsko	Budowa kanalizacji miejskiej w Lubsku	5.228
Przewóz	Budowa kanalizacji w gminie Przewóz	1.000
	Budowa oczyszczalni w Lipnej	2000
Lipinki Łuż	Budowa kanalizacji w gminie Lipinki Łużyckie	
Żary m.	Rozbudowa kanalizacji w Żarach	

Program Ochrony Środowiska dla Łużyckiego Związku Gmin – cz.II

Żary m.	<i>Budowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej dzielnic „Zatorze”, „Lotnisko”, „Starówka” i „Kunice” w Żarach</i>	
Trzebiel	<i>Rozbudowa kanalizacji w gminie Trzebiel</i>	
Brody	<i>Rozbudowa kanalizacji i oczyszczalni w gminie Brody</i>	
Jasień	<i>Budowa kanalizacji miasta Jasień</i>	
Żary gm.	<i>Budowa kanalizacji w gminie Żary</i>	
łłowa	<i>Budowa sieci kanalizacyjnej ulice Dolanowo i Żaków w łłowej</i>	1200
Żagań-miasto	<i>1. Budowa przepompowni ścieków i przerzut do kanalizacji miejskiej w ul. II Armii W.P.</i>	15,0
	<i>2. Budowa sieci kanalizacyjnej w rejonie ul. Zacisze-Poprzezna,</i>	135,0
	<i>3. Budowa kanalizacji na osiedlu Łąkowa (zlewnia północna)</i>	1.600,0
	<i>4. Przebudowa i modernizacja kanalizacji sanitarnej w mieście Żaganu.</i>	500,0
	<i>5. Zakup pojazdu STAR – beczka (czyszczenie kanalizacji deszczowej)</i>	100,0
Żagań gm.	<i>Budowa kanalizacji we wsi Tomaszowo- 2005r.</i>	350
	<i>Budowa kanalizacji na terenie całej gminy –etap I- 2006r.</i>	8.400

Tab. 3.1a. Gospodarka ściekowa - przedsięwzięcia przewidziane do realizacji w latach 2007 - 2011

Gmina	Rodzaj przedsięwzięcia	Orientacyjny koszt (tys. Zł)
Lubsko	<i>Budowa kanalizacji miejskiej w Lubsku</i>	5000
Przewóz	<i>Budowa kanalizacji w gminie Przewóz</i>	9000
	<i>Budowa oczyszczalni w Lipnej</i>	
Lipinki Łuż	<i>Budowa kanalizacji w gminie Lipinki Łużyckie</i>	
Żary m.	<i>Rozbudowa kanalizacji w Żarach</i>	
	<i>Budowa kanalizacji sanitarnej i deszczowej dzielnic „Zatorze”, „Lotnisko”, „Starówka” i „Kunice” w Żarach</i>	
Trzebiel	<i>Rozbudowa kanalizacji w gminie Trzebiel</i>	3560
Brody	<i>Rozbudowa kanalizacji i oczyszczalni w gminie Brody</i>	7547
Jasień	<i>Budowa kanalizacji miasta Jasień</i>	
Żary gm.	<i>Budowa kanalizacji w gminie Żary</i>	
Brody	<i>Budowa wodociągu w Brodach</i>	800
Gozdnica m.	<i>Budowa kanalizacji sanitarnej</i>	6000
łłowa	<i>Budowa kanalizacji w gminie łłowa</i>	...
Żagań miasto	<i>1. Zakup samochodu specjalistycznego (WUKO) do usuwania awarii kanalizacyjnych</i>	300
	<i>2. Rozbudowa kanalizacji sanitarnej w rejonie ulic Starowiejska – Zielona pod potrzeby budownictwa mieszkaniowego.</i>	2000
	<i>3. Budowa kanalizacji osiedli mieszkaniowych MOCZYŃ – KOLONIA LASKI</i>	7000
	<i>4. Modernizacja i rozbudowa oczyszczalni ścieków (termiczna obróbka osadów)</i>	5000

Program Ochrony Środowiska dla Łużyckiego Związku Gmin – cz.II

Żagań gm.	<i>Budowa kanalizacji na terenie całej gminy</i>	14800
------------------	--	-------

Tab.3.2. Budowa sieci wodociągowej w latach 2004-2007.

Gmina	Przedsięwzięcie	Orientacyjny koszt (tys. zł)
Trzebień	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Trzebień</i>	11000
Żary m.	<i>Budowa sieci wodociągowej w Żarach</i>	
Jasień	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Jasień</i>	
Lipinki. Łuż.	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Lipinki Łużyckie</i>	
Przewóz	<i>Budowa sieci wodociągowej oraz modernizacja SUW i hydroforni w Przewozie</i>	1600
Żary gm.	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Żary</i>	
Lubsko	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Lubsko</i>	2.555
Brody	<i>Budowa sieci wodociągowej w miejscowości Brody.</i>	800
łłowa	<i>Budowa sieci wodociągowej we wsiach Jankowa, Czyżówek, Czerna, łłowa</i>	...
Żagań m.	<i>1. Budowa monitoringu przemysłowego oraz sterowania stacją uzdatniania wody dla m. Żagania.</i>	530,-
	<i>2. Budowa monitoringu obiektowego stacji ujęcia wody</i>	20,0
	<i>3. Budowa sieci wodociągowej w ul. Tartakowej pod potrzeby przemysłu</i>	200,0
	<i>4. Budowa wodociągu do Wspólnot Mieszkaniowych i Jednostki Wojskowej przy ul. Żarskiej</i>	350,0
	<i>5. Zakup i montaż zasuw na sieci wodociągowej (10 szt.)</i>	65,0
Wymiarki	<i>Budowa sieci wodociągowej w m. Lubieszów oraz rurociąg tranzytowy</i>	565,0

Tab.3.2a. Budowa sieci wodociągowej w latach 2007 - 2011.

Gmina	Przedsięwzięcie	Orientacyjny koszt (tys. zł)
Trzebień	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Trzebień</i>	650
Żary m.	<i>Budowa sieci wodociągowej w Żarach</i>	
Jasień	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Jasień</i>	
Lipinki. Łuż.	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Lipinki Łużyckie</i>	
Przewóz	<i>Budowa sieci wodociągowej oraz modernizacja SUW i hydroforni w Przewozie</i>	600
Żary gm.	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Żary</i>	
Lubsko	<i>Budowa sieci wodociągowej w gminie Lubsko</i>	1.000
łłowa	<i>Budowa sieci wodociągowej we wsi Klików, Kowalice, Żaganiec</i>	...
Żagań	<i>1. Budowa sieci wodociągowej w rejonie ulic Starowiejska – Zielona pod potrzeby budownictwa mieszkaniowego</i>	2000
Gozdnica	<i>Modernizacja SUW + wymiana sieci wodociągowej</i>	600
Żagań gm.	<i>Budowa wodociągu we wsi Jelenin</i>	589.000
	<i>Budowa wodociągu we wsi Łozy</i>	1392
	<i>Budowa wodociągu we wsi Nieradza</i>	340
	<i>Budowa wodociągu we wsi Kocin</i>	200
	<i>Budowa wodociągu we wsi Dybów</i>	250
	<i>Budowa wodociągu we wsi Pruszków</i>	350
	<i>Budowa wodociągu we wsi Bożnów /etap Mały Bożnów</i>	250
<i>Budowa wodociągu we wsi Stary Żagań /etap-Żaganówek/</i>	200	

Wymiarki	Modernizacja SUW w Borowym wymiana sieci wodociągowej (rur azbestowo-cementowych).	5.000
----------	--	-------

3.3. Jakość powietrza atmosferycznego.

Jakość powietrza na obszarze Gmin ŁZG jest dobra, a wieloletnie badania poziomu stężeń, podstawowych zanieczyszczeń, wskazują na systematyczną poprawę w tym zakresie.

Do największych źródeł zanieczyszczeń oprócz zakładów przemysłowych (głównie na terenie miasta Żary) należą lokalne kotłownie i paleniska domowe. W ostatnich latach wiele zakładów i instytucji publicznych zmieniło kotłownie na gazowe lub olejowe - zmniejszające emisję zanieczyszczeń do powietrza.

Duża ilość zanieczyszczeń powstaje również podczas wiosennego wypalania nieużytków. To naganne zjawisko również ulega powolnemu, ale systematycznemu zmniejszeniu, głównie za sprawą akcji edukacyjnych prowadzonych przez Straże Pożarne przy udziale Gmin. Konieczne są bardziej restrykcyjne, regulacje prawne i większa konsekwencja w ściganiu sprawców podpaień.

3.3.1. Cel w zakresie ochrony powietrza.

Spełnienie wymagań ustawodawstwa UE w zakresie jakości powietrza na terenie ŁZG oraz systematyczna poprawa jakości powietrza.

W krajach Unii Europejskiej kompleksową regulację w tej dziedzinie stanowi tzw. dyrektywa ramowa w sprawie oceny i zarządzania jakością powietrza w otoczeniu - 96/62/EC. Określa ona podstawowe ramy prawne, w tym ujednolicone metody i kryteria oceny jakości powietrza i jest uzupełniana licznymi pochodnymi aktami prawnymi. Z kolei „systematyczna poprawa jakości powietrza” jest zgodna z celem zdefiniowanym w dokumencie "Polityka ekologiczna państwa na lata 2003 - 2006 z uwzględnieniem perspektywy na lata 2007 -2010" (poprawa stanu zanieczyszczenia powietrza oraz uzyskanie norm emisyjnych, wymaganych przez przepisy Unii Europejskiej) oraz z zadaniami określonymi w "Strategii rozwoju województwa lubuskiego" w ramach osi strategii *Efektywne wykorzystanie zasobów środowiska - zadanie: dalsze ograniczenie zanieczyszczeń powietrza i wdrożenie europejskich norm ochrony środowiska.*

3.3.1.1. Zarządzanie ochroną powietrza.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 roku (Dz.U. nr 62, poz.627 z późn. zmianami) (Dział II) zarządzanie ochroną powietrza odbywa się w układzie stref, a strefę stanowią:

- aglomeracja o liczbie mieszkańców większej niż 250 tys.
- obszar powiatu nie wchodzący w skład aglomeracji (np. powiat żagański i powiat żarski).

W oparciu o w/w ustawę oraz akty wykonawcze do w/w ustawy :

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie dopuszczalnych poziomów niektórych substancji w powietrzu, alarmowych poziomów niektórych substancji w

powietrzu oraz marginesów tolerancji dla dopuszczalnych poziomów niektórych substancji (Dz.U. nr 87, poz.796)

- Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 6 czerwca 2002 r. w sprawie oceny poziomów substancji w powietrzu (Dz.U. Nr 87, poz.798)

Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze opracował „Ocenę poziomów substancji w powietrzu oraz wyniki klasyfikacji stref województwa lubuskiego za 2002 rok”. Podstawą do sporządzenia „Oceny....” były wyniki ze stacji pomiarowych z terenu województwa lubuskiego. Celem corocznie sporządzanej oceny jest:

- Dokonanie klasyfikacji stref w oparciu o przyjęte kryteria (dopuszczalne poziomy substancji w powietrzu, poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji określony w rozporządzeniach)
- Uzyskanie informacji o przestrzennych rozkładach zanieczyszczeń na obszarach aglomeracji lub innych stref dzięki czemu zostaną wskazane obszary wymagające podjęcia działań na rzecz poprawy jakości powietrza
- Wskazanie prawdopodobnych przyczyn występowania ponadnormatywnych stężeń zanieczyszczeń w określonych rejonach
- Wskazanie potrzeb w zakresie wzmocnienia istniejącego systemu monitoringu.

Wyniki klasyfikacji wskazują na nie przekraczania na terenie stref żagańskiej i żarskiej wartości dopuszczalnej poziomów substancji w powietrzu (klasa strefy A) w 2002 roku. W związku z czym wymagane działania mają polegać jedynie na utrzymaniu jakości powietrza w strefie na tym samym lub lepszym poziomie. Tym samym na terenie tej strefy nie stwierdzono potrzeby opracowywania programów ochrony powietrza.

Emisja niska

Docelowo system zaopatrzenia ludności powiatu w ciepło ma być oparty o centralizację systemu ciepłowniczego, wykorzystanie lokalnych źródeł i zasobów paliw (w tym biopaliw) oraz szczególnie w miastach, podłączenie jak największej liczby mieszkańców do sieci ciepłowniczej. W celu zmniejszenia emisji zanieczyszczeń planuje się w najbliższych latach termo-modernizację obiektów i systemów zasilania ciepłego poszczególnych jednostek powiatu. Na terenach wiejskich, gdzie względy ekonomiczne ograniczają rozwój gazyfikacji i sieci ciepłowniczej w znaczącym stopniu wykorzystywane będą lokalne zasoby energii odnawialnej (uprawa wierzby energetycznej) i wprowadzane takie źródła energii jak gaz bezprzewodowy i olej.

Poza emisją zanieczyszczeń typowych przy spalaniu tradycyjnych paliw, duży problem stanowi spalanie w paleniskach domowych i lokalnych kotłowniach materiałów takich jak opakowania z powłoką aluminiową, butelki PET, powodujących emisję substancji specyficznych do powietrza.

Obecnie nadal są modernizowane liczne kotłownie, głównie w budynkach użyteczności publicznej (np.. w Młodzieżowym Domu Kultury w Żarach, w Szkołach Podstawowych: nr 2 w Żarach i w Grabiku w Miejskim Przedszkolu nr 2 przy ul. 1-Maja w Żarach, w Szkole Podstawowej nr 2 w Lubsku.

Kierunki działań

- Opracowanie programu termo-modernizacji małych obiektów ze zmianą nośnika ciepła na bardziej ekologiczne z możliwością ubiegania się o środki UE
- Dalsza modernizacja i budowa systemów ciepłych celem przyłączenia do sieci c.o. nowych odbiorców

- Gazyfikacja Gmin
- wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii (np. biogaz)
  - Upowszechnianie przyjaznego środowisku budownictwa poprzez stosowanie materiałów energooszczędnych

Emisja komunikacyjna

Emisja ze źródeł komunikacyjnych stanowi rosnące zagrożenie zwłaszcza w rejonach gdzie drogi wojewódzkie czy krajowe przebiegają przez centra miejscowości. Zmniejszenie emisji komunikacyjnej będzie następować poprzez wyprowadzenie ruchu tranzytowego z obszarów miast, zmniejszenie ruchu samochodowego lokalnego i działania dotyczące zmniejszenia emisji zanieczyszczeń wraz ze spalinami.

Kierunki działań

- Budowa obwodnic
  - Ograniczenie ruchu docelowego na obszarze miast i obszarach najcenniejszych przyrodniczo (również ochrona korytarzy ekologicznych)
- Egzekwowanie reżimów emisji spalin przez użytkowników pojazdów
- Bieżąca modernizacja dróg
- Wsparcie budowy infrastruktury rowerowej; budowa nowych tras rowerowych

Edukacja ekologiczna mieszkańców nt. proekologicznych zachowań w zakresie korzystania ze środków transportu

Emisja przemysłowa

Zasady dążenia do zapobiegania i zmniejszania zanieczyszczenia powietrza spowodowanego emisją z zakładów przemysłowych zostały określone w dyrektywie Rady 84/360/EWG. Dyrektywa ta realizuje zasadę prewencji i regułę ostrożności, uzupełniając ją koncepcją BATNEEC (*najlepsza dająca się zastosować technologia nie wymagająca nadmiernych kosztów*). Najnowszy sposób rozumienia tej koncepcji jest zawarty w dyrektywie Rady nr 96/61/EWG z dnia 24 września 1996 r. w sprawie *zintegrowanego zapobiegania i kontroli zanieczyszczeń (IPPC)*. W prawie wspólnotowym wymagania dotyczące jakości urządzeń ochronnych powiązane są ściśle z problematyką dopuszczalnej emisji - emisja jest dopuszczalna, gdy nie można jej zlikwidować lub ograniczyć mimo zastosowania najlepszej dostępnej techniki BAT (Best Available Techniques).

Istotne będzie także podejmowanie przez przedsiębiorstwa dobrowolnych działań na rzecz ochrony środowiska, w tym redukcji emisji przemysłowej poprzez upowszechnienie systemów zarządzania środowiskowego zgodnych z międzynarodowymi normami. Oprócz działań prewencyjnych, będących działaniami priorytetowymi w zakresie ochrony powietrza, będą podejmowane, zwłaszcza w perspektywie krótkoterminowej, działania likwidujące efekty „końca rury”.

Ponadto ważne jest instalowanie urządzeń redukujących zanieczyszczenia

Kierunki działań

- Podejmowanie dobrowolnych działań na rzecz „czystej” i przyjaznej środowisku produkcji,
- Wdrażanie nowoczesnych technologii, przyjaznych środowisku (BAT),
- Modernizacja procesów technologicznych (hermetyzacja i automatyzacja),
- Instalowanie urządzeń do redukcji zanieczyszczeń powstałych w procesach technologicznych oraz poprawa sprawności obecnie funkcjonujących urządzeń,
- Wprowadzanie i wdrożenie zintegrowanych pozwoleń w zakładach z listy instalacji IPPC,
- wprowadzanie systemów zarządzania środowiskiem (ISO 14000).

3.4. Hałas.

3.4.1. Programy ochrony przed hałasem.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska zadania pozainwestycyjne w dziedzinie ochrony przed hałasem mają obejmować sporządzenie programów ochrony przed hałasem. Programy te muszą zostać wykonane dla aglomeracji powyżej 100 tys. mieszkańców - do 2013 roku, (dla woj. Lubuskiego w miastach Gorzów Wlkp. i Zielona Góra). Wcześniej muszą zostać jednak opracowane mapy akustyczne, a za ich przygotowanie (wraz z programami naprawczymi) dla aglomeracji odpowiedzialni są prezydenci miast. Z kolei za opracowanie map akustycznych i programów naprawczych dla obszarów położonych wzdłuż głównych dróg, linii kolejowych i lotnisk odpowiedzialny jest Wojewoda (do 2007 r.). W ŁZG dotyczy to obszarów położonych głównie wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich.

3.4.1.1. Ochrona przed hałasem komunikacyjnym.

Przez teren ŁZG przebiegają cztery drogi krajowe. Celem ograniczenia natężenia ruchu na drodze należy podjąć praktycznie identyczne działania jak dla zmniejszenia emisji zanieczyszczeń wprowadzanych do powietrza ze źródeł komunikacji liniowej. Stąd budowa obwodnic, modernizacja dróg zwiększenie udziału transportu rowerowego i zbiorowego. Ponadto konieczna jest budowa ekranów akustycznych nie tylko przy istniejących drogach ale również przy projektowanych. Pomocne w tym względzie będą wytyczne co do sporządzania programów operacyjnych w zakresie budowy ekranów akustycznych, które będą opracowane pod nadzorem Ministerstwa Środowiska (termin realizacji: 2006) oraz wymiana okien na dźwiękoszczelne w najbardziej naważnych punktach (zwłaszcza w zwartej zabudowie miejskiej).

Problem zagrożenia emisją hałasu należy integrować z aspektami planowania przestrzennego w opracowywaniu lub wprowadzaniu zmian do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

3.4.2. Cel w zakresie ochrony przed hałasem.

Zmniejszenie uciążliwości hałasu zwłaszcza komunikacyjnego, na obszarach zabudowanych.

Kierunki działań

- Szczegółowa inwentaryzacja miejsc o największym natężeniu ruchu drogowego.
- Monitoring hałasu drogowego w wyznaczonych punktach i ustawienie aparatów do automatycznego pomiaru prędkości, dokonanie oceny akustycznej wybranych miejsc.
- Budowa ekranów akustycznych i nowych obwodnic.
- Wprowadzanie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów odnośnie standardów akustycznych dla poszczególnych terenów.
- Preferowanie lokalizacji nie konfliktowych przy opiniowaniu raportów oddziaływania na środowisko.
- Promocja kulturalnych zachowań i przestrzeganie przepisów ruchu drogowego.

3.5. Promieniowanie elektromagnetyczne

Pola elektryczne i magnetyczne, na które są bezpośrednio narażone organizmy żywe, na dzisiejszy stan wiedzy są czynnikiem o znikomej szkodliwości.

3.5.1. Cel .

Bieżąca kontrola źródeł emisji promieniowania elektromagnetycznego.

Głównym działaniem z zakresu ochrony przed polami elektromagnetycznymi będzie prowadzenie badań, które pozwolą na ocenę skali zagrożenia promieniowaniem. Kolejnym ważnym zadaniem służącym do realizacji celu będzie wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zapisów poświęconych ochronie przed promieniowaniem (II PEP). Zapisy te będą podstawą do wprowadzenia stref ograniczonego użytkowania wokół urządzeń elektroenergetycznych, radiokomunikacyjnych i radiolokacyjnych gdzie rejestruje się przekroczenie dopuszczalnych poziomów promieniowania niejonizującego. W przypadku nowych urządzeń należy poszukiwać niekonfliktowych lokalizacji.

Kierunki działań

- Prowadzenie badań poziomów pól elektromagnetycznych.

3.6. Awarie przemysłowe.

Jednym z problemów jest niedoskonały system łączności, co skutkuje dość powolnym reagowaniem przez odpowiednie służby w sytuacjach zagrożenia i kryzysu. W celu poprawy systemu łączności i tym samym szybkiego reagowania w tych sytuacjach na terenie powiatu żarskiego tworzone jest Centrum Powiadamiania Ratunkowego (CPR), które powinno obsługiwać również powiat żagański. Niezrozumiałe jest stanowisko wojewody lubuskiego, które zakłada, że powiat żarski będzie obsługiwany przez CPR z Krosna, a powiat żagański przez CPR z Nowej Soli.

Generalnie obowiązki związane z awariami przemysłowymi spoczywają głównie na prowadzącym zakład o zwiększonym ryzyku lub o dużym ryzyku wystąpienia awarii oraz na organach Państwowej Straży Pożarnej, a także wojewodzie. Szczegółowy opis obowiązków podaje ustawa Prawo ochrony środowiska. Na obszarze ŁZG nie ma takich zakładów, dlatego wystarczające będą następujące kierunki działań.

3.6.1. Cel .

Eliminowanie i zmniejszanie skutków dla mieszkańców i środowiska z tytułu poważnych awarii przemysłowych.

Kierunki działań:

- Sporządzenie zewnętrznych (gminnych) planów operacyjno-ratowniczych dla terenów otaczających niektóre zakłady. Plany te leżą w gestii Komendy Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej przy współpracy z organami samorządu terytorialnego.
- Poprawa szybkości reagowania w sytuacjach zagrożenia i kryzysu poprzez stworzenie Centrum Powiadamiania Ratunkowego obsługującego obydwie powiaty, z możliwością angażowania wszystkich potrzebnych służb i inspekcji.
- Zapoznanie mieszkańców z sytuacjami wystąpienia awarii przemysłowej lub zagrożenia w wyniku transportu materiałów niebezpiecznych – ćwiczenia w ramach Powiatowych Centrów Zarządzania Kryzysowego.

4. ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE SUROWCÓW, MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII.

Stale rosnący udział kosztów pozyskania energii, surowców ze źródeł pierwotnych i wody w kosztach produkcyjnych wpływa niekorzystnie na konkurencyjność gospodarki. Na poziomie zakładu przemysłowego uzyskanie efektów zmniejszania wodochłonności, materiałochłonności i energochłonności jest uzależnione od wprowadzania technologii BAT oraz skutecznego zarządzania środowiskowego (normy ISO serii 14000, EMAS, programy „Czystej produkcji”, itp.).

Urealnienie kosztów dostaw wody, energii, odprowadzania ścieków i zbiórki odpadów komunalnych spowodowało istotne zmniejszenie zużycia. Niestety są również negatywne skutki, szczególnie w zakresie odprowadzania ścieków (odprowadzanie ścieków do gruntu i wód powierzchniowych) i zbiórki odpadów (tzw. „Dziki wysypiska” i rabunkowa eksploracja rynku).

4.1. Kształtowanie stosunków wodnych i ochrona przed powodzią.

4.1.1. Cele.

- 1. Racjonalne wykorzystanie i zwiększanie zasobów wodnych w zlewniach.**
- 2. Zmniejszenie zużycia wody podziemnej do celów przemysłowych.**
- 3. Zmniejszenie zagrożenia powodziowego na obszarze ŁZG.**

Jednym z głównych problemów w Gminach jest zły stan melioracji podstawowych i szczegółowych oraz niewłaściwe zabezpieczenie wałów przeciwpowodziowych. Główny kierunek działań z decyzji podejmowanych na szczeblu województwa lubuskiego. Jest to opracowanie planów gospodarowania wodą w zlewniach (w naturalnych granicach hydrograficznych).

Zgodnie z ustawą Prawo wodne, do końca 2003 roku dyrektorzy Rejonowych Zarządów Gospodarki Wodnej byli zobowiązani do opracowania wykazów wód, a do końca 2004 roku, do sporządzenia analiz: stanów zasobów wodnych w regionach wodnych oraz ekonomicznego gospodarowania wodami w regionach wodnych. Ważną rolę w zarządzaniu zasobami wodnymi pełni baza danych i system wymiany informacji z zakresu gospodarki wodnej na obszarze województwa, co leży w gestii Urzędu Marszałkowskiego, RZGW, WIOŚ, przy współpracy ze Powiatami.

W zakresie poprawy warunków retencyjnych obszaru konieczne jest odtworzenie systemów melioracyjnych, oczyszczanie zbiorników retencyjnych przy elektrowniach wodnych, oraz dolin rzecznych. Polityka Ekologiczna Państwa w zakresie zmniejszenia wodochłonności produkcji wymaga aby w okresie 1990 - 2010 zmniejszyć wodochłonność produkcji o 50%. (w przeliczeniu na PKB i wartość sprzedaną w przemyśle). W terminie do 2004 roku, wskaźniki zużycia wody zostaną wprowadzone do systemu statystyki publicznej i zostanie określony zakres i sposób ich wykorzystania w regionalnych i lokalnych programach ochrony środowiska. Stąd stosowne limity zostaną wprowadzone do programu ochrony środowiska powiatu żarskiego podczas pierwszej weryfikacji niniejszego dokumentu (tj. pod koniec 2006 roku).

Kierunki działań

- Współpraca z instytucjami szczebla wojewódzkiego w zakresie stworzenia systemu informacji o gospodarce wodnej województwa lubuskiego
- Ocena stanu urządzeń melioracyjnych
- Opracowanie programu naprawy i monitoringu wałów
- Bieżąca konserwacja cieków powierzchniowych, wałów i urządzeń hydrotechnicznych ochrony przeciwpowodziowej
- Kontrolowanie i regulowanie liczebności zwierząt przyczyniających się do niszczenia wałów przeciwpowodziowych
- Ujęcie w planach zagospodarowania przestrzennego terenów zalewowych.
- Odtworzenie melioracji terenów rolnych
- Zwiększenie zdolności retencyjnej zlewni poprzez małą retencję zbiornikową, zalesienia, właściwe zabiegi agrotechniczne i melioracyjne
- Minimalizacja wykorzystania wód podziemnych z ujęć własnych i wody wodociągowej do celów przemysłowych

4.2. Wykorzystanie energii odnawialnej.

Średni wskaźnik produkcji energii ze źródeł odnawialnych w Unii Europejskiej wynosi 5,8% w ogólnej produkcji energii. Dla Polski wskaźnik ten wynosi 2,8%. W strukturze źródeł energii odnawialnej dominuje energia z biomasy, następnie energia wodna i pozostałe źródła.

4.2.1 Cel.

Zbadanie możliwości wykorzystania energii odnawialnej.

Polityka ekologiczna państwa zakłada do 2010 roku co najmniej podwojenie w stosunku do 2000 roku wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych. Jest to zgodne z polityką Unii Europejskiej. Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii na terenie powiatu żarskiego poprzedzać powinna wnikliwa analiza stanu aktualnego i możliwości jej pozyskania.

Np. „Strategia powiatu żarskiego” zakłada, że istotną rolę w systemie energetycznym powiatu pełnić będą alternatywne źródła energii np. energia wodna, wiatrowa, wody geotermalne. Szansą dla regionu będzie wykorzystanie alternatywnych źródeł energii, związanych z lokalną bazą surowców. Ostatnio coraz częściej korzysta się w lokalnych kotłowniach z energii biomasy (zrębki drewna, słoma). Do celów energetycznych może być wykorzystywana także energia takich roślin jak wierzba czy malwa pensylwańska oraz biogaz powstający w wyniku fermentacji odpadów z produkcji zwierzęcej i fermentacji biofrakcji w przyszłym ZZO Marszów. Należy opracować dla Gmin Związku „program wykorzystania alternatywnych źródeł ciepła” z równoczesnym propagowaniem zmiany paliwa na bardziej przyjazne środowisku.

Kierunki działań

- Zbadanie możliwości wykorzystania energii odnawialnej i niekonwencjonalnej
- Promowanie najlepszych projektów dotyczących wykorzystania energii ze źródeł odnawialnych i niekonwencjonalnych
- Propagowanie działań na rzecz zmiany paliw nieekologicznych na paliwa przyjazne środowisku.
- Zabieganie o wprowadzenie regulacji prawnych (na szczeblu krajowym) preferujących energię z odzysku i źródeł odnawialnych.

5. OCENA REALIZACJI PROGRAMU.

5.1. Instrumenty zarządzania środowiskiem.

Realizacja zrównoważonego rozwoju dokonywana jest według zasad, które omówiono w rozdz. 1 niniejszego dokumentu. Instrumentarium służące realizacji wynika z ustaw: Prawo ochrony środowiska, o zagospodarowaniu przestrzennym, o odpadach, Prawo wodne, o ochronie przyrody, O Inspekcji Ochrony Środowiska, Prawo geologiczne i górnicze, prawo budowlane.

Instrumenty zarządzania środowiskiem można podzielić na cztery grupy: prawne, finansowe, społeczne i strukturalne, do tej pory największe znaczenie miały instrumenty prawne i finansowe. W niniejszym programie nadano priorytet instrumentom społecznym i strukturalnym.

5. 1. 1. Instrumenty prawne.

Do instrumentów prawnych należą:

- pozwolenia na wprowadzanie do środowiska substancji lub energii, w tym pozwolenia zintegrowane,
- decyzje zatwierdzające program gospodarki odpadami,
- koncesje geologiczne wydawane na rozpoznanie i eksploatację surowców mineralnych
- koncesje na zbiórkę i wywóz odpadów,
- regulaminy w sprawie zachowania czystości i porządku w gminach

Z dniem 1 stycznia 1999 roku kompetencje do wydawania pozwoleń w zakresie ochrony środowiska przed zanieczyszczeniami i uciążliwościami podzielono pomiędzy Wojewodę i Starostę, przyjmując za podstawowe kryterium skalę uciążliwości danego podmiotu. Należy podkreślić, że wprowadzenie wymogów Dyrektywy IPPC (ang. Integrated Pollution Prevention and Control) do polskiego systemu prawnego ochrony środowiska wpłynie na warunki funkcjonowania znacznej części przedsiębiorstw.

Wdrożenie wymagań tej Dyrektywy spowoduje konieczność stosowania zintegrowanego podejścia do zapobiegania i ograniczania emisji z prowadzonych procesów technologicznych oraz zasady ochrony środowiska jako całości. Oznacza to odejście od stosowanej dotychczas praktyki wydawania pozwoleń i decyzji administracyjnych, odnoszących się do poszczególnych mediów (pobór wody, gospodarka odpadami), komponentów środowiska (emisje do powietrza, odprowadzanie ścieków) czy uciążliwości (hałas, pola elektromagnetyczne) na rzecz wydawania pozwoleń zintegrowanych. Zawarte w pozwoleniach ograniczenia emisji będą uwzględniały wymogi BAT.

Ponadto bardzo ważnym instrumentem służącym właściwemu gospodarowaniu zasobami środowiska jest ocena oddziaływania na środowisko oraz plan zagospodarowania przestrzennego.

Szczególnym instrumentem prawnym stał się monitoring, czyli pomiar stanu środowiska. Prowadzony on jest zarówno jako badania jakości środowiska, jak też w odniesieniu do ilości zasobów środowiskowych. Monitoring był zwykle zaliczany do instrumentów informacyjnych, jako bardzo ważna podstawa analiz, ocen czy decyzji. Obecnie, wprowadzenie badań monitoringowych jako obowiązujących przez zapisy w niektórych aktach prawnych, które czynią je instrumentem o znaczeniu prawnym.

5.1.2. Instrumenty finansowe.

Do instrumentów finansowych należą opłaty za korzystanie ze środowiska za:

- emisję zanieczyszczeń do powietrza,
- pobór wody powierzchniowej i podziemnej,
- odprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi,
- zbieranie, transport i odzysk lub unieszkodliwianie odpadów komunalnych,
- składowanie odpadów,
- powierzchnię, z której odprowadzane są ścieki,

Instrumentami finansowymi są także administracyjne kary pieniężne, odpowiedzialność cywilna, karna i administracyjna, kredyty i dotacje z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej oraz innych funduszy, w tym Fundusze strukturalne i Fundusz Spójności; pomoc publiczna na ochronę środowiska w postaci preferencyjnych pożyczek i kredytów, dotacji, odroczeń, rozłożenia na raty i umorzeń płatności wobec budżetu państwa i funduszy ekologicznych, zwolnień i ulg podatkowych i in.

Należy także wspomnieć o tworzeniu nowych i ulepszaniu istniejących mechanizmów ekonomicznych w dziedzinie ochrony środowiska (wg Programu Wykonawczego do II PEP), takich jak:

- rozszerzenie listy wyrobów objętych opłatami produktowymi i opłatami depozytowymi oraz ustalenie szczegółowych zasad dysponowania wpływami z tych opłat,
- wprowadzenie ubezpieczeń ekologicznych od odpowiedzialności cywilnej za szkody spowodowane poważnymi awariami przemysłowymi i transportowymi, tworzenie rynku uprawnień do emisji zanieczyszczeń (zbywalne pozwolenia).

W Związku możliwe jest wykorzystanie instrumentów poprzez porozumienie się z partnerami, w których kompetencjach znajdują się dane instrumenty. Mogą to być partnerzy wewnątrz (Gminy) lub zewnątrz (powiaty, województwa, inne gminy i związki oraz partnerzy zagraniczni.).

5.1.3. Instrumenty społeczne.

Instrumenty społeczne wspomagają realizację programu ochrony środowiska. Zagadnienie to wiąże się z realizacją zasady współdziałania, której służą uzgodnienia i usprawnienia instytucjonalne.

Instrumenty społeczne są to narzędzia dla usprawniania współpracy i budowania partnerstwa, tzw.

- *Uczenie się poprzez działanie*, wśród nich istnieje podział na dwie kategorie wewnętrzne: pierwsza dotyczy działań samorządów, a narzędziami są przede wszystkim działania edukacyjne, druga polega na budowaniu powiązań między władzami samorządowymi a społeczeństwem, gdzie podstawą jest komunikacja społeczna: systemy konsultacji i debat publicznych oraz wprowadzanie mechanizmów tzw. budowania świadomości (kampanie edukacyjne).
- *Działania edukacyjne* realizowane są w różnych formach i na różnych poziomach, począwszy od szkół wszystkich stopni a skończywszy na tematycznych szkoleniach adresowanych do poszczególnych grup zawodowych i organizacji. Działalność ta prowadzona jest od wielu lat, lecz ciągle wymaga dalszego poszerzania sposobów aktywizacji społeczeństwa oraz szkolenia coraz to innych grup zawodowych i społecznych.

Czynnikami decydującymi o sukcesie realizowanej edukacji ekologicznej są rzetelna informacja o stanie środowiska i działaniach na rzecz jego ochrony oraz umiejętność komunikowania się ze społeczeństwem. Komunikacja społeczna coraz częściej nabiera form zinstytucjonalizowanych. Z jednej strony jest to tworzenie biur komunikacji społecznej w urzędach, z drugiej strony - podpisywanie formalnych deklaracji współpracy z organizacjami społecznymi i wspieranie ich działań

poprzez np. wprowadzanie przedstawicieli organizacji do różnego rodzaju ciał opiniotwórczo-doradczych, organizowanie regularnych spotkań z organizacjami, itp.

Im szerszy jest zakres programu i związanych z nim działań, tym więcej jest grup i osób, które mogą wpłynąć na proces opracowywania i wdrażania tego programu: od sposobu i jakości komunikowania się z nimi zależą wspólnie wypracowane cele i ich realizacja. W nowym podziale kompetencji ustawodawca nakłada na instytucje rządowe i samorządowe obowiązek wzajemnego informowania się i uzgadniania. Obowiązek ten dotyczy w pierwszej kolejności wymiany informacji między przedstawicielami różnych szczebli samorządu i rządowych organizacji ochrony środowiska. Mniej jasno wygląda wymiana informacji ze społeczeństwem. Konstytucja RP zapewnia wprawdzie każdemu obywatelowi pełny dostęp do informacji, ale brak wystarczających narzędzi egzekwowania utrudnia korzystanie z tego prawa.

Ustawa - Prawo ochrony środowiska, nie przewiduje żadnych ograniczeń w korzystaniu z prawa dostępu do informacji o środowisku i jego ochronie, a dostęp do informacji nie jest uzależniony od uczestnictwa w żadnym konkretnym postępowaniu i posiadania jakiegokolwiek interesu w sprawie.

Szeroko pojęta komunikacja może służyć:

- wymianie informacji roboczej z innymi osobami pracującymi nad tym samym tematem,
- wspieraniu procesu, np. przekazywaniu określonych informacji politykom, sponsorom czy decydentom,
- wciąganiu stron do współpracy, np. budowaniu zainteresowania dzięki rzetelnej i ciekawie podanej informacji, wymiana zdań z osobami o postawie (początkowo) krytycznej,
- wyjaśnianie stanowisk,
- zapobieganiu zakłóceniom procesu (np. blokowaniu realizacji) poprzez wciągnięcie wszystkich zainteresowanych stron "otwartego planowania" w proces opracowywania programu
- promocji programu (m.in. promocja sukcesu)

Wciągnięcie potencjalnych oponentów w szukanie rozwiązań we wczesnym stadium procesu planowania znacznie zmniejsza ryzyko odwołań i protestów w fazie realizacji, gdy każdy dzień zwłoki jest znacznie droższy, a odwołania na drodze sądowej powodują zwłokę trudną do oszacowania. Profesjonalna wymiana informacji to okazja do zaprezentowania pozytywnej postawy grupy zarządzającej procesem, a otwartość w komunikacji wskazuje na mocną pozycję tego, kto ją prowadzi. Wymiana informacji działa jak system "wczesnego ostrzegania" i zmniejsza ryzyko wystąpienia nieoczekiwanych zakłóceń, o których nie dowiemy się na czas, gdy poszczególne strony będą milczeć. Intensywna wymiana informacji, wciąganie do dyskusji sprzymierzeńców i oponentów, organizowanie akcji informacyjnych, itp. opóźnia wprawdzie działania w początkach procesu, ale w ostatecznym rozrachunku chroni przed opóźnieniami i nieoczekiwanymi problemami w fazie realizacji projektu.

Władze samorządowe zdają sobie sprawę z faktu, że dobra komunikacja z różnymi partnerami włączonymi w zagadnienie ochrony środowiska i rozwoju społeczno-gospodarczego (grupami zadaniowymi) jest podstawą dobrej ich współpracy, prowadzącej do większego zaangażowania w realizację programu ochrony środowiska. Współdziałanie jest niezbędnym instrumentem w przypadku konieczności uczestniczenia kilku podmiotów w finansowaniu przedsięwzięcia objętego programem ochrony środowiska. Jest to jednocześnie najlepszy przykład partnerstwa, także publiczno-prywatnego w celu np. wykonania tzw. montażu finansowego. Uczestnictwo prywatnych właścicieli działek (np. w przypadku budowy systemu kanalizacji) wymaga zastosowania rozwiązań prawnych umożliwiających uczestnictwo grupy prywatnych podmiotów fizycznych jako partnera dla innych podmiotów prawnych.

Takie rozwiązania w postaci np. utworzenia komitetu budowy, mogą także umożliwić formalne przekazywanie dofinansowania grupie prywatnych właścicieli ze strony podmiotu dysponującego środkami na realizację przedsięwzięcia np. w rodzaju przydomowych oczyszczalni ścieków. Np. w Republice Federalnej Niemiec funkcjonują przepisy, które obligują mieszkańców do udziału, także finansowego, w przedsięwzięciach gminnych na rzecz ochrony środowiska. Podobne rozwiązanie może być przyjęte w przypadku wspomagania przedsięwzięć związanych ze zmianą nośnika energii w systemach ogrzewania w domach mieszkalnych. Powiat i gmina mogą wspomagać mieszkańców, którzy podejmują działania w zakresie modernizacji systemów ogrzewania (przechodzenie na gaz lub olej) uczestnicząc jako gwarantujący kredyt lub wspomagający inwestora w spłaceniu kredytu. Przyjęcie rozwiązania w tym zakresie powinno być dokonane w uzgodnieniu z bankiem.

Współdziałanie Związku z Gminami i Powiatami będzie polegało na uzgodnieniach dotyczących finansowania i organizacji działań. Szczególnie istotne będzie działanie w porozumieniu w przypadku współfinansowania przedsięwzięć oraz korzystania z funduszy strukturalnych. Stosowne porozumienia o stałej współpracy z partnerami zewnętrznymi należy poczynić wcześniej z uwagi na wymagania proceduralne w przypadku aplikacji o fundusze w UE. Władze Gmin i Związku oczekują woli współpracy ze strony zakładów przemysłowych i organizacji publicznych dla osiągnięcia lepszego poziomu ochrony środowiska. Konwencjonalne podejście do kształtowania polityki ochrony środowiska (system nakazowo-kontrolny z wykorzystaniem instrumentów regulacyjnych i bodźców ekonomicznych) jest wciąż dominujące; przemysł musi spełniać normy i uiszczać opłaty ustanowione przez rząd, a przeważającymi technikami ochronnymi są technologie "końca rury", np. utylizacja odpadów.

Korzystne uzupełnienie stanu obecnego w zakresie efektywnego zarządzania środowiskiem powinno stanowić komplementarne podejście bazujące na współpracy, z zaangażowaniem "grup zadaniowych / docelowych ³". Kooperatywne kształtowanie polityki ochrony środowiska jest efektywniejsze dla np. zrównoważonego rozwoju przemysłu, niż tradycyjne regulacje nakazowo-kontrolne. Wynika to z lepszego wykorzystania potencjału zaangażowanej tu strony przemysłowej.

5.1.4. Instrumenty strukturalne.

Instrumenty strukturalne rozumiane są jako narzędzia dla formułowania, integrowania i wdrażania polityk środowiskowych. Są to przede wszystkim strategie i plany rozwojowe, wieloletnie programy inwestycyjne, programy wdrożeniowe oraz systemy zarządzania środowiskowego.

5.4.1.1. Strategie i programy wdrożeniowe

Strategie rozwoju powiatów są dokumentami wytyczającym główne tendencje i kierunki działań w ramach rozwoju gospodarczego, społecznego i ochrony środowiska w skali powiatu. Dokument ten powinien dawać ogólne wytyczne co do kierunków działań w zakresie ochrony środowiska.

Strategie Gmin (Plany Rozwoju Gmin) – są dokumentami przenoszącymi tendencje i kierunki działań na szczebel lokalny, a jednocześnie identyfikują lokalne problemy oraz sposób, czas i koszty ich rozwiązania. Ochrona środowiska jest zagadnieniem kluczowym w tych dokumentach.

Program ochrony środowiska jest zarówno planem polityki ochrony środowiska do 2011 roku, jak i programem wdrożeniowym na najbliższe 4 lata (2004 - 2007).

Należy jednak zaznaczyć, że z jednej strony uwzględnia kierunki rozwoju poszczególnych dziedzin gospodarki i ich konsekwencje dla środowiska, a z drugiej strony wytycza pewne ramy tego rozwoju. Oznacza to, że działania realizowane np. w przemyśle czy rolnictwie muszą być brane pod uwagę w programie ochrony środowiska i jednocześnie ochrona środowiska wymaga

podejmowania pewnych działań w poszczególnych dziedzinach gospodarki i codziennego bytowania mieszkańców. (patrz rozdział 2).

Również *plan gospodarki odpadami* opracowany w ramach niniejszego projektu jest planem strategicznym i wdrożeniowym. Podaje on zarówno projektowany system gospodarowania odpadami, ale także rodzaj i harmonogram realizacji przedsięwzięć oraz harmonogram uruchamiania środków finansowych i ich źródeł

5.4.1.2. Systemy zarządzania środowiskowego.

Koncepcja zrównoważonego rozwoju stwarza podstawę do zmiany nastawienia przedsiębiorców do ochrony środowiska, polegające na samodzielnym definiowaniu problemów i szukaniu (z wyprzedzeniem) środków zaradczych. Stąd powstała koncepcja *zarządzania środowiskowego* (patrz rozdz.2).

5.1.5. Upowszechnianie informacji o środowisku.

Zgodnie z ustawą Prawo ochrony środowiska organy administracji są obowiązane udostępniać każdemu informacje o środowisku i jego ochronie, znajdujące się w ich posiadaniu (art. 19 poś). Zakres informacji i zasady ich udostępniania określa poś Dział IV Informacje o środowisku.

Gminy i Związek będą wykorzystywały wszystkie środki komunikowania się. W pierwszej kolejności rozszerzony zostanie zakres informacji dostępny na stronach internetowych Gmin o dane dot. oceny stanu środowiska i informacje nt. realizacji niniejszego programu. Wstępem będzie umieszczenie Programu na stronach internetowych Gmin i Powiatów, po jego przyjęciu Uchwałą Zgromadzenie i Rad Gmin. Zostaną podjęte działania zmierzające do udostępniania społeczeństwu danych poprzez elektroniczne bazy łatwo osiągalne poprzez publiczne sieci telekomunikacyjne. Istotną rolę będą pełniły pozarządowe organizacje ekologiczne prowadzące działalność informacyjną lub konsultacyjną dla społeczeństwa. Intensyfikowane będą działania wynikające z „Narodowej strategii edukacji ekologicznej” oraz jej programu wykonawczego.

5.2. Organizacja zarządzania środowiskiem.

Zarządzanie programem ochrony środowiska w okresie początkowym będzie wymagało wyodrębnienia struktury zarządzania tym programem od struktury zarządzania środowiskiem. Jednakże docelowo program ten powinien utożsamiać się z systemem zarządzania środowiskiem w powiecie. Jest to jeden z najważniejszych celów postawionych przed zarządzającymi programem. Program powinien wypracować instrumentarium, które umożliwi osiągnięcie unifikacji zarządzania programem z zarządzaniem środowiskiem.

Dotychczasowy rozwój teorii i praktyki zarządzania ekologicznego wskazuje, że system zarządzania realizujący cele ekologiczne powinien opierać działania na następujących zasadach:

- zanieczyszczający płaci, użytkownik płaci,
- przezorności,
- współodpowiedzialności,
- pomocniczości.

Są to zasady powszechnie już akceptowane i stosowane w wielu krajach. Jednocześnie z istoty koncepcji zrównoważonego rozwoju wynikają tzw. złote reguły zarządzania ekologicznego:

1. Nieodnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane w takim zakresie, w jakim istnieje możliwość ich substytucyjnego kompensowania zasobami odnawialnymi.
2. Odnawialne zasoby środowiska powinny być wykorzystywane tylko w zakresie nie przekraczającym stopnia ich odnawialności.
3. Chłonność środowiska nie powinna być w żadnym zakresie przekroczona.
4. Bioróżnorodność środowiska nie powinna maleć.

Zarządzanie środowiskiem odbywa się na kilku szczeblach: szczebel powiatu i gmin, a także szczebel jednostek organizacyjnych, obejmujący działania podejmowane przez podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska. Ponadto administracja publiczna województwa również w ramach swoich obowiązków i kompetencji realizuje zadania związane z zarządzaniem środowiskiem w powiecie.

Podmioty gospodarcze korzystające ze środowiska kierują się głównie efektami ekonomicznymi i zasadami konkurencji rynkowej, a od niedawna liczą się także z głosami opinii społecznej. Na tym szczeblu zarządzanie środowiskiem odbywa się przez:

- dotrzymanie wymagań stawianych przez przepisy prawa,
- porządkowanie technologii i reżimów obsługi urządzeń,
- modernizację technologii,
- eliminowanie technologii uciążliwych dla środowiska
- instalowanie urządzeń ochrony środowiska,
- stałą kontrolę emisji zanieczyszczeń.

Instytucje działające w ramach administracji odpowiedzialnych za wykonywanie i egzekwowanie prawa mają głównie na celu zapobieganie zanieczyszczeniu środowiska przez:

- racjonalne planowanie przestrzenne,
- kontrolowanie gospodarczego korzystania ze środowiska,
- porządkowanie działalności związanej z gospodarczym korzystaniem ze środowiska.

Po reformie administracyjnej obowiązki i kompetencje w zakresie ochrony środowiska zostały podzielone między poszczególne szczeble administracji w celu poprawy efektywności działań na rzecz ochrony środowiska. Nastąpiło ograniczenie kompetencji szczebla centralnego w działaniach typowo wykonawczych na rzecz działalności o charakterze strategicznym, takiej jak tworzenie prawa i planowanie.

Podstawowymi organami wykonawczymi w dziedzinie ochrony środowiska jest wojewoda i starosta. Istotnym novum w nowym podziale kompetencji jest nałożenie na wszystkie szczeble samorządu i organów rządowych ochrony środowiska obowiązku wzajemnego informowania się i uzgadniania. Na uwagę zasługuje w tym kontekście wzmocnienie relacji i wpływu organów samorządowych na działania Inspekcji Ochrony Środowiska, a także przyznanie odpowiednich uprawnień kontrolnych organom samorządowym.

Przepisy przewidują tworzenie na wszystkich szczeblach administracji rozbudowanego systemu dokumentów planistycznych wytyczających generalne kierunki polityki rozwoju w kontekście ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego.

W kontekście planowania przestrzennego, z punktu widzenia prawnego najmocniejszą pozycję ma gmina, gdyż tylko miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, uchwalane przez gminy, mają rangę obowiązującego powszechnie przepisu prawa. Oznacza to w uproszczeniu, że wszelkie programy, plany i strategie formułowane na różnych szczeblach mają tylko wtedy szansę realizacji, jeśli znajdują odzwierciedlenie w konkretnym miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

5.3. Zarządzanie Programem Ochrony Środowiska

Podstawową zasadą realizacji programu ochrony środowiska powinno być wykonywanie zadań przez poszczególne jednostki włączone w zagadnienia ochrony środowiska, świadome istnienia programu i swojego uczestnictwa w nim. Szansę na skuteczne wdrożenie Programu daje dobra organizacja zarządzania dokumentem.

5.3.1. Uczestnicy realizacji Programu.

Z punktu widzenia pełnionej roli w realizacji Programu można wyodrębnić cztery grupy podmiotów uczestniczących w nim. Są to:

- Podmioty uczestniczące w organizacji i zarządzaniu programem.
- Podmioty realizujące zadania programu, w tym instytucje finansujące
- Podmioty kontrolujące przebieg realizacji i efekty programu.
- Społeczność Gmin jako główny podmiot odbierający wyniki działań programu.

Główna odpowiedzialność za realizację Programu spoczywa na Zarządzie Związku, który co 2 lata składa Zgromadzeniu i Radom Gmin raporty z wykonania Programu. Zarząd współdziała z organami administracji rządowej i samorządowej szczebla powiatowego i wojewódzkiego, które dysponują instrumentarium wynikającym z ich kompetencji. Wojewoda (oraz podległe mu służby zespolone) dysponuje instrumentarium prawnym umożliwiającym reglamentowanie korzystania ze środowiska. Natomiast w dyspozycji Zarządu Województwa znajdują się instrumenty finansowe na realizację zadań programu (poprzez WFOŚiGW w Zielonej Górze).

Ponadto Zarząd współdziała z instytucjami administracji specjalnej, w dyspozycji których znajdują się instrumenty kontroli i monitoringu. Instytucje te kontrolują respektowanie prawa, prowadzą monitoring stanu środowiska (IS, WIOŚ), prowadzą monitoring wód (RZGW).

Bezpośrednim wykonawcą zadań nakreślonych w programie są samorzady gminne, jako realizatorzy inwestycji w zakresie ochrony środowiska na własnym terenie oraz podmioty gospodarcze planujące i realizujące inwestycje zgodnie z kierunkami nakreślonymi przez Program.

Wypracowane procedury i strategie powinny po ustaleniu i weryfikacji stać się podstawą zinstytucjonalizowanej współpracy pomiędzy partnerami różnych szczebli decyzyjnych i środowisk odpowiedzialnych za ostateczny wizerunek obszaru. Następuje uporządkowanie i ucytelnienie samego procesu planowania i zarządzania na tyle, że pewne działania stając się schematem postępowania, powodują samoistne powtarzanie się dobrych rozwiązań wytwarzając mechanizmy samoregulacji.

Jak już wspomniano wcześniej, odbiorcą Programu są mieszkańcy powiatu, którzy subiektywnie oceniają efekty wdrożonych przedsięwzięć. Ocenę taką można uzyskać poprzez wprowadzenie odpowiednich mierników świadomości społecznej, co opisano w dalszej części dokumentu.

5.3.2. Monitoring wdrażania Programu.

Zakres monitoringu

Wdrażanie Programu Ochrony Środowiska będzie podlegało regularnej ocenie w zakresie:

- Określenia stopnia wykonania przedsięwzięć / działań

- Określenia stopnia realizacji przyjętych celów
- Oceny rozbieżności pomiędzy przyjętymi celami i działaniami, a ich wykonaniem
- Analizy przyczyn tych rozbieżności.

Zarząd ŁZG będzie oceniał co dwa lata stopień wdrożenia Programu, co będzie podstawą przygotowania raportu z wykonania Programu.

W początkowym okresie wdrażania Programu również co dwa lata będzie weryfikowana lista przedsięwzięć przewidzianych do realizacji. Oznacza to, że pod koniec 2005 roku powinien być przygotowany nowy wykaz obejmujący lata 2006 - 2009. W cyklu czteroletnim będzie oceniany stopień realizacji celów średniookresowych (w niniejszym dokumencie obejmujących okres do 2011 r.) Ocena ta będzie bazą do ewentualnej korekty celów i strategii ich realizacji. Taka procedura pozwoli na spełnienie wymagań zapisanych w ustawie "Prawo ochrony środowiska", a dotyczących okresu na jaki jest przyjmowany program ochrony środowiska i systemu raportowania o stanie realizacji programu ochrony środowiska. W sumie monitoring Programu będzie się sprowadzał do:

- Ocena postępów we wdrażaniu programu ochrony środowiska, w tym przygotowanie raportu (co dwa lata)
- Opracowanie listy przedsięwzięć przewidzianych do realizacji w kolejnych czterech latach (co dwa lata)
- Aktualizacja celów ekologicznych i kierunków działań (co cztery lata)

Wskaźniki monitorowania efektywności Programu

Podstawą właściwego systemu oceny realizacji Programu jest dobry system sprawozdawczości, oparty na wskaźnikach (miernikach) stanu środowiska i zmiany presji na środowisko, a także na wskaźnikach świadomości społecznej. Poniżej (tabela 6.1.) zaproponowano istotne wskaźniki, przyjmując że lista ta nie jest wyczerpująca i będzie sukcesywnie modyfikowana.

Tabela 5.1. Wskaźniki monitorowania Programu.

Lp.	Wskaźnik	jednostka
<i>A. Wskaźniki stanu środowiska i zmiany presji na środowisko</i>		
1.	Jakość wód powierzchniowych; udział wód pozaklasowych (wg oceny ogólnej)	%
2.	Jakość wód podziemnych; udział wód o bardzo dobrej i dobrej jakości (klasa Ia i Ib)	%
3.	Stopień zwodociągowania powiatu	%
4.	Stopień skanalizowania powiatu	%
5.	Ścieki przemysłowe i komunalne wymagające oczyszczenia odprowadzane do wód powierzchniowych lub do ziemi	dam ³
6.	Długości sieci kanalizacyjnej do sieci wodociągowej	
7.	Ilość wytwarzanych odpadów komunalnych /1 mieszkańca x rok	Mg/M/rok
8.	Udział odpadów komunalnych składowanych na wysypiskach	Mg/M/rok
9.	Udział odpadów przemysłowych składowanych na składowiskach	Mg/M/rok
10.	Wielkość emisji zanieczyszczeń pyłowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych	Mg /rok
12.	Wielkość emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (bez CO ₂)	Mg /rok
13.	Procentowy udział lasów i gruntów leśnych	%

14.	Procentowy udział powierzchnia terenów objętych ochroną prawną	%
<i>B. Wskaźniki świadomości społecznej</i>		
15.	Udział społeczeństwa w działaniach na rzecz ochrony środowiska wg oceny ilościowej	%
16.	Ilość i jakość wniosków zgłaszanych przez mieszkańców	liczba/opis
178.	Liczba, jakość i skuteczność kampanii edukacyjno-informacyjnych,	liczba/opis

Określenie powyższych wskaźników wymaga posiadania odpowiednich informacji:

A. Pochodzących z monitoringu środowiska. Informacje te pochodzą głównie z WIOŚ

B. Pochodzących z przeprowadzenia odpowiednich badań społecznych, np. raz na 4 lata.

Badania te powinny być prowadzone przez wyspecjalizowane jednostki badania opinii społecznej. Mierniki społecznych efektów programu są wielkościami wolnozmiennymi. Są wynikiem badań opinii społecznej i specjalistycznych opracowań służących jakościowej ocenie udziału społeczeństwa w działaniach na rzecz poprawy stanu środowiska, a także ocenie odbioru przez społeczeństwo efektów programu przez ilość i jakość interwencji zgłaszanych do Starostwa, Urzędów Gmin, Wojewody, WIOŚ. W oparciu o analizę wskaźników grupy A i grupy B będzie możliwa ocena efektywności realizacji „Programu ochrony środowiska” a w oparciu o tą ocenę - aktualizować program.

5.3.3. Harmonogram wdrażania Programu.

W tabeli 6.2. przedstawiono harmonogram wdrażania „Programu Ochrony Środowiska powiatu żarskiego”. Harmonogram ten ujmuje cyklicznie prowadzone działania opisane wcześniej. Należy jednak zaznaczyć, iż możliwe są modyfikacje tego harmonogramu w zależności od oceny postępów w zakresie osiągania celów i zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych.

Tabela 5.2. Harmonogram wdrażania "Programu ochrony środowiska dla IZG"

Lp.	Rok Zadania	2004	2005	2006	2007	ltd.
1.	Program ochrony środowiska powiatu żarskiego					
	a) Cele do 2011 roku i kierunki działań	Do 2011			Do 2015	
	b) lista przedsięwzięć proponowanych do realizacji w latach 2004 -2007	2004 do 2007	2006-2009		2008 do 2011	
2.	Monitoring					
2.1.	Monitoring stanu środowiska					
2.2.	Monitoring polityki środowiskowej					
	• Mierniki efektywności Programu					

• Ocena realizacji listy przedsięwzięć		→		→	
• Raporty z realizacji Programu		→		→	
• Ocena realizacji celów do 2011 roku (2015, itd.) i kierunków działań				→	

5.4. Głównie działania w ramach zarządzania Programem

W oparciu o poprzednie paragrafy niniejszego rozdziału w tabeli 6.3. przedstawiono najważniejsze działania w ramach następujących zagadnień: wdrażanie "Programu ochrony środowiska" (koordynacja, weryfikacja celów ekologicznych, strategii ich i listy przedsięwzięć, współpraca z różnymi jednostkami), edukacja i komunikacja ze społeczeństwem (w tym system informacji o środowisku), systemy zarządzania środowiskiem, monitoring stanu środowiska. Dla każdego zagadnienia wskazano instytucje uczestniczące w realizacji wyszczególnionych działań.

Tabela 5.3. Najważniejsze działania w ramach zarządzania środowiskiem

Lp.	Zagadnienie	Główne działania w latach 2004 - 2007	Instytucje uczestniczące
1.	Wdrażanie "Programu ochrony środowiska..."	Koordynacja wdrażania "Programu..." - Współpraca z różnymi jednostkami - Ocena wdrożenia przedsięwzięć (2x, 2006 i 2008) - Ocena realizacji i weryfikacja celów ekologicznych i kierunków działań (1x, 2006) Raporty o wykonaniu Programu (2x, 2005 i 2007)	Gminy, Zarządy Powiatów, Inne jednostki wdrażające Program
2.	Edukacja ekologiczna, komunikacja ze społeczeństwem, System informacji o środowisku	Rozwój różnorodnych form edukacji ekologicznej w oparciu o instytucje zajmujące się tym zagadnieniem - Realizacja ustawy o dostępie do informacji o środowisku i jego ochronie oraz ocenach oddziaływania na środowisko - Większe wykorzystanie mediów (prasa, telewizja, Internet) w celach informowania społeczeństwa o podejmowanych i planowanych działaniach z zakresu ochrony środowiska, w tym realizacji programów Stosowanie systemu "krótkich informacji" o środowisku (wydawanie ulotek i broszur) - Szersze włączenie organizacji pozarządowych w proces edukacji i komunikacji ze społeczeństwem.	Gminy, Zarządy Powiatów, Zarządy gmin, Zarząd województwa WIOŚ, Organizacje pozarządowe
3.	Systemy zarządzania środowiskiem	Wspieranie i promowanie zakładów/instytucji wdrażających system zarządzania środowiskiem	Gminy, Zarządy Powiatów, Wojewoda Fundusze celowe
4.	Monitoring stanu środowiska	Zgodnie z wymaganiami ustawowymi Informacje o stanie środowiska w powiecie	WIOŚ, WSSE, Powiaty, Gminy

6. FINANSOWE ASPEKTY WDRAŻANIA PROGRAMU.

6.1. Wprowadzenie.

W niniejszym rozdziale omówiono potencjalne źródła finansowania i ich szacunkowy udział w kosztach realizacji przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie...". Koszty wdrażania "Programu ..." zostały określone dla okresu 2004 - 2007. Dla dalszych okresów (po 2007 roku) koszty powinny być szacowane w następnych etapach realizacji. Programu, w ramach uściślenia informacji i

korygowania działań na podstawie badań monitoringowych. Ogólne koszty podano w poszczególnych rozdziałach niniejszego „Programu.”

Koszty wdrożenia przedsięwzięć zdefiniowanych w "Programie ochrony środowiska" podane są w cenach III kwartału 2003 roku.

6.2. Ramy finansowe wdrażania "Programu ochrony środowiska".

Niezbędnym elementem "Programu ochrony środowiska" jest wskazanie ram finansowych wdrażania "Programu ..." poprzez szacunek wielkości środków, które mogą być zaangażowane w realizację przedsięwzięć zdefiniowanych w programie. Są to środki własne gmin powiatu, środki podmiotów gospodarczych, środki budżetu Państwa i budżetu województwa lubuskiego, a także środki pochodzące z funduszy celowych i środki pomocowe.

6.2.1. Potencjalne źródła finansowania przedsięwzięć Programu.

Specyfiką systemu finansowania ochrony środowiska w Polsce jest to, że większą część wydatków ponoszą samorządy terytorialne, fundusze ekologiczne i przedsiębiorstwa, natomiast udział środków budżetu państwa jest mały. W poprzednich latach przeciętny udział funduszy ochrony środowiska oraz dopłat do kredytów uruchamianych przez Bank Ochrony Środowiska wynosił około 30% wartości inwestycji. W najbliższych latach rola funduszy ekologicznych (przede wszystkim Narodowego i Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej) powinna polegać na koncentrowaniu środków na wspieranie inwestycji priorytetowych z punktu widzenia integracji z UE.

Jednocześnie oczekuje się spadku wielkości funduszy ochrony środowiska, ze względu na ogólną poprawę stanu środowiska, a co za tym idzie zmniejszenie wpływów z tytułu opłat i kar ekologicznych. Natomiast oczekuje się większego niż dotychczas zaangażowania środków pomocowych, w tym z funduszy strukturalnych i Funduszu Spójności (2004 - 2006) .

Inwestycje przewidywane do realizacji w przemyśle będą finansowane ze środków własnych i kredytów komercyjnych oraz uzupełniająco z funduszy ochrony środowiska, pod warunkiem uznania zadania za priorytetowe w skali województwa.

Jak wspomniano wcześniej, istotny ciężar finansowania inwestycji w infrastrukturze pozostanie na barkach gmin, często poprzez zaciąganie długu w bankach i w międzynarodowych instytucjach finansujących. Coraz częściej gminy podejmują decyzje o udzieleniu praw inwestorowi zewnętrznemu do wykonywania działań z zakresu ochrony środowiska poprzez spółki z udziałem gminy, który to udział jest gwarancją jej wpływu na decyzje podejmowane przez spółkę oraz na jakość świadczonych usług.

6.2.1.1. Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej.

Do tej pory NFOŚiGW i WFOŚiGW wspierały i nadal będą wspierać realizację inwestycji ekologicznych w województwie, a także działania inne niż inwestycyjne (edukacja ekologiczna, opracowania naukowo-badawcze i ekspertyzy dotyczące zagadnień związanych z ochroną środowiska). Dokonanie wyboru priorytetów musi opierać się o dobrą współpracę pomiędzy władzami województwa i powiatów, a funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej, tak aby realizowane inwestycje przyniosły jak największe efekty dla środowiska i zdrowia człowieka.

Udział środków pochodzących z funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej (narodowego, wojewódzkiego, powiatowych i gminnych) w inwestycjach na rzecz ochrony środowiska będzie malał, co wynika z prognozowanych coraz mniejszych wpływów.

6.2.1.1.1. Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (NFOŚiGW) został utworzony w 1989 roku, stając się od razu największą w Polsce instytucją finansującą przedsięwzięcia z dziedziny ochrony środowiska. Fundusz posiada osobowość prawną, ale nadzorowany jest przez Ministra Środowiska. Zakres jego działania obejmuje finansowe wspieranie przedsięwzięć proekologicznych o zasięgu ogólnokrajowym oraz ponadregionalnym. Podstawowymi formami finansowania zadań proekologicznych przez NFOŚiGW są preferencyjne pożyczki i dotacje, ale uzupełniają je inne formy finansowania, np. dopłaty do bankowych kredytów preferencyjnych, uruchamianie ze swych środków linii kredytowych w bankach czy zaangażowanie kapitałowe w spółkach prawa handlowego. Środki, którymi dysponuje NFOŚiGW pochodzą głównie z:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (11,2% tych wpływów w całym kraju),
- opłat i kar za zrzut zasolonych wód kopalnianych i emisję tlenków azotu do powietrza (100% tych wpływów),
- pozostałych opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (19,6% tych wpływów).

Środki, którymi dysponuje NFOŚiGW to także wpływy z opłat i kar pieniężnych ustalanych na podstawie przepisów ustawy - Prawo geologiczne i górnicze, a od 1 stycznia 2002 roku przychodami funduszu są także wpływy z opłat produktowych pobieranych na podstawie przepisów o obowiązkach przedsiębiorców w zakresie gospodarowania niektórymi odpadami oraz o opłacie produktowej i depozytowej.

NFOŚiGW administruje również środkami zagranicznymi przeznaczonymi na ochronę środowiska w Polsce, pochodzącymi m.in. z Funduszu Spójności oraz funduszy pomocy bilateralnej. Każdego roku opracowywane są zasady dotyczące sposobów i form finansowania zadań w ochronie środowiska. Na każdy kolejny rok przygotowywane są i zatwierdzane przez Radę Nadzorczą:

- kryteria wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków NFOŚiGW
- lista priorytetowych programów NFOŚiGW
- zasady udzielania i umarzania pożyczek oraz udzielania dotacji.

Wnioskodawcy, których zadania mieszczą się w zakresie działania NFOŚiGW otrzymują do wypełnienia formularz wniosku, w celu dokładnego opisanie przedsięwzięcia, w tym zakresie rzeczowego, planowanego efektu ekologicznego i jego efektywności ekonomicznej. Dopiero tak przygotowany wniosek jest podstawą do podjęcia przez Zarząd NFOŚiGW decyzji o ewentualnym udzieleniu dofinansowania.

Jak już wspomniano powyżej najczęściej stosowanymi formami finansowania są niskooprocentowane pożyczki oraz dotacje. Preferencyjność tych pożyczek polega na przyznawaniu niższego niż przy kredytach komercyjnych oprocentowania, na stosowaniu dłuższego okresu karencji spłaty pożyczki oraz możliwości jej częściowego umorzenia. Oprocentowanie pożyczek zależy od charakteru, skali przedsięwzięcia oraz sytuacji ekonomiczno-finansowej pożyczkobiorcy.

Od 1 stycznia 2001 roku wprowadzono zasady oprocentowania pożyczek dla gmin uzależnione od wskaźnika ogólnych dochodów na jednego mieszkańca danej gminy, wynoszącego od 0,1 do 0,65 stopy redyskonta weksli.

Umorzenie pożyczki (z reguły do 10%) jest możliwe po spełnieniu określonych wymagań, w tym przede wszystkim terminowego wywiązywania się z warunków umowy oraz uzyskania zamierzonego efektu ekologicznego realizowanej inwestycji.

Przy udzielaniu pożyczek zasadą jest, że nie może ona przekraczać 50% kosztów realizacji zadania. Ale przy udzielaniu na to samo przedsięwzięcie pożyczki i dotacji łączne dofinansowanie może wynieść do 70%.

Dotacje udzielane są przede wszystkim na edukację ekologiczną, przedsięwzięcia pilotowe dotyczące wdrożenia postępu technicznego i nowych technologii o dużym stopniu ryzyka lub mających eksperymentalny charakter, monitoring, ochronę przyrody, ochronę i hodowlę lasów na obszarach szczególnej ochrony środowiska oraz wchodzących w skład leśnych kompleksów promocyjnych, ochronę przed powodzią, ekspertyzy, badania naukowe, programy wdrażania nowych technologii, prace projektowe i studialne, zapobieganie lub likwidację nadzwyczajnych zagrożeń, utylizację i zagospodarowanie wód zasolonych oraz profilaktykę zdrowotną dzieci z obszarów zagrożonych.

6.2.1.1.2. Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze.

Do roku 1993 wojewódzkie fundusze, nie posiadając osobowości prawnej, udzielały wyłącznie dotacji na dofinansowywanie przedsięwzięć związanych z ochroną środowiska na obszarze własnych województw. W 1993 roku fundusze te otrzymały osobowość prawną, co umożliwiło im udzielanie, obok dotacji, także pożyczek preferencyjnych.

Podstawowym źródłem ich przychodów są: wpływy z tytułu:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (28,8% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian
- za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych,
- kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (50,4% tych wpływów).

Dochodami WFOŚiGW mogą być także środki z tytułu:

- posiadania udziałów w spółkach,
- odsetek od udzielanych pożyczek,
- emisji obligacji,
- zysków ze sprzedaży i posiadania papierów wartościowych,
- zaciągania kredytów,
- oprocentowania rachunków bankowych i lokat,
- wpłat z innych funduszy,
- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji,
- innych dochodów określonych przez Radę Ministrów.

Dotacje mogą być udzielane na dofinansowanie zadań z następujących dziedzin:

- edukacja ekologiczna,
- ochrona przyrody,

- rekultywacja terenów zdegradowanych,
- monitoring środowiska,
- badania naukowe oraz zakup sprzętu przeznaczonego do ich wykonywania, ekspertyzy,
- zapobieganie i likwidacja nadzwyczajnych zagrożeń środowiska,
- inne zadania z zakresu kształtowania środowiska naturalnego realizowane zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Kryteria wyboru przedsięwzięć finansowanych ze środków WFOŚiGW w Zielonej Górze.

Na podstawie art. 414 ust.1 pkt 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. Nr 62, poz. 627) Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Zielonej Górze ustala kryteria, które są stosowane przy ocenie i wyborze wniosków o udzielenie pomocy finansowej ze środków WFOŚ w Zielonej Górze, z uwzględnieniem:

1. celów i zadań wynikających z Polityki Ekologicznej Państwa,
2. zasięgu oddziaływania, mające znaczący wpływ na stan środowiska w województwie lub dotyczące obszarów i obiektów ochrony przyrody oraz krajobrazu,
3. upowszechniania procedur rynkowych w procesie przygotowania i realizacji inwestycji, efektywnego wykorzystania pomocy.

6.2.1.1.3. Powiatowe Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Powiatowe fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (pfośigw) utworzone zostały na początku roku 1999 wraz z utworzeniem nowego - powiatowego szczebla administracji państwowej. Dochodami pfośigw są wpływy z:

- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (10% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian oraz za szczególne korzystanie z wód i urządzeń wodnych, a także z wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (także 10% tych wpływów).

Dochodami pfośigw mogą być także środki z tytułu:

- wpływów z przedsięwzięć organizowanych na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej,
- dobrowolnych wpłat, zapisów i darowizn osób fizycznych i prawnych,
- świadczeń rzeczowych i środków pochodzących z fundacji.

Dochody pfośigw przekazywane są na rachunek starostwa i mają charakter działu celowego w budżecie powiatu. Fundusze te nie mają więc osobowości prawnej.

Obecnie zakres wydatkowania środków z pfośigw jest znacznie szerszy niż na początku istnienia tych funduszy. Praktycznie ze środków powiatowego funduszu mogą być finansowane wszystkie przedsięwzięcia ochrony środowiska i gospodarki wodnej, w tym edukacja ekologiczna i opracowywanie programów ochrony środowiska. Zasady przyznawania środków ustalane są w powiatach.

6.2.1.1.4. Gminne Fundusze Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Gminne fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej (gfośigw) zostały utworzone w 1993 roku. Nie są one prawnie wydzielone ze struktury organizacyjnej gminy, a zatem podobnie jak pfośigw nie mają osobowości prawnej i nie mają możliwości udzielania pożyczek. Konta funduszu gminnego zasilane są przez wpływy z:

- opłat i kar za usuwanie drzew i krzewów (100% tych wpływów),
- opłat za składowanie odpadów i kar związanych z niezgodnym z przepisami prawa ich składowaniem (50% tych wpływów),
- opłat za gospodarcze korzystanie ze środowiska i wprowadzanie w nim zmian
- szczególnego korzystanie z wód i urządzeń wodnych,
- wpływów z kar za naruszanie warunków korzystania ze środowiska (20% tych wpływów).

Celem działania gfośigw jest dofinansowywanie przedsięwzięć proekologicznych na terenie własnej gminy. Zasady przyznawania środków ustalane są w gminach.

6.2.1.2. Banki

Coraz więcej banków wykazuje zainteresowanie inwestycjami w zakresie ochrony środowiska. Dzięki współpracy z funduszami ochrony środowiska i gospodarki wodnej rozszerzają one swoją ofertę kredytową o kredyty preferencyjne przeznaczone na przedsięwzięcia proekologiczne oraz nawiązują współpracę z podmiotami angażującymi swoje środki finansowe w ochronie środowiska (fundacje, międzynarodowe instytucje finansowe). Kredyty preferencyjne pochodzą ze środków finansowych gromadzonych przez banki, zaś fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej udzielają dopłat do wysokości oprocentowania. W ten sposób ulega obniżeniu koszt pożyczki dla podejmującego inwestycje proekologiczne. Banki uruchamiają też linie kredytowe w całości ze środków funduszy ochrony środowiska i gospodarki wodnej i innych instytucji.

Szczególne rolę na rynku kredytów na inwestycje proekologiczne odgrywa Bank Ochrony Środowiska. Oferuje on najwięcej środków finansowych w formie preferencyjnych kredytów i dysponuje zróżnicowaną ofertą dla prywatnych i samorządowych inwestorów, a także osób fizycznych. Kredytobiorca musi posiadać przynajmniej 50% własnych środków na sfinansowanie zadania. BOŚ przy udzielaniu pożyczek kieruje się podobnymi kryteriami jak NFOŚiGW. Bank współpracuje z instytucjami zajmującymi się finansowaniem ochrony środowiska, tj. NFOŚiGW, WFOŚiGW, Fundacją Polska Wieś 2000 im. Rataja, Europejskim Funduszem Rozwoju Wsi Polskiej oraz innymi funduszami pomocowymi. Ważne miejsce na rynku kredytów ekologicznych zajmują także międzynarodowe instytucje finansowe, a w szczególności Bank Światowy i Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju. Źródłem finansowania inwestycji mogą być także kredyty z linii kredytowych obsługujących uzgodnione programy Banku Światowego lub Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju.

6.2.1.3. Ekofundusz.

Geneza Ekofunduszu sięga roku 1991, kiedy to Klub Paryski, zrzeszający państwa będące wierzycielami Polski podjął decyzję o redukcji polskiego długu o 50%, pod warunkiem spłaty pozostałej części do roku 2010. Zaproponował też ewentualną dalszą, 10% redukcję długu, pod warunkiem przeznaczenia go na uzgodniony cel. Z kolei Rząd Polski zaproponował, aby te dodatkowe 10% długu można było przeznaczyć na wsparcie przedsięwzięć w ochronie środowiska.

Pierwsze pozytywnie odpowiedziały na tę propozycję Stany Zjednoczone, potem Szwajcaria i Francja, wreszcie Szwecja, Włochy i Norwegia. W ekokonwersji uczestniczy też Finlandia, lecz środkami tymi nie dysponuje fundacja Ekofundusz. Zarządza nimi specjalna komisja dwustronna polsko -

fińska. Umowę z Finlandią o ekokonwersji podpisano bowiem jeszcze przed powołaniem fundacji Ekofundusz.

Podstawowym zadaniem Ekofunduszu, powołanego przez Ministra Finansów w 1992 roku, jest finansowe wspieranie szczególnie ważnych przedsięwzięć dla ochrony środowiska w Polsce, stanowiących priorytety w Polityce Ekologicznej Państwa, ale równocześnie mających znaczenie ponad krajowe. Zgodnie ze statutem, środki Ekofunduszu mogą być przeznaczane przede wszystkim w czterech priorytetach, są to:

- zmniejszenie emisji gazów powodujących zmiany klimatu Ziemi (tzw. gazów cieplarnianych)
- ograniczenie transgranicznego transportu dwutlenku siarki i tlenków azotu z terytorium Polski
- zmniejszenie zanieczyszczenia Morza Bałtyckiego
- zachowanie bioróżnorodności polskiej przyrody.

Od roku 1998 również gospodarka odpadami stała się jednym z priorytetów w działaniach Ekofunduszu, wspierając najbardziej efektywne i nowatorskie przedsięwzięcia związane z utylizacją i unieszkodliwianiem odpadów oraz z rekultywacją gleb skażonych.

Ekofundusz udziela wsparcia finansowego jedynie w formie bezzwrotnej dotacji. Z reguły wynosi ona 10-30% kosztów projektu. W wyjątkowych przypadkach, gdy inwestorem jest instytucja budżetowa lub organ samorządowy, dotacja ta może sięgać 50%, a w ochronie przyrody, gdy partnerem Ekofunduszu jest społeczna organizacja pozarządowa, dotacja może dochodzić nawet do 80%.

6.2.1.4. Programy pomocowe Unii Europejskiej.

W latach 1999-2000 podjęto w Komisji Europejskiej zasadnicze prace nad uruchomieniem trzech programów przedakcesyjnych: PHARE 2 (dotyczący rozwoju instytucjonalnego oraz wsparcia inwestycyjnego), ISPA (dotyczący przedsięwzięć ochrony środowiska i transportu), SAPARD (dotyczący rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich).

W momencie przystąpienia do Unii Europejskiej Polska straciła możliwość korzystania z funduszy przedakcesyjnych, lecz zyskała dostęp do znacznie większych *Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności*, przeznaczonych na wsparcie rozwoju transportu i ochrony środowiska. Trudno dziś powiedzieć, na jakich zasadach będą funkcjonować te fundusze w przyszłości (zapowiadane jest ich przeobrażenie), niewątpliwie jednak nadal będą nadal pełniły rolę silnego instrumentu pomocowego, zapewniającego kierowanie dużych środków finansowych, m.in. na ochronę środowiska i zadania realizowane w tym zakresie szczególnie przez samorządy terytorialne.

Fundusze Strukturalne i Fundusz Spójności

Unia Europejska przewiduje udzielenie Polsce znacznej pomocy na rozwój systemów infrastruktury ochrony środowiska poprzez instrumenty takie jak fundusze strukturalne i Fundusz Spójności. Większość środków przeznaczonych dla ochrony środowiska zostanie skierowana na wsparcie finansowania inwestycji w miastach, zwłaszcza powyżej 50 tys. mieszkańców. Planowane działania strukturalne będą ujęte w Narodowym Planie Rozwoju (NPR), który jest aktualnie opracowywany. Plan ten określi najważniejsze działania strukturalne, które Polska, będąc członkiem Unii Europejskiej, zamierza uruchomić w latach 2004 - 2006 przy wykorzystaniu środków wsparcia UE. Wielkość spodziewanych środków z funduszy strukturalnych jest znaczna i sięgnie w okresie 2004 - 2006 ogółem 13,8 mld Euro, z czego ponad 4,2 mld zostanie zaangażowanych w realizację projektów Funduszu Spójności, 9,3 mld w realizację Podstaw Wsparcia Wspólnoty, a pozostała kwota 340 mln -

w realizację dwóch Inicjatyw Wspólnoty: Wspólnoty Przygranicznej INTERREG oraz promowania równości szans EQUAL

Średnioroczne kwoty ze strony UE na wsparcie działań rozwojowych w Polsce sięgną w okresie 2004 - 2008 (koniec okresu realizacyjnego Narodowego Planu Rozwoju) ok. 2,7% PKB. Suma publicznych środków finansowych, zaangażowanych w realizację NPR przekroczy kwotę 20 mld Euro. Dodatkowe środki będą pochodzić z sektora prywatnego, w tych sytuacjach gdy będzie on beneficjentem funduszy Europejskich.

Oznacza to, że w ramach NPR należy zaplanować przedsięwzięcia o wartości ponad 23 mld Euro. Narodowy Plan Rozwoju na lata 2004 - 2006 przewiduje skierowanie środków na przedsięwzięcia w ramach wybranych priorytetów, a jednym z priorytetów jest *ochrona środowiska i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska*. Ten priorytet w ramach Narodowego Planu Rozwoju będzie realizowany poprzez:

- część środowiskową Funduszu Spójności: 2,1 do 3,1 mld Euro (2,1 mld wkład UE)
- sektorowy Program Operacyjny: Ochrona środowiska i gospodarka wodna - 643 mln Euro (516 mln Euro środki ERDF)
- inne programy operacyjne (szczególnie Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego - ZPORR).

Podstawowym instrumentem finansowania inwestycji ochrony środowiska będzie Fundusz Spójności, gdzie projekt powinien mieć wartość przekraczającą 10 mln Euro. Projekty o takiej skali są w stanie zorganizować głównie duże i średnie miasta.

Część środowiskowa Funduszu Spójności

Cel strategii dla Funduszu Spójności to wsparcie podmiotów publicznych w realizacji działań na rzecz poprawy stanu środowiska będące realizacją zobowiązań Polski wynikających z wdrażania prawa ochrony środowiska Unii Europejskiej, poprzez dofinansowanie:

- realizacji indywidualnych projektów
- programów grupowych z zakresu ochrony środowiska
- programów ochrony środowiska rządowych i samorządowych

Cel ten będzie realizowany przez następujące priorytety strategii dla Funduszu Spójności:

Tab. 6.1. Priorytety strategii wykorzystania Funduszu Spójności.

Lp.	Priorytet	Wariant ¹		Wariant ²	
		mln Euro	%	mln Euro	%
1.	Budowa komunalnych oczyszczalni ścieków oraz systemów kanalizacji	1 742,7	67	2 160,0	70
2.	Unowocześnienie urządzeń uzdatniania wody pitnej w miastach	78,0	3	90,0	3
3.	Wsparcie gospodarki odpadami komunalnymi	390,2	15	450,0	14
4.	Ograniczanie emisji do powietrza	182,1	7	210,0	6
5.	Rekultywacja terenów po-przemysłowych	78,0	3	90,0	3
6.	Wsparcie dla leśnictwa i ochrony przyrody	130,0	5	150,0	4

¹ Przy założonym udziale krajowym na poziomie 19%

² Przy założonym udziale krajowym na poziomie 33%

Ogółem	2 601,0	100	3 150,0	100
---------------	----------------	------------	----------------	------------

Sektorowy Program Operacyjny (SPO): Ochrona środowiska i gospodarka wodna

Program ten opierał się będzie o środki Europejskiego Funduszu Rozwoju regionalnego (EFRR lub ERDF³). ERDF stwarza możliwości finansowania działań z zakresu ochrony środowiska, które nie mogą być ujęte w Funduszu Spójności.

Cel generalny SPO Ochrona Środowiska i gospodarka wodna to wsparcie działań na rzecz ochrony środowiska i gospodarki wodnej prowadzące do zmniejszenia zagrożeń środowiskowych i powodziowych oraz tworzenia podstaw do realizacji zasad zrównoważonego rozwoju. Priorytety przedstawia tabela 6.2

Tab 6.2 Priorytety SPO Ochrona Środowiska i Gospodarka Wodna.

Lp	Priorytet	Kwota mln Euro	%
1.	Gospodarka wodna oraz inwestycje służące ochronie przeciwpowodziowej: Budowa wielozadaniowych zbiorników wodnych i stopni wodnych Ochrona przeciwpowodziowa Zarządzanie gospodarką wodną	446,90	69,3
2.	Ochrona środowiska na obszarach zanieczyszczonych: zagospodarowywanie odpadów niebezpiecznych ochrona przed hałasem	127,00	19,7
3.	Działania prorozwojowe wspierające zrównoważony rozwój i systemów informacyjnych w ochronie środowiska: wspieranie systemów informacyjnych ochrony środowiska (wyposażenie dla potrzeb monitoringu środowiska, budowa i wyposażenie centrów edukacji ekologicznej system informatyczny dotyczący lasów opracowanie i wdrażanie nowych technologii (np. w zakresie biopaliw, projekty pilotowe w celu przygotowania działań w następnym okresie programowania FS	70,40	10,9
4.	Pomoc techniczna	0,70	0,1
Ogółem		645,00	100,0

6.2.2. Podsumowanie.

Powyżej przedstawiono tylko część funkcjonujących obecnie w Polsce źródeł finansowania ochrony środowiska. Są to jednak instytucje finansowe odgrywające dotychczas najistotniejszą rolę w tym systemie. Fundusze ochrony środowiska i gospodarki wodnej, Bank Ochrony Środowiska czy Ekofundusz to od wielu już lat główne ogniwa tego systemu. W Polsce funkcjonuje także bardzo dużo mniejszych źródeł finansowania ochrony środowiska. Pojawiają się też systematycznie nowe instytucje finansujące przedsięwzięcia proekologiczne i nowe formy ich finansowania.

Interesującą formą wspomagania inwestycji proekologicznych jest leasing. Polega on na oddaniu na określony czas przedmiotu w posiadanie użytkownikowi, który za opłatą korzysta z niego, z możliwością docelowego nabycia praw własności.

Leasing jest jedną z najszybciej rozwijających się form finansowania inwestycji w Polsce. Wkracza on coraz bardziej w sferę finansowania inwestycji proekologicznych. Zwykle z leasingu korzysta

podmiot, który nie posiada wystarczających środków na zakup potrzebnego sprzętu lub który nie posiada wystarczającego zabezpieczenia potrzebnego do wzięcia kredytu bankowego. Z tego powodu leasing uznawany jest bardziej niż kredyt uniwersalną i elastyczną formę finansowania działalności inwestycyjnej. Z punktu widzenia podmiotu gospodarczego największymi zaletami leasingu są możliwości łatwego dostępu do najnowszej techniki bez angażowania własnych środków finansowych oraz rozłożenie finansowania przedsięwzięć w długim okresie czasu, co jest szczególnie istotne przy wielu rodzajach inwestycji ekologicznych.

Ze względu na uwarunkowania podatkowe, leasing rzadko jest korzystny dla samorządów lub spółek komunalnych działających nie dla zysku.

Finansowaniem ochrony środowiska w Polsce interesuje się coraz więcej banków i funduszy inwestycyjnych. Poszukiwane są też nowe instrumenty ekonomiczno - finansowe w ochronie środowiska, takie jak opłaty produktowe czy eko-obligacje. Rozwija się też pomoc zagraniczna, dzięki której funkcjonuje w Polsce wiele fundacji ekologicznych.

Po wejściu do Unii Europejskiej uzyskaliśmy dostęp do znacznie większych funduszy pomocowych, w postaci Funduszy Strukturalnych i Funduszu Spójności w ramach których miasta (obszary zurbanizowane) otrzymują duże środki na rozwiązanie swych problemów środowiskowych. Wielkość tych kwot być może przekracza zdolności absorpcyjne pojedynczych samorządów – stąd potrzeba łączenia się mniejszych miast w Związki.

W trakcie programowania Funduszu Spójności i Sektorowego Programu Operacyjnego, większy udział przypisano tym rodzajom działań, które były i jeszcze są realizowane w ramach programu ISPA. W praktyce jednak istnieją zewnętrzne uwarunkowania, które znacznie ograniczają możliwość absorpcji tych środków. Taką trudnością jest wielkość projektów (10 mln Euro).

W sferze oczyszczania ścieków i budowy kanalizacji tak duże projekty są możliwe (co pokazała ISPA), ale w przypadku uzdatniania wody, gospodarki odpadami czy ochrony powietrza takie projekty są trudne do zorganizowania siłami jednej gminy. Dlatego należy szukać rozwiązań polegających na tworzeniu projektów o charakterze zintegrowanym, tzn. łączącym w jednym projekcie kilka zagadnień albo obejmującym grupę gmin (np. ponadgminne inwestycje w zakresie gospodarki odpadami, ochrona wód w układzie zlewniowym, itp.)

Inwestorzy w zakresie ochrony środowiska mogą więc liczyć na to, że system finansowania przedsięwzięć proekologicznych w Polsce będzie rozwijał się nadal, oferując coraz szersze formy finansowania i coraz większe środki finansowe, przeznaczone na wsparcie działań służących ochronie środowiska w naszym kraju.

6.3. Koszty realizacji przedsięwzięć w latach 2004 – 2007.

Przedstawiona kalkulacja kosztów. dotyczy wykonania zadań, które będą realizowane w latach 2004 - 2007. Szacowanie kosztów w dalszych latach jest obarczone dużym błędem, stąd dalsze obliczenia stają się mało przydatne (planowane inwestycje wraz z szacowanymi kosztami na lata 2008-2011 zostały przedstawione we wcześniejszych działach niniejszego programu). W okresie tym przewiduje się działania z zakresu:

- Zarządzania środowiskiem zgodnie z celami i strategią Programu Ochrony Środowiska;
- koordynacja / zarządzanie, monitoring wdrażania programu, doskonalenie przepływu informacji,
- edukacji ekologicznej,

- **Investowania w techniczną infrastrukturę ochrony środowiska**

Szacunkowe koszty wdrażania "Programu ..." w latach 2004 - 2007 przedstawiono w tabeli zbiorczej (tabela 6.3.). Koszty te zostały określone w oparciu o:

- Dane zgłoszone przez różne jednostki nt. kosztów realizacji konkretnych przedsięwzięć lub szacunek kosztów przeprowadzony w oparciu o średnie wskaźniki dotyczące budowy i eksploatacji urządzeń
- ocenę wielkości środków możliwych do zaangażowania (tzw. ramy finansowe).

Tabela 6.3. Szacunkowe koszty wdrażania Programu w latach 2004 - 2007 (w tys. PLN)

Lp.	Zagadnienie	Koszty w latach 2004-2007 w tys. PLN		
		Poza inwestycyjne	Inwestycyjne	Razem
1	Zarządzanie Programem	25,0	0	25,0
2	Jakość wód - gospodarka ściekowa	0	45972,1	45 972,1
3	Jakość wód - zaopatrzenie w wodę	0	13297,6	13 297,6
4	Ekologia	20,0	0	20,0
5	Przyroda i krajobraz	200,0	0	200,0
6	Infrastruktura drogowa	0	1500,0	1500,0
7	Gospodarka odpadami - w planie gospodarki odpadami	520,0	102070	102590
Razem w latach 2004 - 2007		765	162839,7	104620,6